

Биро за пројектовање, инжењеринг и
консалтинг
ПРОИНГ 018

**ЛОКАЛНИ ЕКОЛОШКИ
АКЦИОНИ ПЛАН ОПШТИНЕ
ВЛАДИЧИН ХАН
РЕВИЗИЈА
2017-2022**

ВЛАДИЧИН ХАН, 2017. године

Република Србија
Агенција за привредне регистре

Регистар привредних субјеката

5000090527000

БП 92587/2014

Датум, 11.09.2014. године

Београд

Регистратор Регистра привредних субјеката који води Агенција за привредне регистре, на основу члана 15, став 1. Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, („Службени гласник РС”, бр. 99/2011), одлучујући о јединственој регистрационој пријави оснивања правних лица и других субјеката и регистрације у јединствени регистар пореских обвезника, коју је поднела:

Име и презиме: Мирјана Брежанчић

ЈМБГ: 2704948177174

доноси

РЕШЕЊЕ

Усваја се јединствена регистрациона пријава оснивања правних лица и других субјеката и регистрације у јединствени регистар пореских обвезника, па се у Регистар привредних субјеката региструје:

**MIRJANA BREŽANČIĆ PR BIRO ZA PROJEKTOVANJE, INŽENJERING I KONSALTING
PROING 018 KLISURA**

са следећим подацима:

Лични подаци предузетника:

Име и презиме: Мирјана Брежанчић

ЈМБГ: 2704948177174

Пословно име предузетника:

**MIRJANA BREŽANČIĆ PR BIRO ZA PROJEKTOVANJE, INŽENJERING I KONSALTING
PROING 018 KLISURA**

Скраћено пословно име предузетника: **MIRJANA BREŽANČIĆ PR PROING 018**

Назив предузетника:

PROING 018

Пословно седиште: Клисура -, Клисура, Дољевац, Србија

Регистарски број/Матични број: **63613428**

ПИБ додељен од Пореске Управе РС: **108667059**

Почетак обављања делатности: **11.09.2014** године

Претекна делатност: **7112 - Инжењерске делатности и техничко саветовање**

Страна 1 од 2

Образложење обављања делатности: самосталан
Предметnik се региструје на: неодређено време

Адреса за пријем поште: Булевар Доктора Зорана Тинђића 13 , спрат I, стан 2 , Ниш, Ниш -
Медана , 18000 Ниш , Србија

Адреса за пријем електронске поште: suztas72@gmail.com

Контакт подаци:

Телефон 1: +381 (0)18 241357

Телефон 2: +381 (0)64 4542677

Образложење

Подносилац регистрационе пријаве поднео је дана 09.09.2014. године јединствену регистрациону пријаву оснивања правних лица и других субјеката и регистрације у јединствени регистар пореских обвезника број БП 92587/2014, за регистрацију:

MIRJANA BREŽANČIĆ PR BIRO ZA PROJEKTOVANJE, INŽENJERING I KONSALTING
PROING 018 KLISURA

Проверавајући испуњеност услова за регистрацију, прописаних одредбом члана 14. Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, Регистратор је утврдио да су испуњени услови за регистрацију, па је одлучио као у диспозитиву решења, у складу са одредбом члана 16. Закона, као и члана 26. Закона о пореском поступку и пореској администрацији („Сл. гласник РС“, бр. 80/02...2/2012).

Висина накнаде за вођење поступка регистрације утврђена је Одлуком о накнадама за послове регистрације и друге услуге које пружа Агенција за привредне регистре („Сл. гласник РС“, бр. 119/13).

УПУТСТВО О ПРАВНОМ СРЕДСТВУ:

Против овог решења може се изјавити жалба министру надлежном за положај привредних друштава и других облика пословања, у року од 30 дана од дана објављивања на интернет страни Агенције за привредне регистре, а преко Агенције.

ОБАВЕШТЕЊЕ:

У прилогу овог решења налази се потврда о додели пореског идентификационог броја (ПИБ) и потврда о поднетој пријави на обавезно социјално осигурање.

Ако се у прилогу решења не налазе наведене потврде у обавези сте да урадите следеће:

1. Да се обратите Пореској управи ради доделе ПИБ-а.
2. Да лично поднесете јединствену пријаву на обавезно социјално осигурање, **ОДМАХ** по пријему овог обавештења И САМО УКОЛИКО СТЕ ПРИЈАВИЛИ ПОЧЕТАК ОБАВЉАЊА ДЕЛАТНОСТИ, на једном од шалтера било које организационе јединице организације за обавезно социјално осигурање (Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Републички завод за здравствено осигурање, Национална служба за запошљавање) или преко портала Централног регистра обавезног социјалног осигурања (<http://www.etfso.rs/>), уколико већ нисте пријављени на осигурање по основу радног односа код другог послодавца, и то само уколико сте пријавили почетак обављања делатности.

Биро за пројектовање, инжењеринг и
консалтинг
ПРОИНГ 018

РЕШЕЊЕ

**о именовану чланова тима за израду Локалног еколошког
плана општине Владичин Хан (ЛЕАП) - РЕВИЗИЈА**

- Мирјана Брежанчић, дипл.маш.инж. – члан тима
- Сузана Брежанчић Тасевски, дипл.маш.инж. – члан тима

Ниш, јун 2017.год.

ДИРЕКТОР

Мирјана Брежанчић, дипл.маш.инж.

Република Србија

Општинска управа Владичин Хан

**ЛОКАЛНИ ЕКОЛОШКИ АКЦИОНИ ПЛАН
ЗА ОПШТИНУ ВЛАДИЧИН ХАН
-РЕВИЗИЈА-**

2017 – 2022

јун 2017

САДРЖАЈ

Садржај	6
I УВОД.....	8
II Планови и програми у области заштите животне средине	9
III ЕВАЛУАЦИЈА ПРЕДХОДНОГ ЛЕАП.....	14
IV ЗАКОНСКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР КОЈИМ СЕ РЕГУЛИШЕ СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	16
IV.1 НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ И ПРОГРАМИ.....	17
IV.2 ЗАКОНИ, УРЕДБЕ, ПРАВИЛНИЦИ.....	17
3. ОПШТИ УСЛОВИ	26
3.1. Општи деоти подаци о јединици локалне самоуправе.....	26
3.1.1 Општи подаци о јединици локалне самоуправе	26
3.1.2 Положај и величина	26
3.2. Природни чиниоци	28
3.2.1 Природно-географске карактеристике општине Владичин Хан.....	28
3.2.2 Геоморфологија	28
3.2.2. Климатске карактеристике	30
3.2.3. Хидрографија	32
3.2.4. Земљиште и живи свет.....	35
3.2.4.1. Земљиште	35
3.2.4.2. Флора и фауна	35
3.2.5. Културно-историјске одлике	36
3.2.6 Заштићене природне вредности	38
3.3 Становништво	41
3.3.1. Насеља општине Владичин Хан.....	43
3.4. Привреда	43
3.4.1. Пољопривреда.....	43
3.4.2 Индустија	45
3.4.3 Туризам и угоститељство	45
4. Инфраструктура.....	46
4.1 Електродистрибутивна мрежа.....	46
4.2 Водоснабдевање.....	47
4.3 Канализација	51
4.4 Комунални отпад који се одлаже на територији општине Владичин Хан	53
4.5 Депоније на територији општине Владичин Хан, ван граница урбаног дела града	56
4.6 Друмске и железничке саобраћајнице	57
4.7 Зелене и рекреативне површине	59
4.8 Телекомуникације.....	60
4.9 Зелене пијаце	60
4.10 Радио и ТВ мрежа	60
4.11 Намена и заступљеност различитих површина и објеката.....	60
4.12 Циљеви уређења и изградње на подручју општине Владичин Хан.....	62
5. Процена стања животне средине	63
5.1 Квалитет ваздуха	63
5.2 Управљање отпадом	66
5.3 Квалитет вода.....	70
5.4 Квалитет земљишта	74

5.5 Здравље становништва, јавна свест, образовање и информисање.....	76
5.6 Бука и вибрације у животној средини.....	78
5.7 Јонизујуће и нејонизујуће зрачење	83
5.8 Енергетска ефикасност.....	84
5.9 Утицај изградње аутопута Е-75 на животну средину у општини Владичин Хан .	86
6. Процена развојних могућности и ограничења развоја.....	87
6.1 Становање и изградња насеља	87
6.2 Изградња индустријских објеката.....	87
6.3 Експлоатација минералних сировина	88
6.4 Пољопривреда.....	89
6.5 Узгој шума и подизање заштитних зелених површина.....	89
6.6 Водоснабдевање.....	89
6.7 Комунални објекти	90
7. ЗАШТИТА животне средине И ПЛАНОВИ ЗАШТИТЕ	91
7.1 План заштите од поплава	91
7.2 Заштита земљишта од ерозија и бујица на територији општине Владичин Хан ..	94
7.3 Планови Општине Владичин Хан у погледу заштите од ерозије и бујица	95
7.4 План заштите од клизишта и одрона	96
7.5 План заштите од земљотреса	96
7.6 План заштите од осталих елементарних непогода и акцидентата	97
7.7 Коришћење природних услова и потенцијала.....	97
7.8 Приказ основних природних потенцијала-ресурса	98
7.9 Синтезна оцена потенцијала и стање.....	99
7.10 Заштићена природна добра	100
7.11 Заштићена изворишта река, термалних и минералних извора.....	101
7.12 13 Заштита шума.....	101
7.13 Карактеристике земљишта на територији општине Владичин Хан и мере заштите.....	104
7.14 Заштита пољопривредног земљишта	105
8. SWOT АНАЛИЗА.....	108
9. ДЕФИНИСАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ АКТИВНОСТИ И АКЦИОНИ ПЛАН	112
10. КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА	140
11. Закључак	141

I УВОД

У жељи да се проблеми у области животне средине сагледају у целости, и на основу тога направи квалитетан план њиховог решавања, општина Владичин Хан је приступила изради Ревизије Локалног еколошког акционог плана – ЛЕАП. Ревизија урађеног ЛЕАП-а је неопходна из разлога да се сагледа шта је урађено у претходном периоду, а и да се испланирају будуће активности узимајући у обзир читав низ донетих Закона, Правилника, Уредби и Стратегија.

Примена активности дефинисаних у овом документу ће означити почетак стратешког и планског приступа сагледавању и решавању евидентираних проблема у области заштите и унапређења животне средине.

Разлози за израду Ревизије ЛЕАП-а су:

- потреба да се сагледа целокупна ситуација у области заштите и унапређења животне средине на територији општине Владичин Хан;
- потреба да се одреде листе приоритетних области које имају највећи утицај на животну средину;
- потреба да се дефинише и испланира рад на конкретним активностима за остваривање приоритетних циљева, применом нових законских решења;
- уради одговарајућа документација и планирају финансијска средства намењена за заштиту животне средине.

Велики број становника општине Владичин Хан је показао интересовање да учествује у процесу израде Ревизије ЛЕАП-а, што представља гаранцију да ће се евидентирани проблеми успешно реализовати.

Планирање у животној средини је процес који се састоји од низа корака, чиме се обезбеђује да све важне компоненте плана буду обухваћене.

Ревизија ЛЕАП-а укључује идентификацију проблема у животној средини, одређује приоритете, дефинише носиоце активности, законску основу за њихово спровођење и одређује оријентационе рокове њиховог завршетка. Реализација многих евидентираних проблема престављају капиталне инвестиције. Оне превазилазе финансијске могућности општине, па ће бити неопходно укључивање Републике и међународних фондова.

Ревизија ЛЕАП-а садржи следеће:

- дефинисање постојећег стања и проблема у животној средини на територији општине Владичин Хан;
- дефинисање узрока проблема у домену заштите животне средине;
- идентификацију приоритетних циљева који су засновани на анализама и важећим законским прописима;
- дефинисање акција за приоритетне циљеве,
- имплементацију планова предвиђених у Ревизији ЛЕАП-а;

Многе планиране активности су стални послови, неки са краћим, а неки са дужим роком реализације. Реализацијом неких послова са кратким роковима, могу се одмах видети конкретни и позитивни резултати. За неке послове је дефинисан дужи рок, а завршетак тих послова је тешко предвидети јер углавном не зависе од надлежних у локалној самоуправи. Одређени послови траже мала средства и њихову реализацију може да финансира локална самоуправа, док за друге су потребне капиталне инвестиције које локална самоуправа не може сама да финансира без помоћи Републике и фондова ЕУ.

Поред основних активности који су описани у Ревизији ЛЕАП-а врло је важно истаћи да је планиран и читав низ других активности:

- информативне и образовне активности у предшколским и школским установама;
- подизање нивоа свести грађана;
- учествовање невладиних организација (НВО) у домену екологије и заштите животне средине;
- контакт са јавношћу и локалним информативним средствима.

Сви циљеви заштите и унапређења животне средине морају бити у складу са економским развојем.

II ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Планови и програми у области заштите животне средине изграђују се у складу са Просторним Планом Републике Србије и Националним програмом заштите животне средине. Сви планови из ове области обухватају заштиту животне средине, унапређење и развој, уређење животне средине, побољшање техничко-технолошких услова у производним процесима и индустријским постројењима, набављање уређаја за пречишћавање, решавање питања комуналног и индустријског отпада и др.

Акциони план доноси надлежни орган локалне самоуправе сходно својим потребама, интересима и могућностима и у складу са чланом 64, 65, 67, 68 Закона о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 -др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС и 14/2016)

Акциони планови су:

1. Интегрална заштита и унапређење животне средине,
2. Унапређење просторног планирања и уређења простора,
3. Заштита вода,
4. Заштита шума,
5. Заштита земљишта,
6. Заштита ваздуха и атмосфере,
7. Заштита осетљивих екосистема,
8. Заштита биодиверзитета и природних добара посебних вредности,
9. Управљање отпадом и хемикалијама,
10. Заштита од јонизујућег и нејонизујућег зрачења,
11. Заштита од буке и од вибрација,
12. Одрживо управљање енергије,
13. Развој информационог система,
14. Развој научног истраживања, образовања и васпитања,
15. и др.

Поред акционих, доносе се и санациони планови када деградација животне средине превазилази ефекте мера које се предузимају, односно када загађеност животне средине изазива штету и угрожава капацитет животне средине на ширем подручју.

Приликом примене планова користе се јединствени нормативи, односно граничне вредности емисије и имисије загађујућих материја у чиниоце животне средине, укључујући и емисију из мобилних извора загађења. У Републици су утврђени јединствени нормативи са посебним прописима које доноси Министар. На локалном нивоу могу се прописати строжије граничне вредности од оних које су прописане законом као и одговарајуће мере.

Орган локалне самоуправе и власници отпада предузимају мере заштите животне средине и примењују посебна правила понашања у управљању отпадом, од његовог настанка до крајњег одлагања. У складу са законом и посебним прописима, дефинисана је превенцију наставка као и смањење количине отпада на извору, рециклажа, третман отпада по категоријама, његово одлагање, као и остале активности.

Министарства надлежна за послове пољопривреде, шумарства, водопривреде и рударства, одређују ограничења у погледу обима коришћења природних вредности по кориснику на одређеном простору. Ограничења се нарочито односе на очување и заштиту резерви ретких металичних и неметаличних минералних сировина које су од стратешког значаја.

На територији Републике не може се примењивати домаћа или универзална технологија и стављати у промет производи уколико не испуњавају прописане норме заштите животне средине, односно норме квалитета производа и вршење одређених активности. Такве активности се могу забранити на одређено време ако се њима угрожава животна средина или здравље људи.

Акциони и санациони планови садрже нарочито и стање и мере, процену утицаја на здравље људи у случају угрожене животне средине, носиоце, начин, динамику и средства за реализацију плана.

Јединица локалне самоуправе доноси програм заштите животне средине на својој територији, односно локалне акционе и санационе планове у складу са Националним програмом и плановима из члана 65. и 66. Закона о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 -др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС и 14/2016) и својим интересима и специфичностима. Две или више јединица локалне самоуправе доносе заједнички програм заштите животне средине ради смањења негативних утицаја на животну средину или из разлога економичности (заједничко управљање отпадом, отпадним водама и др послове).

У складу са Националним програмом заштите животне средине, који доноси Народна скупштина на временски период од 20 година, општина сама доноси програм за заштиту и унапређење животне средине:

- опис и оцену стања животне средине у општини,
- основне циљеве и критеријуме за спровођење заштите животне средине у целини, по областима и просторним целинама са приоритетним мерама заштите,
- услове за примену најповољнијих привредних, техничких, технолошких, економских и др.

Мере за одрживи развој и управљање заштитом животне средине:

- дугорочне и краткорочне мере за спречавање, ублажавање и контролу загађења,
- носиоце, начин и динамику реализације,
- средства за реализацију.

Животна средина је скуп природних или створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот. Животна средина се одликује својим квалитетом. Квалитет животне средине јесте стање животне средине које се исказује физичким, хемијским, биолошким, естетским и другим индикаторима.

Природне вредности чине ваздух, воде, земљиште, шуме геолошки ресурси, биљни и животињски свет.

Да би се очувале природне вредности и животна средина потребно је извршити заштиту природних вредности, а она се остварује спровођењем мера за очување њиховог квалитета, количина резерви, као и природних процеса, односно њихове међузависности и природне равнотеже у целини.

Да би се равнотежа у природи одржала потребно је извршити следеће:

1. *Заштита тла и земљишта* - заштита, коришћење и уређење тла, пољопривредног и шумског земљишта и добра од општег интереса обухвата очување продуктивности, структуре, слојева, формација стена и минерала, као и њихових природних и прелазних облика и процеса. На површини или испод површине земљишта могу се вршити активности и одлагати материје које не загађују или не оштећују земљиште. Уколико се врши реализација одређеног пројекта у смислу изградње, експлоатације минералних сировина, као и пре његовог извођења обезбеђује се заштита тла и земљишта.
2. *Заштита вода* - воде се могу користити и оптерећивати, а отпадне воде испуштати у речне токове уз примену одговарајућег третмана, на начин и до нивоа који не представља опасност за природне процесе или за обнову квалитета или количине воде. Заштита и коришћење вода остварује се у оквиру интегралног управљања водама спровођењем мера за очувањем површинских и подземних вода и њихових резерви, квалитета и количина, као и заштитом корита, ободних подручја и сливова, у складу са посебним законом. Мере заштита вода обезбеђују спречавање или организиравање уношења у воде опасних, отпадних и других штетних материја, праћење и испитивање квалитета површинских и подземних вода, као и квалитета отпадних вода и њихово пречишћавање.
3. *Заштита ваздуха* - Заштита ваздуха остварује се предузимањем мера систематског праћења квалитета ваздуха, смањењем загађења ваздуха загађујућим материјама испод прописаних граничних вредности и предузимање техничко-технолошких и других потребних мера за смањење емисије, праћењем утицаја загађеног ваздуха на здравље људи и животну средину.
4. *Заштита и очување шума*- Ради заштите и унапређења шумских екосистема, шумама се газдује тако да се обезбеђује рационално управљање шумама, очување шумског фонда, побољшање структуре и остваривање приоритетних функција шума. Државни органи, власници и корисници шума дужни су да предузимају конкретне мере за очување и одрживо коришћење шума као и мере обнављања, контроле и заштите шума у случају прекограничног загађивања.
5. *Очување биосфере и заштита биодиверзитета* - очување биосфере обухвата заштиту организама, њихових заједница и станишта, укључујући и очување природних процеса и природне равнотеже унутар екосистема, уз обезбеђење њихове одрживости. Биодиверзитет и биолошки ресурси штите се и користе на начин који омогућава њихов опстанак, разноврстност обнављања и унапређења у случају нарушености. Заштита биодиверзитета, коришћење биолошких ресурса, генетички модификованих организама и биотехнологије врши се на закона, као и обавеза предузетих међународним уговорима.
6. *Основа планирања у општини* - основни циљ наше земље је приближавање стандардима ЕУ, на основу успостављања законодавно-правног и институционалног оквира. Постоји јасно дефинисана потреба за квалитетом живота становништва који се постиже адекватним условима животне средине.

Израдом Локалног еколошког акционог плана постиже се заштита и унапређење квалитета животне средине у целини као и њених чиниоца, заштита здравља људи, заштита изворишта питке воде, имплементација принципа одрживог развоја и даља интеграција бриге о животној средини у секторске политике, побољшање образовања о заштити животне средине и развијање јавне свести, примена економских принципа и развој економских приступа у све планове и циљеве заштите животне средине,

повећану интеграцију интереса за животну средину и активније учешће јавности у процесима доношења одлука.

Оно што је изузетно битно и што треба настојати применити јесте рационално коришћење сировина и енергије, обезбедити стабилне финансијске ресурсе и имплементирати информациони систем.

Највећи проблем из области загађења животне средине јесте проблем комуналног и индустријског отпада. Настајање отпада је резултат укупне економске активности сваке државе, а као такав је у директној корелацији са националном економијом. Настајање комуналног отпада зависи од степена индустријског развоја, животног стандарда, начина живота, социјалног окружења и других параметара сваке појединачне заједнице. Из тих разлога се количина насталог отпада може значајно разликовати међу државама, а такође и у оквиру саме једне државе.

Проблем одлагања отпада је изражен и у општини Владичин Хан. Постојећа градска одлагалишта су неуређена и без икаквих пратећих објеката и мера заштите, као таква представљају права сметлишта (имајући у виду дефиницију да депонија представља објекат који инкорпорира низ специфичних техничких, санитарних мера и захтева за заштиту животне средине). Од октобра 2008. године склопљен је уговор са PWW Leskovic (санитарна депонија, рециклажни центар, компостиште) и наредних двадесет пет година општина је поверила послове сакупљања, одлагања и рециклирања отпада овом предузећу са којима има и уговор о изградњи трансфер станице у општини Владичин Хан. На овај начин општина је решила проблем отпада који настаје, али отпад који је депонован у протеклом педесетогодишњем периоду је још увек велики проблем. Неуређених мањих и већих сметлишта има готово на углу сваке улице, на ободима насеља, поред река, путева. Оваква сметлишта је потребно плански санирати и рекултивисати, а мања очистити и уклоњени отпад депоновати на прописан начин, на месту које има све услове за безбедно одлагање отпада.

На нивоу општине Владичин Хан донесена је одлука о комуналној делатности на територији општине којом се уређују услови и начин њиховог обављања, начин поверавања вршења комуналних делатности другом предузећу или предузетнику.

Овом одлуком дефинисане су и уређене следеће делатности:

1. Пречишћавање и дистрибуција воде и то: сакупљање, прерада, односно пречишћавање воде и испорука воде корисницима, за пиће и друге потребе водоводном мрежом до мерног инструмента потрошача
2. Сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода и то: сакупљање отпадних вода од прикључка потрошача на уличну мрежу и одвођење канализационом мрежом, одржавање канализационе мреже, пречишћавање и испуштање из мреже и чишћење септичких јама.
3. Сакупљање и одвођење атмосферске воде и то: сакупљање ситних отпадака са јавних површина канализационом мрежом, одводним каналима, дренажом или на други начин и њихово испуштање из мреже, одржавање канализационе мреже, канала, сливника и других објеката за уклањање воде.
4. Одржавање јавне чистоће на територији општине Владичин Хан и то: сакупљање ситних отпадака са јавних површина (улица, тротоара, паркова и других површина), чишћење и прање улица, тргова, паркиралишта и других површина
5. Уређење и одржавање паркова, зелених, рекреационих површина и то: засађивање дрвећа, заштитног зеленила и другог растиња и траве, кресање дрвећа и кошење траве, одржавање и опремање и чишћење паркова, скверова, приобаља и других дугих јавних површина (поред и око стамбених зграда и у стамбеним блоковима), одржавање и чишћење површина за рекреацију и сл.

6. Одржавање улица, путева и других јавних површина на територији општине Владичин Хан и то: поправка, реконструкција, модернизација и извођење других радова на одржавању улица и саобраћајница, јавних површина (тргова, платоа и сл.), хоризонталне и вертикалне саобраћајне сигнализације и јавне расвете, зимско одржавање путева и улица на територији општине Владичин Хан.
7. Одржавање депоније и прикупљање секундарних сировина и то: опремање депоније за безбедно одлагање, обраду, неутралисање и уништавање комуналног отпада, опасних материја, као и селекција и прерада секундарних сировина. (Послови су поверени на надлежност PWW Leskovac)
8. Уређење и одржавање гробља и сахрањивање и то: опремање простора за сахрањивање, изградња и одржавање стаза, уређење и опремање објеката за погребне услуге, одржавање гробова, укуп умрлих, њихов превоз и пренос и пружање других погребних услуга.
9. Одржавање пијаца и пружање услуга на њима и то: уређење пијаце, наплате пијачне таксе, издавање пијачних тезги и продајних места, одржавање, наплата таксе, одржавање хигијене, издавање у закуп јавних површина ради одржавања јавних скупова и сл.
10. Прикупљање, превоз, одлагање смећа са територије општине Владичин Хан и то: Прикупљање смећа и других вештачких отпадака из стамбених пословних и других објеката, осим индустријских отпадака и опасних материја, њихов превоз на санитарну депонију.(послови су поверени предузећу PWW Leskovac)

III ЕВАЛУАЦИЈА ПРЕДХОДНОГ ЛЕАП-

Израда ревизије ЛЕАП-а је била потребна због доношења великог броја Закона, Уредби и Правилника који из њих произилазе као и великом броју донетих Стратегија, итд.

Приликом израде Ревизије Локалног еколошког акционог плана коришћени су подаци из важећих, Закона, Стратегија, Националних програма, који регулишу одређене области система заштите животне средине и Уредби и Правилника који су на основу њих донети. Посебно треба истаћи Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС“, број 12/10), Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године („Службени гласник РС“, број 36/09), Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС“, број 57/08), Стратегија увођења чистије производње у Републици Србији („Службени гласник РС“, број 55/05, 71/05 исправка, 101/07, 65/08 и 16/11), Национална стратегија одрживог коришћења ресурса и добара („Службени гласник РС“, број 33/12), Стратегија за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција („Службени гласник РС“, број 103/11), Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године („Службени гласник РС“, број 13/11), Стратегија развоја шумарства („Службени гласник РС“, број 59/06), Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја („Службени гласник РС“, број 78/05), Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото споразума за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства („Службени гласник РС“, број 8/10) и Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Србију („Службени гласник РС“, број 80/11).

Када се посматра шта је постигнуто и реализовано у периоду од израде ЛЕАП-а до данас, може се констатовати да је у свакој области нешто урађено, али да је већина евидентираних проблема остала нереализована. У великом броју случајева, прецизан рок није ни могуће дефинисати, због комплексности проблематике, међусобне повезаности и читавог низа других фактора који уопште не зависе од локалне самоуправе.

Неки евидентирани проблеми су трајног карактера, тако да и немају и не требају да имају рок, јер представљају континуалне процесе. То се односи на развој и едукацију, информисаност и биодиверзитет, заштиту природе и заштићених површина, заштиту шума, мерења концентрације загађивача ваздуха, вода, земљишта, итд.

Сви евидентирани проблеми који угрожавају постојећу животну средину на овој територији нису отклоњени. Улажу се велики напори да се проблеми елиминишу, нарочито од стране ЈП “Водовод“ и локалне самоуправе. Осим тога, и даље је присутна „дивља“ градња, бесправна сеча шума, загађење канала и потока отпадним водама, бацање отпада у корита канала и потока и на другим површинама, итд.

Мерење концентрације загађивача ваздуха треба наставити. То је континуалан задатак и није везан за рок. У принципу квалитет ваздуха је добар.

Захваљујући рељефу, клими и структури привреде, квалитет ваздуха није и неће убудуће представљати проблем, али га треба пратити и контролисати.

Квалитет вода је највећи проблем. У питању је не само квалитет воде за пиће, него и свих других врста вода, површинских, индустријских, фекалних, отпадних вода са пољопривредних фарми, итд.

Квалитет вода је изузетно лош, што је и констатовано анализама. Већина задатака из ЛЕАП-а није реализована. Није изграђено постројење за ППОВ, нису замењене водоводне азбестно-цементне цеви, донекле је повећан број становника на водоводни систем, није повећан број прикључака на канализациони систем, само делимично је познат квалитет индустријских вода, њихов третман, итд. Треба истаћи велику ангажованост стручњака на решавању тих пробелема, али они далеко надмашују могућности локалне самоуправе.

Третман свих врста отпада је, такође, велики проблем. Уведени степен примарне селекције ПЕТ амбалаже није повећан. Није уведена примарна селекција у сеоским насељима. Није уведена примарна селекција другог рециклабилних материјала, пре свега, папира/картона, стакла и Ал лименки. Није повећан број посуда за примарну селекцију, а у сеоским насељима их уопште нема. Посуде за сакупљање комуналног отпада су старе и дотрајале, а нове нису набављене.

Са мештанима појединих села уклоњене су „дивље“ депоније. али је констатовано присуство нових, што значи да мештани нису одустали од старих навика.

Извори јонизујућег зрачења су уклоњени.

Извора нејонизујућих зрачења има на територији општине Владичин Хан и заштита од нејонизујућег зрачења биће све актуелнија.

У ЛЕАП-у није поменуто спровођење испитивања концентрације тешких метала у земљишту, тако да не постоји комплетна слика о стању земљишта. Таква анализа је неопходна, а до сада никада није спроведена.

ЛЕАП је урађен на основу „старих“ законских прописа и неопходно их је прилагодити новим законским прописима и донетим Стратегијама. Из ове констатације треба издвојити урађену SWOT анализу. Поједине наведене ставке се могу подједнако приказати у свим деловима SWOT анализе (снаге, слабости, могућности и претње), јер се не могу одвојено посматрати. Све области животне средине су међусобно повезане.

IV ЗАКОНСКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР КОЈИМ СЕ РЕГУЛИШЕ СТАЊЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У изради Локалних еколошких акционих планова, велики значај има законски и институционални оквир у коме се ЛЕАП креира и касније имплементира. Законски прописи регулишу различите области у вези са проблематиком заштите животне средине, а израда свих еколошких планова мора да буде усклађена како са законском регулативом тако и са прихваћеним конвенцијама и директивама Европске Уније. Да не би појединачно везивали активности из Локалног еколошког акционог плана за регулативу, у овом уводу дати су законски и институционални оквири за реализацију ЛЕАП-а, као и преглед надлежности општине које регулатива дефинише.

Главни закони и прописи који регулишу област заштите животне средине у Републици Србији су:

- Устав Републике Србије (Службени гласник Републике Србије бр. 98/06) предвиђа право на здраву животну средину и у члану 74 каже: *„Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању. Свако, а посебно Република Србија и аутономна покрајина, одговоран је за заштиту животне средине. Свако је дужан да чува и побољшава животну средину.“*
- У Повељи о људским правима, правима мањина и грађанским слободама (Сл. лист СЦГ бр. 6/03), у члану 46 каже се да је: *“Свако, а посебно државна заједница и државе чланице, одговоран је за заштиту животне средине. Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању. Свако је обавезан да чува и унапређује животну средину.”*
- Надлежности и одговорности Републике Србије су дефинисане у члану 97 Устава где се каже да ће: *“Република Србија да: ...”регулише и обезбеди систем заштите и унапређења животне средине, заштите и унапређења биљног и животињског света”*

Област заштите животне средине је у Србији регулисана многобројним законским и подзаконским актима на националном нивоу, као и међународним уговорима које је ратификовала Србија. Поред тога, током последњих неколико година, наши прописи су у значајној мери хармонизовани са савременим међународним трендовима и стандардима, првенствено са стандардима и директивама Европске уније. У новије време урађени су и усвојени многи нови закони и прописи, тако да се законодавство животне средине приближило стандардима Европске Уније. Урађена је Национална стратегија за животну средину у којој су дефинисане секторске стратегије: вода, ваздух, отпад, енергија, пољопривреда, итд.

На предлог Министарства животне средине и просторног планирања, Народна Скупштина Републике Србије усвојила је тзв. **Зелени пакет закона**, односно 16 закона из области заштите животне средине. Сви усвојени закони из Зеленог пакета су у складу са директивама Европске уније. Овим законима уређује се област управљања отпадом, а побољшаће се и већ постојећи Закон о заштити животне средине. Циљ доношења овог сета закона је заштита свих сегмената животне средине (ваздуха, воде, земљишта, буке), али и уређивање области правилног коришћења и чувања опасних хемикалија, складиштење отпада, одржавање депонија и свега што на било који начин угрожава животну средину и здравље људи, животиња и биљака.

IV.1 НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ И ПРОГРАМИ

- Национални програм заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 12/10);
- Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године („Сл. гласник РС“, бр. 36/09);
- Стратегија заштите од пожара („Сл. гласник РС“, бр. 55/05, 71/05 исправка, 101/07, 65/08 и 16/11);
- Национална стратегија одрживог развоја („Сл. гласник РС“, бр. 57/08);
- Стратегија увођења чистије производње у Републици Србији („Сл. гласник РС“, бр. 55/05, 71/05 исправка, 101/07, 65/08 и 16/11);
- Национална стратегија одрживог коришћења ресурса и добара („Сл. гласник РС“, бр. 33/12);
- Стратегија за примену Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција („Сл. гласник РС“, бр. 103/11);
- Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године („Сл. гласник РС“, бр. 13/11);
- Стратегија развоја шумарства („Сл. гласник РС“, бр. 59/06);
- Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја („Сл. гласник РС“, бр. 78/05);
- Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото споразума за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства („Сл. гласник РС“, бр. 8/10);
- Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Србију („Сл. гласник РС“, бр. 80/11);

IV.2 ЗАКОНИ, УРЕДБЕ, ПРАВИЛНИЦИ

- Закон о заштити животне средине (Сл. гласник РС, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др. закон, 72/09 - др. закон, 43/2011 - одлука УС и 14/16);
- Закон о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 36/09);
- Закон о заштити природе (Сл. гласник РС, бр. 36/09, 88/10, 91/10 - испр. и 14/16)
- Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Сл. гласник РС, бр. 128/14“);
- Правилник о висини трошкова доделе права за Еко знак („Сл. гласник РС“, број 81/10);
- Правилник о ближим условима и поступку за добијање Еко знака, елементима, изгледу и начину употребе еко знака за производе, процесе и услуге („Сл. гласник РС“, број 3/09);
- Наредба о забрани сакупљања појединих заштићених врста дивље флоре и фауне у 2015. години („Сл. гласник РС ", број 22/15)
- Закон о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, број 36/09 и 10/13);
- Закон о потврђивању протокола о дуготрајним органским загађујућим супстанцама уз потврђивање Конвенције о прекограничном загађењу ваздуха („Сл. гласник РС“, број 1/12);
- Закон о потврђивању протокола о тешким металима уз потврђивање Конвенције о прекограничном загађењу ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 1/12);
- Уредба о утврђивању програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи („Сл. гласник РС“, бр. 58/11);
- Уредба о листи индустријских постројења и активности којима се контролише емисија испарљивих органских једињења („Сл. гласник РС“, број 100/11);
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздух („Сл. гласник РС“, бр. 71/10);
- Уредба о поступању са супстанцама које оштећују озонски омотач, као и о условима за издавање дозволе за увоз и извоз („Сл. гласник РС“, број 11/10);

- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, број 11/10, 75/10 и 63/13);
- Правилник о условима за издавање дозволе за мерење квалитета ваздуха и дозволе за мерење емисије из стационарних извора („Службени гласник РС“, број 1/12);
- Правилник о техничким мерама и захтевима који се односе на дозвољене емисионе факторе за испарљива органска једињења („Службени гласник РС“, број 1/12, 25/12, 48/12);
- Правилник о условима за издавање сагласности оператерима за мерење квалитета ваздуха и/или емисије из стационарних извора („Службени гласник РС“, број 16/12);
- Правилник о начину размене информација о мерним местима у државној и локалној мрежи, техникама мерења, као и о начину размене („Службени гласник РС“, број 84/10)
- Правилник о садржају краткорочних акционих планова („Службени гласник РС“, број 65/10);
- Закон о водама („Службени гласник РС“, број 30/10 и 93/12);
- Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 67/12 и 48/12);
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетно хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 24/14);
- Правилник о утврђивању водних тела површинских и подземних вода („Службени гласник РС“, број 96/10);
- Правилник о садржини и начину вођења водног информационог система, методологији, структури, категоријама и нивоа сакупљања података („Службени гласник РС“, број 54/11);
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметара хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11);
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 54/11);
- Правилник о одређивању граница подсливова („Службени гласник РС“, број 54/11);
- Правилник о референтим условима за типове површинских вода („Службени гласник РС“, број 74/11)
- Закон о потврђивању Базелске конвенције о контроли прекограничног кретања опасних отпада и њиховом одлагању („Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, број 2/99);
- Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине („Службени гласник РС“, број 135/04);
- Закон о изменама и допунама Закона о интегрисаном спречавању и котроли загађивања животне средине („Службени гласник РС“, број 36/09);
- Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС“, број 36/09);
- Закон о изменама и допунама Закона о управљању отпадом („Службени гласник РС“, број 14/16);
- Закон о амбалажи и амбалажном отпаду („Службени гласник РС“, број 36/09);
- Уредба о врстама отпада за које се врши термички третман, условима и критеријумима за одређивање локације, техничким и технолошким условима за пројектовање, изградњу, опремање и рад постројења за термички третман отпада, поступање са остатком после спаљивања („Службени гласник РС“, број 102/10 и 50/12);
- Уредба о производима који после употребе постају посебни токови отпада, обрасцу дневне евиденције о количини и врсти произведених и увезених производа и годишњих извештаја, начину и роковима достављања годишњих извештаја, обавеза плаћања накнаде, критеријумима за обрачун висину и начин обрачунавања и плаћање накнада („Службени гласник РС“, број 54/10, 86/11, 15(12, 41/13 и др. правилник, 3/14 и 81/14 и др. правилник);
- Правилник о садржини и изгледу дозволе за складиштење, третман и одлагање отпада („Службени гласник РС“, број 96/2009);
- Правилник о садржини, начину вођења и изгледу регистра издатих дозвола за управљање отпадом („Службени гласник РС“, број 95/2010);

- Правилник о обрасцу дневне евиденције и годишњег извештаја о отпаду са упутством за његово попуњавање („Службени гласник РС“, број 95/2010);
- Правилник о изменама и допунама Правилник о обрасцу дневне евиденције и годишњег извештаја о отпаду са упутством за његово попуњавање („Службени гласник РС“, број 88/2015);
- о управљању медицинским отпадом („Службени гласник РС“, број 78/2010);
- Правилник о обрасцу документа о кретању отпада и упутству за његово попуњавање („Службени гласник РС“, број 72/2009);
- Правилник о начину и поступку управљања отпадним гумама („Службени гласник 104/09);
- Правилник о начину и поступку управљања истрошеним батеријама и акумулаторима („Службени гласник РС“, број 86/10);
- Правилник о условима и начину сакупљања, транспорта, складиштења и третмана отпада који се користе као секундарна сировина или за добијање енергије („Службени гласник РС“, број 98/10);
- Правилник о поступању са отпадом који садржи азбест („Службени гласник РС“, број 75/10);
- Правилник о начину и поступању управљања отпадним возилима („Службени гласник РС“, број 98/10);
- Правилник о условима, начину и поступку управљања отпадним уљима („Службени гласник РС“, број 71/10);
- Правилник о листи електричних и електронских производа, мерама забране и ограничењима коришћења електричне и електронске опреме које садрже опасне материје, начину и поступању управљања отпадом од електричних и електронских производа („Службени гласник РС“, број 99/10);
- Правилник о начину и поступку за управљање отпадним флуоресцентним цевима које садрже живу („Службени гласник РС“, број 82/10);
- Правилник о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Службени гласник РС“, број 56/10);
- Правилник о поступању са уређајима и отпадом који садрже ПЦБ („Службени гласник РС“, број 37/11);
- Правилник о садржини потврде о изузимању од обавезе прибављања дозволе за складиштење инертног и неопасног отпада („Службени гласник РС“, број 73/10);
- Правилник о обрасцу дневне евиденције и годишњег извештаја о отпаду са упутством за његово попуњавање („Службени гласник РС“, број 95/10);
- Правилник о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Службени гласник РС“, број 92/10);
- Правилник о усклађеним износима подстицајних средстава за поновну употребу, рециклажу и коришћење одређених врста отпада („Службени гласник РС“, број 48/12);
- Правилник о усклађеним износима накнаде за управљање посебним токовима отпада („Службени гласник РС“, број 48/12);
- Правилник о годишњој количини амбалажног отпада по врстама за које се обавезно обезбеђује простор за преузимањ, сакупљање, разврставање и привремено складиштење („Службени гласник РС“, број 70/09);
- Правилник о граничној вредности укупног нивоа концентрације олова, кадмијума, живе и шестовалентног хрома у амбалажи ли њеним компонентама, изузецима од примене и року за примену граничне вредности („Службени гласник РС“, број 70/09);
- Правилник о хемикалијама за које је произвођач или увозник дужан да утврди кауцију за појединачну амбалажу у коју је смештена та хемикалија и о висини кауције за одређену амбалажу према врсти амбалаже или хемикалије („Службени гласник РС“, број 99/10);
- Правилник о критеријумима за одређивање шта може бити амбалажа, са примерима за примену критеријуми и листи српских стандарда који се односе на основне захтеве која амбалажа мора да испуни за стављање у промет („Службени гласник РС“, број 70/09);
- Правилник о начину нумерисања, скраћеницама и симболима на којима се заснива систем идентификације и означавања амбалажних материјала („Службени гласник РС“, број 70/09);
- Правилник о обрасцима извештаја о управљању амбалажом и амбалажним отпадом

- („Службени гласник РС“, број 21/10 и 10/13);
- Правилник о садржини декларације и упутства за примену средстава за заштиту биља, као и специфичним захтевима и ознакама ризика и упозорења за човека и животну средину и начину руковања испражњеном амбалажом од средстава за заштиту биља („Службени гласник РС“, број 21/12);
 - Правилник о садржини и начину вођења регистра издатих дозвола за управљање амбалажним отпадом („Службени гласник РС“, број 76/98);
 - Правилник о врстама амбалаже за пестициде и ђубрива и о уништавању пестицида и ђубрива („Службени лист СРЈ“, број 35/99);
 - Правилник о врсти и годишњој количини амбалаже коришћене за упаковану робу стављену у промет за коју произвођач, увозник, пакер/пунилац и испоручилац није дужан да обезбеди управљање амбалажним отпадом („Службени гласник РС“, број 70/09);
 - Закон о заштити од буке и вибрација („Службени гласник РС“, број 36/09 и 88/10);
 - Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за одређивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/10);
 - Правилник о условима које мора да испуни стручна организација за мерење буке, као и о документацији која се подноси уз захтев за добијање овлашћења за мерење буке („Службени гласник РС“, број 72/10);
 - Правилник о методологији за израду акустичних планова („Службени гласник РС“, број 72/10);
 - Правилник о методологији мерења буке, садржају и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/10);
 - Правилник о методологији за одређивање акустичних зона („Службени гласник РС“, број 72/10);
 - Закон о потврђивању Конвенције о прекограничним ефектима индустријских удеса („Службени гласник – Међународни уговори“, број 42/09);
 - Правилник о садржини превенције удеса и садржини и методологији израде извештаја о безбедности и плана заштите од удеса („Службени гласник РС“, број 41/10);
 - Закон о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/2009 и 88/2010);
 - Закон о изменама и допунама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 14/2016);
 - Закон о националним парковима („Службени гласник РС“, бр. 39/93 и 44/93);
 - Закон о шумама („Службени гласник РС“, бр. 30/2010 и 93/2012);
 - Правилник о садржини средњорочног плана заштите шума од биљних болести и штеточина („Службени гласник РС“, број 36/11);
 - Правилник о шумском реду („Службени гласник РС“, број 38/11);
 - Правилник о билансу шумског репродуктивног материјала („Службени гласник РС“, број 46/11);
 - Правилник о начину и времену вршења дознаке, додељивању, облику и садржини дозног жига и жига за шумску кривицу, обрасцу дозначне књиге, односно књиге шумске кривице, као и о условима и начину сече у шумама („Службени гласник РС“, број 65/11);
 - Закон о пољопривреди и руралном развоју („Службени гласник РС“, бр. 41/2009);
 - Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“, бр. 62/2006 и 41/2009);
 - Закон о генетички модификованим организмима („Службени гласник РС“, бр. 41/2009);
 - Закон о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, бр. 18/2010);
 - Закон о добробити животиња („Службени гласник РС“, бр. 41/2009);
 - Уредба о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, бр. 102/2010);
 - Правилник о садржају и начину вођења регистра заштићених природних добара („Службени гласник РС“, бр. 81/2010);
 - Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Службени гласник РС“ бр. 103/2013);
 - Уредба о режимима заштите („Службени гласник РС“, бр. 31/2012);
 - Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“, бр. 85/2009);

- Правилник о садржини и начину вођења стручног надзора („Службени гласник РС“, бр. 7/2010);
- Правилник о компензацијским мерама („Службени гласник РС“, бр. 20/2010);
- Правилник о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник РС“, бр. 84/2009);
- Правилник о висини трошкова доделе права на коришћење еколошког знака („Службени гласник РС“, бр. 81/2010);
- Уредба о распореду и коришћењу средстава за субвенционисање заштићених природних добара од националног интереса у 2013. години („Службени гласник РС“ бр. 25/2013);
- Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 5/2010);
- Правилник о критеријумима за издавање типова станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување ("Службени гласник РС", бр. 35/2010 од 26.5.2010. године);
- Правилник о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Службени гласник РС“, бр. 99/2009);
- Правилник о условима које морају испуњавати прихватилишта за збрињавање заштићених дивљих животиња („Службени гласник РС", бр. 15/2012);
- Уредба о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне („Службени гласник РС", 31/2005, 45/2005, 22/2007, 38/2008, 9/2010 и 69/2011);
- Правилник о условима које морају да испуњавају одгајивачнице за животиње („Службени гласник РС“ бр. 14/2012);
- Правилник о проглашавању ловостајем заштићених врста дивљачи, („Службени гласник РС“ бр. 9/2012)
- Наредба о забрани сакупљања појединих заштићених врста дивље флоре и фауне („Службени гласник РС“ бр. 21/2013);
- Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“, број 62/06 и 65/08);
- Правилник о дозвољеним количинама опасних и штетних материја у земљишту и методама за њихово испитивање („Службени гласник РС“, број 23/94);
- Закон о органској производњи („Службени гласник РС“, број 3/10);
- Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње („Службени гласник РС“, број 48/11);
- Закон о биоцидним производима („Службени гласник РС“, број 36/09, 88/10 и 92/11);
- Правилник о врстама биоцидних производа („Службени гласник РС“, број 23/10);
- Правилник о садржини основних информација о биоцидном производу („Службени гласник РС“, број 23/10 и 28/11);
- Листе активних супстанци у биоцидном производу („Службени гласник РС“, број 23/10 и 71/11);
- Правилник о специфичним захтевима за паковање, обележавање и рекламирање биоцидног производа („Службени гласник РС“, број 59/10 и 26/11);
- Правилник о обиму и садржини техничког досијеа за биоцидни производ, односно за биоцидни производ мањег ризика („Службени гласник РС“, број 97/10);
- Правилник о начину вођења евиденције о биоцидним производима („Службени гласник РС“, број 28/11);
- Смернице за процену биоцидног производа на основу техничког досијеа („Службени гласник РС“, број 28/11);
- Правилник о одређеним опасним биоцидним производима који не могу да се стављају у промет за општу употребу („Службени гласник РС“, број 37/11);
- Закон о заштити ваздуха („Сл. гласник РС, бр. 36/09 и 10/13);
- Правилник о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података (Сл. лист РС, бр. 54/92, 30/99 и 19/06);
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха ("Сл. гласник РС", бр, 11/10, 75/2010 и 63/13);

- Уредба о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања ("Сл. Гласник РС", бр. 5/16);
- Уредба о листи индустријских постројења и активности у којима се контролише емисија испарљивих органских једињења, о вредностима емисије испарљивих органских једињења при одређеној потрошњи растварача и укупним дозвољеним емисијама, као и шеми за смањење емисија ("Сл. гласник РС", бр. 100/11);
- Уредба о утврђивању листе категорија квалитета ваздуха по зонама и агломерацијама на територији Републике Србије за 2012. годину ("Сл. гласник РС", бр. 17/14);
- Уредба о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања ("Сл. гласник РС", бр. 5/16);
- Уредба о методологији за израду инвентара емисија и пројекција загађујућих материја у ваздух ("Сл. гласник РС", бр. 3/16);
- Уредба о методологији прикупљања података за национални инвентар емисије гасова са ефектом стаклене баште ("Сл. гласник РС", бр. 81/10);
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха ("Сл. гласник РС", бр. 11/10, 75/10 и 63/13);
- Одлука о оснивању националног тела за спровођење пројеката механизма чистог развоја ("Сл. гласник РС", бр. 32/10 и 101/12);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање ("Сл. гласник РС", бр. 111/15);
- Правилник о начину размене информација о мерним местима у државној и локалној мрежи, техникама меренја, као и о начину размене података добијених праћењем квалитета ваздуха у државној и локалним мрежама ("Сл. гласник РС", бр. 84/10);
- Правилник о садржају краткорочних акционих планова ("Сл. гласник РС", бр. 65/10);
- Правилник о садржају планова квалитета ВАЗДУХА ("Сл. гласник РС", бр. 21/10);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из постројења за САГОРЕВАЊЕ ("Сл. гласник РС", бр. 6/16);
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, осим постројења за сагоревање ("Сл. гласник РС", бр. 111/15);
- Закон о водама ("Сл. гласник РС", бр. 30/10 и 93/12);
- Уредба о утврђивању програма управљања водама у 2016. години ("Сл. гласник РС", бр. 28/16);
- Стратегија управљања водама на територији републике србије до 2034. године ("Сл. гласник РС", бр. 3/17);
- Правилник о садржини и обрасцу захтева за издавање водних аката и садржини мишљења у поступку издавања водних услова ("Сл. гласник РС", бр. 74/10, 116/12 и 58/14);
- Правилник о садржини и обрасцу захтева за издавање водних аката и садржини мишљења у поступку издавања водних услова ("Сл. гласник РС", бр. 74/10, 116/12 и 58/14);
- Правилник о референтним условима за типове површинских вода ("Сл. гласник РС", бр. 67/11);
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода ("Сл. гласник РС", бр. 74/11);
- Правилник о начину и условима за мерење количине и испитивање квалитета отпадних вода и садржини извештаја о извршеним мерењима ("Сл. гласник РС", бр. 33/16);
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање ("Сл. гласник РС", бр. 67/11, 48/12 и 1/16);
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање ("Сл. гласник РС", бр. 24/14);
- Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање ("Сл. гласник РС", бр. 50/12);
- Закон о заштити земљишта ("Сл. гласник РС", бр. 112/15);
- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма ("Сл. гласник РС", бр. 88/10);
- Уредба о утврђивању критеријума за одређивање статуса угрожене животне средине и

- приоритета за санацију и ремедијацију ("Сл. гласник РС", бр. 22/10);
- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологији за израду ремедијационих програма ("Сл. гласник РС", бр. 88/10);
- Правилник о методологији за израду пројеката санације и ремедијације ("Сл. гласник РС", бр. 74/15);
- Закон о пољопривредном земљишту (Сл. гласник РС, бр., 62/06, 65/08 - др. закон, 41/09 и 112/15);
- Закон о рударству и геолошким истраживањима (Сл. гласник РС", бр. 88/11);
- и др.

Институционални оквир

Институционални оквир у области животне средине на националном нивоу одређен је бројним законским актима, укључујући Устав Републике Србије, Закон о министарствима, Закон о државној управи, док је Законом о локалној самоуправи дефинисана улога локалних власти у управљању животном средином. Два министарства су директно одговорна за питања животне средине: Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде и Министарство заштите животне средине су директно одговорна за питања животне средине. У надлежности Министарства је управљање системом за заштиту животне средине, мере за заштиту животне средине, мониторинг стања животне средине, инспекција за заштиту животне средине, загађење ваздуха и воде преко граница итд. Поред тога, битну улогу о питањима животне средине на националном нивоу има и Агенција за заштиту животне средине, основана 2004. године, у чијој је надлежности сакупљање података о животној средини, њихова систематизација, извештавање о стању животне средине, координација и управљање националним информационом системом о животној средини, сарадња са Европском агенцијом за животну средину итд.

Националним законима о заштити животне средине обухваћена је заштита ваздуха, посебно кад су прекорачене максимално дозвољене количине загађујућих материја. Постоји одговорност релевантних републичких министарстава за извршавање систематске контроле емисије преко државних институција (република, град, локални институти за заштиту здравља). Улога локалних власти у управљању животном средином је ваеојма важна са аспекта целокупног система политике животне средине. На локалном нивоу постоји потреба да се спроведу законске надлежности државе које се односе на спровођење закона о процени утицаја на животну средину, издавање интегрисаних дозвола, мониторинг, инспекцијске послове, финансирање одређених активности из области животне средине и др. Закон о локалној самоуправи (Сл. гласник РС, бр. 29/2007, 83/2014 -др. закон и 101/2016 -др. закон) прописује, између осталог, одговорност општина да се старају о заштити животне средине.

Инспекција животне средине је организована у два нивоа. Инспекцијску контролу на републичком нивоу врши ресорно министарство преко својих инспектора за животну средину. Локална самоуправа такође врши инспекцијску контролу, преко својих локалних општинских инспектора.

Локални еколошки акциони план има основни циљ да развој локалне заједнице буде усклађен са принципима одрживог развоја. Одрживи развој локалних заједница може се дефинисати као развој који свим становницима пружа основне еколошке, друштвене и економске услуге, без угрожавања природних и друштвених система. Један од основних задатака *ЛЕАП*-а је да оснажи планирање заштите животне средине на локалном нивоу.

Са институционалне тачке гледишта, уобичајени главни проблеми у општини, везани за животну средину су: недостатак тачних података о актуелном стању животне средине, као и недостатак ресурса за реализацију акција предвиђених у *ЛЕАП*- у. Такође недостатак финансијских ресурса представља велику препреку. Проблем такође представља и недостатак свести о животној средини, недостатак адекватних ресурса за реализацију акција као и проблеми у сарадњи између општинских и републичких органа.

Надлежности општине које су прописане законском регулативом

Законски прописи предвиђају да се локалним заједницама, општинама, поверавају следеће надлежности у области заштите животне средине:

- *Закон о управљању отпадом*

Општини се поверава издавање дозволе за сакупљање и транспорт инертног и неопасног отпада на њеној територији, као и издавање дозвола за привремено складиштење инертног и неопасног отпада на локацији произвођача односно власника отпада (члан 60. наведеног закона). Јединица локалне самоуправе доноси локални план управљања отпадом, обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу, односно врши контролу како се обављају поверени послови (члан 20. наведеног закона).

- *Закон о заштити ваздуха*

Издаје дозволу за рад за новоизграђени или реконструисани стационарни извор загађења за који није прописана обавеза издавања интегрисане дозволе односно израде студије (Члан 56. наведеног закона).

- *Закон о заштити од буке*

Према члану 8. наведеног закона, јединица локалне самоуправе:

- 1) Утврђује мере и услове заштите од буке, односно звучне заштите у плановима, програмима и пројектима, укључујући и оне на које даје сагласност у поступку стратешке процене утицаја пројеката на животну средину.
 - 2) Врши акустичко зонирање на својој територији, одређује мере забране и ограничења у складу са овим законом;
 - 3) Обезбеђује израду стратешких карата буке из надлежности јединице локалне самоуправе;
 - 4) Доноси локални акциони план заштите од буке у животној средини, односно обезбеђује услове и стара се о његовом спровођењу,
 - 5) Обезбеђује финансирање мониторинга буке у животној средини на територији јединице локалне самоуправе.
 - 6) Врши надзор и контролу примене мера заштите од буке у животној средини.
- Јединица локалне самоуправе својим актом одређује органе и службе надлежне за обављање послова из става 1. овог члана. Послови из става 1. тачке. 1), 2), 3), 5) и 6) овог члана обављају се као поверени послови.

- *Закон о заштити природе*

Парк природе, споменик природе, као и предео изузетних одлика у коме се не налази културно добро од изузетног значаја, а којима је цела површина на територији јединице локалне самоуправе, заштићеним подручјем проглашава надлежни орган јединице локалне самоуправе, а ако је део тог земљишта у државној својини, на акт о проглашењу заштићеног подручја Влада даје сагласност (члан 41. наведеног закона).

- *Закон о хемикалијама*

Дозволу за обављање делатности промета нарочито опасних хемикалија дистрибутеру који није увозник, произвођач односно даљи корисник као и дозволу за коришћење нарочито опасних хемикалија издаје надлежан орган јединице локалне самоуправе (члан 67. наведеног закона).

3. ОПШТИ УСЛОВИ

3.1. Општи део ти подаци о јединици локалне самоуправе

3.1.1 Општи подаци о јединици локалне самоуправе

Територија и становништво		
Површина територије општине/града	366	km ²
Укупан број становника по попису из 2011 (сва насеља)	20938	становника
Број домаћинстава у општини/граду	6903	домаћинстава
Број градског становништва	8053	становника
Број насељених места(села)које обухвата територија града/општине	50	насеља
Просечан број чланова породичног домаћинства	3	члана
Просечна нето зарада у општини/граду (децембар 2015)	31550	динара
Просечан број лица са примањима у домаћинству	1	лица
Површина заштићених подручја на територији ЈЛС	1,313	km ²

3.1.2 Положај и величина

Општина се налази у средишту комуникационих праваца, који Средњу Европу спајају са источном и јужном Европом. Општина лежи на важним саобраћајницама – железничкој прузи и аутопуту (коридор 10) који од Београда и Ниша (са севера) воде ка Скопљу (на југ) и магистралном путу који води ка српско-бугарској граници и граничним прелизима "Стрезимировци" и "Рибарци". Саобраћајна удаљеност Владичиног Хана од Београда износи 333 km, Приштине 112 km, Новог Сада 409 km, Ниша 91 km и Скопља 112 km. Од државних граница с Бугарском (гранични прелаз Стразимировци) удаљен је 52 km, док је од државне границе с Македонијом (гранични прелаз Прешево) удаљен је 67 km.

Општина заузима положај између 42°40' и 42°55' северне географске ширине и 21°55' и 22°13' источне географске дужине. Административно припада Пчињском округу чије је седиште у Врању. Територија општине простире се између 280 m (у долини Јужне Мораве) и 1442 mnv (врх Влајна на Кукавици).

Положај општине Владичин Хан

Положај општине Владичин Хан у Пчињском региону

Територија општине Владичин Хан захвата површину од 366 km² и обухвата 51 насеље.

Општина Владичин Хан је настала на обалама река Јужне Мораве, Врле и Калиманке.

3.2. Природни чиниоци

3.2.1 Природно-географске карактеристике општине Владичин Хан

Ако се погледа физичко-географска карта општине Владичин Хан може се уочити велики контраст у погледу рељефа, с једне стране алувијална равна поред реке Јужне Мораве, затим Врле и других мањих речица, притоке Јужне Мораве, а са друге стране планински ланци Кукавице са леве стране реке и огранци Варденика и Чемерника са десне стране. Рељеф је са леве стране реке испресецан бујичним речним токовима: Јастребачком реком, Рдовском реком, Летовишком реком, Јовачком реком, Сувоморавском реком, Лепеничком реком и бројне друге ситније речице. Све ове реке имају доста притока и богата су водом нарочито у пролеће и јесен када дође до отапања снега или излучивања обилних киша. Реке су дубоко усекле своја корита у рељеф тако да је нагиб терена у овој области јако велики и износи готово свуда преко 5 и 7°.

На подручју села Јовца 1977 године дошло је до клизања земљишта тј. до појава урвина. На том делу формирало се Јовачко језеро кога сачињавају седам мањих језера.

Са десне стране реке Јужне Мораве област је доста густо насељена изузев северних делова (села Дупљане, Мањак, Гариње, Копитарце, и др.) у којима су домаћинстава малобројна а и лоцирана у ретким сеоским насељима. Рељеф се и овде одликује великом дислоцираношћу, тј. нагиб је јако велики.

У северном делу општине са леве стране и десне стране реке Јужне Мораве простире се Грделичка клисура дужином од 30 km, и висином од 500 m. Овај терен је познат по јакој израженој ерозији која је однела доста земље са површине и на тај начин оголила земљиште. Дуги низ година је био потребан да се санира ерозија и смањи јачина бујичних токова на овом простору, и да се притом изврши пошумљавање терена.

3.2.2 Геоморфологија

Терени су углавном у сточарском планинском рејону (у појасу изнад 600 mпв налази се 57 % општинске територије), а само зоне у долини Јужне Мораве, Врле и притока су у сточарско – воћарско – виноградарском рејону. Нагиби терена у делу

подручја у алувиону Јужне Мораве су незнатни, јер се овај део терена налази у равници. Остали делови побрђа на ободу котлине налазе се на мање или више нагнутом терену (до 5, максимално 10% до 15%), при чему су поједини делови на изузетно стрмим падинама у долинама притока које се са запада спуштају ка Морави (20-30%).

Планински терени Кукавице и Чемерника су стрмији а ерени у долини Врле ка Сурдулици су блажи и нижи (око 15, максимално 20%). Просечна надморска висина Владичиног Хана износи 328 m, највећи део заузима брдско-планинско подручје и налази се у зони умерено континенталне климе.

Град се простире између 315 mnnv. и 450 mnnv. Централни део насеља се углавном налази на терену око 325-340 mnnv док се падине изнад насеља простиру до надморске висине од 450 m. Западни део насеља се налази на крајњим, источним обронцима планине Кукавице, а његов источни део на западним обронцима Чемерника и Варденика –брду Леменча. На северу се налази Грделичка клисура, на истоку Леменча и долина реке Врле, на југу долина Јужне Мораве која представља улаз у Врањску котлину, а на западу обронци планине Кукавице.

Владичин Хан, на самом уласку у Врањску котлину, се простире на левој и десној страни алувијалне равни коју је створила река Јужна Морава са својим притокама и то на месту ушћа њене највеће десне притоке Врле са десне и Калиманке и других мањих потока, са леве стране. Терен подручја Плана је делимично долински – равничарски, а виши делови насеља се простиру на разуђеном терену брдско – планинског рељефа стрмих нагиба на више брежуљака и падина. Поједини делови насеља, осим у долини, смештени су на брежуљцима између речних токова, чије долине представљају морфолошке препреке за повезивање појединих делова Владичиног Хана. Територија општине, само у најнижим зонама дуж Јужне Мораве припада терену на којем се врши акумулација наноса, док су падине подложне ерозији. Нагиби терена (изван алувијалне равни) су изразити те све интервенције на терену морају бити адекватне, како би се смањило спирање терена. Због тога би било потребно да на свим нагибима преко 10% постоје и адекватне мере заштите како при обради тла (озелењавање) тако и код извођења грађевинских радова.

Терен Владичиног Хана, у основи, у геолошком погледу изграђен је од палеозојских шкриљаца, преко којих у једном делу леже наталожени миоценски пешчари, конгломерати и лапорци, а у другом, алувијални шљункови са песком и глином. Напомиње се да су геолошке, инжењерско –геолошке и сеизмичке карактеристике терена дате детаљно у Концепту ПГР за насеље Владичин Хан, ЈУГИНУС, Београд јун, 2012. год. инжењерскогеолошких процеса и појава на испитиваном подручју регистровани су процеси клизања и јаружања. Развој процеса клижења на урбаном подручју града везан је за терене и падине изграђене у површинском делу од делувијално-пролувијалних наслага и распаднутих шкриљаца.

На локалном терену процеси клизања, углавном плитког дебљине 3-5 метара, условљеног неодговарајућим земљаним радовима, регистровани су на пар локација, где је клизањем захваћена и локална инфраструктура. Процеси јаружања одвијају се на стрмим падинама и видљиви су у облику дугачких жљебова континуалног пружања.

Осим тога, присутне су и појаве смицања и шарпирања, као и стрми одсеци, нарочито дуж саобраћајница, створени усецањем траса. С обзиром да терен има велике нагибе, а шарпе су значајних димензија, то говори о суштинској стабилности основног стенског масива, а процеси ерозије претежно су ограничени на подручја сливања вода. Процеси распадања су сингенетски процеси који се одвијају од настанка стеновитог масива. Њихови продукти су делувијално-пролувијалне распадине које немају значајну дебљину и данас представљају једну врсту стално присутног тла.

Због стрмих нагиба терена ово тло, као продукт првенствено хемијске дезинтеграције, највише таложено у ножици падина и на заравнима.

Оцена сеизмичке угрожености локације показала је да се на локацији средњег тла каква је локација објекта, може очекивати земљотрес са вероватноћом од 70% у периоду од 500 година, интензитета VIII OMSS-64. Максимално хоризонтално убрзање на основној стени за повратни период од 500 година са вероватноћом појаве 70% је $a_0 = 0.20g$, што одговара VIII OMSC-64, а на површини од $a_{max} = 0.25g$, за терен са дебелим површинским слојем изграђеним од некохерентних шљунковитих стена, што одговара интензитету VIII OMSC-64.

Минералне сировине представљају базу за развој привреде и без обзира што на територији ПГР нису евидентирани, њихове резерве на подручју Општине (појаве мангана у Јовцу, грађевинског камена дацита у Цепу и песка у алувиону Јужне Мораве и др.) морају се имати у виду када се планира привредни, али просторни развој прерађивачких капацитета или привредних капацитета а који их користе. Неметаличне сировине –цигларска глина експлоатисала се ван планског подручја у непосредној близини његове границе ка југоистоку. Што се геотермалне енергије тиче, истраживања у наредном периоду показале карактеристике овог ресурса и перспективе за његово коришћење, а тиме и планирање туристичких капацитета, начина снабдевања топлотном енергијом, развоја појединих специфичних видова пољопривредне производње (пластеници, стакленици итд).

3.2.2. Климатске карактеристике

Климатске особине овог подручја су формиране и под утицајем умерено континенталне климе, тј. њених варијетета, насталих под утицајем источних и западних планинских масива чији се утицаји шире ка јужноморавској долини долинама притока (планински варијетет), моравске долине са севера (континентални варијетет) и југа (измењено медитерански варијетет). Микро клима се разликује у Врањској котлини, на Кукавици и оградима Чемерника, као и на побрђу. Настала је под утицајем наведених варијетета умерено континенталне климе, одликује се топлим летима, хладнијим јесенима од пролећа и релативно благим зимама. На планинама преовладава планинска клима зависно од висине, тј. умерено хладни и влажни климат са повољним условима за вегетацију.

Температура ваздуха

На основу увида у податке о минималним, максималним и средњим дневним температурама у току године на територији општине Владичин Хан констатовано је следеће:

- средња годишња вредност температуре ваздуха у Владичином Хану је $11,1\text{ }^{\circ}\text{C}$, а на Кукавици $6,6\text{ }^{\circ}\text{C}$,
- најтоплији месец је август са средњом месечном температуром од $21,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ у Владичином Хану, $14,7\text{ }^{\circ}\text{C}$ на Власини и $16,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ на Кукавици,
- најхладнији месец је јануар са средњом месечном температуром од $0,1\text{ }^{\circ}\text{C}$ у Владичином Хану, $-4,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ на Власини и $0,4\text{ }^{\circ}\text{C}$ на Кукавици,
- кретање апсолутних максималних и минималних температура је $35\text{ }^{\circ}\text{C}$ до $40\text{ }^{\circ}\text{C}$ у августу у Владичином Хану, $30,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ у августу и $-25,8\text{ }^{\circ}\text{C}$ у јануару на Власини, и $29,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ лети и $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$ зими на Кукавици.

- Вегетациони период у Владичином Хану почиње просечно од 1. до 11. марта а завршава се између 21. новембра и 1. Децембра. Средња температура током вегетационог периода је 16-18 °С. На Кукавици вегетациони период са просечном температуром преко 10 °С траје од 14.5 до 3.10.
- Подаци указују на повољне климатске прилике у току целе године. Односно, зими нема великог броја дана са јаким мразем, а лета су умерено топла. У јужноморавској долини зиме су умерено благе, а лета су топла и сува. Тада владају доста стабилне временске прилике и повремене краће пљусковите падавине локалног карактера. Прелазна годишња доба се одликују променљивошћу времена са топлијом јесени од пролећа.

Влажност ваздуха и облачност

Средња годишња вредност релативне влажности износи око 70% у Владичином Хану. Од свих годишњих доба зима показује највећу просечну вредност средње дневне релативне влажности 83% у Владичином Хану, 82-86% на Кукавици, затим јесен са 70-80% у Владичином Хану и 76-88% на Кукавици, пролеће 70-75% у Владичином Хану и 76-82% на Кукавици, а лето око 65% у Владичином Хану и 71-78% на Кукавици. У вегетационом периоду она износи око 67% у Владичином Хану, а 74% на Кукавици. У јужноморавској долини, за разлику од планинских крајева, честе су јутарње магле, нарочито зими у време трајања грејне сезоне. Магла се у вишим пределима ретко задржава у току дана. Облачност је најмања лети (око 3), а највећа зими (око 8), док се средња годишња облачност креће око 5. У планинским зонама ове вредности су нешто веће.

Падавине и снежни покривач

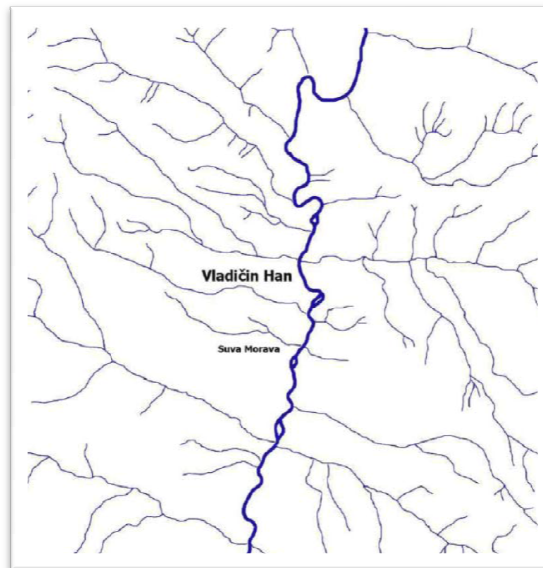
Падавине у околини Владичиног Хана одговарају типу климе који овде влада и крећу се од око 715 mm/m², док су на Кукавици 934 mm, а на Власини 853 mm. У Владичином Хану највећа просечна вредност падавина утврђена је у новембру од 92 mm/m² а најмања у јулу са 35,5 mm/mm². На Власини најкишовитији су јуни и мај (око 90 mm), а најсувљи август (42 mm). Најмање падавина се излучи преко лета (144 mm или 20,2%), нешто више зими (175 mm), а пролеће (200 mm) и јесен (195 mm) приближно су поједнако и највише влажни. На Кукавици највише падавина има у пролеће (укупно 276 mm) и јесен (укупно 255 mm), а зима (укупно 196 mm,) и лето (укупно 207 mm) су сувљи. Снежни покривач се у Владичином Хану јавља 38 дана у току године, док су околни терени Кукавице знатно чешће под снегом (88 дана), као и Власине (84-118 дана) у току године. Снег се на планинама задржава и формира снежни покривач од око 0,5 m у просеку, мада понекад висина снега достиже и 1-1,5 m.

Ветровитост

Оријентација речних долина и простирање Врањске котлине директно утичу на правце и брзине ваздушних струјања у Јужноморавској долини. Долинско – котлински положај града и његова отвореност према долинско – планинским климатским утицајима са истока и запада и долинско – низијским са севера и југа обезбеђују континуирано и природно локално проветравање у свим годишњим добима, главним географским правцима и на целокупној урбаној територији.

У Владичином Хану преовлађујућа струјања ваздушних маса су из правца североистока 199 ‰ и севера 152 ‰, а најмању учесталост имају северозападни 41 ‰, западни (62 ‰) и југоисточни ветар 58 ‰. Морфолошка заклоњеност коју омогућава Гредличка клисура, утиче на смањени утицај хладних и влажних ваздушних маса зими, утичу на нешто блажу климу зими него што је то случај са осталим местима Поморавља северније од Владичиног Хана. Услед долинског положаја подручја Владичиног Хана учесталост тишина је знатна и износи 192 ‰ и најчешћа је зими. На Кукавици најчешћи су југозападни ветрови, а мање су учестали ветрови из правца југоистока. Лети често дува јак хладан ветар који исушује земљиште. На Власини с најчешћи северни (138 ‰), северозападни (172 ‰) и источни (149 ‰) ветрови Јачине ветра су веће у планинском подручју него у јужноморавској долини и Врањској котлини, где речна долина модификује основне правце и брзине дувања ветра.

3.2.3. Хидрографија

Хидрографска мрежа општине Владичин Хан

Највећи део простора у нижим зонама у јужноморавској долини налази се у водозасићеном терену који је у заравњеном делу приобаља и под хидрауличким утицајем реке. У конкретним геолошким условима овде је формирана јединствена издан фреатског типа која се прихрањује из водотока, брдског залеђа и вертикалног је биланса. Издан је снажног капацитета, континуално просторно повезана. Ниво воде је на дубини 1,0-5,0 м од површине терена, зависно од надморске висине и терасног нивоа. У овој зони се могу формирати изворишта већег капацитета, при чему је квалитет изданских вода је под знаком питања, јер је издан угрожена индустријским и градским загађењем. Употреба пијаћих вода могућа је са нивоа који су изнад кота градских реципијената, или из других, дубљих изданских нивоа. Такође, из брдског масива, могуће је коришћење вода са површинских изворишта, најчешће контактеног типа. Падински терени изграђени од шкриљаца Власинског комплекса и неогених седимената су безводни, уколико глиновита компонента није присутна у већој мери. Међутим, уколико су површински слојеви више распаднути, пукотине су испуњене глином те постају непролазне за воду, која се задржава у површинској зони, често стварајући и пишћевине. Овакав терен, при засецању без адекватног обезбеђивања ископа и дренаже, може лако да клизне, што се често среће у широј зони Владичиног Хана (познато је клизиште Јовац услед којег је за само неколико дана преграђено

корито истоимене реке и настала хидроакумулација). Подручје општине Владичин Хан је веома богато мрежом водотока различитих профила. Хидрографску мрежу чине реке Јужна Морава, Врла, и Калиманка и друге мање притоке Јужне Мораве.

Река Јужна Морава је главни реципијент за све водотоке са подручја општине Владичин Хан. Тече од југа ка северу кроз средину подручја Плана. У релативно уској алувијалној равни река меандрира стварајући спрудове и аде. Ширина јој варира од 50 до 70м на местима где нема спрудова и где је регулисана, од 120 до 300 m у северном и јужном делу где у меандрима ствара спрудове и корито је шире. У кориту долази до ерозивних и акумулативних процеса. Корито је пуно наноса који је пореклом из бројних притока са сливног подручја веома подложног ерозији. Средњи протицаји у Владичином Хану су око $19,6 \text{ m}^3/\text{s}$, а водостаји око 100 cm, али у току године они варирају у складу хидролошким режимом у целом сливу и имају бујични карактер на свим водоточима. До сада највећа вода на реци Јужној Морави на водомерној станици Владичин Хан износила је $703 \text{ m}^3/\text{s}$, при чему су апсолутни протицаји у односу 1:1775, што јасно указује на изразито бујични карактер ове реке. (Према: Др Д. Дукић: Воде СР Србије, Српско географско друштво, Београд 1977.год.). Највећа десна притока Јужне Мораве на подручју Плана је река Врла. Извориште реке Врле је на падинама Варденика (испод врха Биље коло) на коти 1.604 mnnv). Ушће у Јужну Мораву је у Владичином Хану је на око 323 mnnv. Река Врла има значај хидроенергетски потенцијал који је искоришћен за производњу електричне енергије. Наиме, у другој половини 20.века изграђен је систем хидроелектрана Врла I, II, III и IV које се снабдевају водом системом тунела који повезују Лисинско и Власинско језеро и хидроелектране међусобно, па се енергија воде користи више пута на различитим надморским висинама на којима се налазе поједине хидроелектране, од којих је последња у непосредној близини Владичиног Хана, али ван подручја Плана. Вода. На свом путу од коте прелива бране Власинског језера до ХЕ Врла IV пређе висинску разлику од 884,5 m, на дужини од 15 km. Од осталих водотока највеће притоке Јужне Мораве су:

- са леве стране: Јовачка река (на којој су после покретања клизишта створена језера), Лепеница, Калиманка (протиче кроз Владичин Хан), Рдовска река, Летовишка река и друге,
- а са десне стране: Корбевачка, Богошевачка река, Јелашница, Џепска река и друге.

Речне долине притока су правца северозапад – југоисток и прикупљају воде са терена Кукавице, Варденика и Чемерника. Протицаји су им бујичног карактера, носе велике количине еродованог материјала који се таложи у јужноморавској долини или односи даље Јужном Моравом.

На територији Владичин Хан, на реци Јужној Морави постоје две водомерне станице на којима хидрометеоролошка служба РХМЗ врши осматрања и периодична мерења протицаја воде и наноса: Владичин Хан 180, (185+540), Врањски Прибој на km 196+010(201+343). За хидролошку анализу користе се подаци у средњим дневним вредностима водостаја са поменута два мерна места, који се сваке године публикују у Хидролошком годишњаку Републичког Хидрометеоролошког завода. Анализе су извршене за низ од 39 година у периоду од 1961 до1999 године. У овом периоду су констатоване значајне промене кривих протицаја на обе водомерне станице у 39-о годишњем периоду. Сагледавањем карактера ових промена у кориту Јужне Мораве је евидентно да су криве протицаја у профилима на доле, што указује на чињеницу да су се протицајни профили продубили у анализираном периоду.

Према стању из 1961 године пуним коритом Јужне Мораве може да се реализује протицај $Q=75 \text{ m}^3/\text{s}$. Због продубљивања корита у периоду од 38 година, при истој коти нивоа кроз профил водомерних станица Владичин Хан 1999 године протиче $Q=126$

m³/s. На основу серије екстремних годишњих протицаја у профилима водомерних станица Владичин Хан и Прибој Врањски, добијених обрадом средњих дневних вредности извршен је прорачун вероватноће појаве максималних годишњих протицаја.

Дистрибуција максималних годишњих протицаја Q(m³/s)

Вероватноће појаве(%)	10	1	2	5	10	50	Површина слива/km ²
Водом.станица Влад.Хан	769	535	472	379	307	218	3242
Водом.станица Влад.Хан	648	476	419	348	286	127	2775

Анализом режима протицаја унутар године утврђено је да се најмање воде јављају сваке године крајем лета и почетком јесени, односно дефинисан је маловодни период који траје од почетка јула до краја октобра месеца.

Јужна Морава спада у категорију алувијалних водотока код којих транспорт суспендованог наноса има доминантну улогу. Међутим вучени нанос има посебан значај за морфолошке процесе у овом водотоку, с обзиром да се сви значајни феномени у речном кориту (формирање спрудова, ерозија обала) обављају преко механизма вученог наноса је од већег интереса са становишта експлоатације.

На основу резултата прорачуна транспорта наноса дуж тока Јужне Мораве константовано је да сумарна линија транспорта наноса дуж водотока има стрмији, али релативно уједначен градијент на најузводнијем сектору водотока у односу на низводне деонице. Ово је потпуно логично, с обзиром да притоке Ј. Мораве са горњег тока уносе знатно више наноса од низводних притока. Иначе највећи скокови на сумарној линији транспорта се јављају на ушћима притока које као што је поменуто и уносе највише наноса у Јужну Мораву.

На сектору водотока дужине око 16,5 km. Низводно од ушћа Корбевачке реке, до ушћа Врле код Владичог Хана на км 180, вредност транспортног капацитета Јужне Мораве за вучени нанос се увећава за 29 000 m³/год., тако да у Владичином Хану (низводно од ушћа реке Врле) износи око 60 000 m³/год. Највећи унос вученог наноса реализује се преко притоке Врле реке-16 000 m³/год и Корбевачке реке-9 000 m³/год.

На основу промене талвега, констатовано је да се ерозија корита може сматрати доминантним трендом деформације на сектору водотока узводно од Грделичке клисуре, а на основу упоредних снимања попречних профила речног корита у дужем временском периоду указује на чињеницу да доминира тренд ерозије корита, нарочито у централном делу, где је 1993. године продубљење достигло 1,5 m. У периоду од 1976-1989 године констатовано је и сужење корита (померање леве обале) и оно није резултат морфолошког процеса, већ је резултат регулације овог потеза водотока.

На основу упоредних снимања контролних профила на позајмишту, из августа и са краја септембра 1999 године. Из датог се види да је експлоатација песка и шљунка извршена са спруда у кориту реке Јужне Мораве, да су разлике у површинама профила знатне и да се углавном није одступило од пројекта багеровања. Када су сумиране разлике које дефинишу повећање површина повећаних профила између два снимања, може се констатовати да се у периоду од свега два месеца, са овог локалитета дужине 250 m, од km 185+110(189+850) до m 185+360(190+100) избагеровано око 8700 m³ материјала. Свакако да је један део овога може приписати и ерозија, али је сигурно да је са позајмишта у врло кратком временском интервалу однета количина која износи

око 15% годишње продукције наноса на сектору водотока од Владичиног Хана до Бујановца.

На основу свега изнетог, потврђена је чињеница да морфолошке промене на Јужној Морави нису само манифестација природних речних процеса, већ одржавају и вештачке интервенције у водотоку. С обзиром да је обим регулационих радова врло скроман на сектору водотока узводно од Грделичке клисуре, може се рећи да је експлоатација материјала из речног корита, у интеракцији са природним чиниоцима битан фактор који утиче на морфолошке процесе на анализираном потезу Ј. Мораве.

3.2.4. Земљиште и живи свет

3.2.4.1. Земљиште

Највећи део земљишта општине Владичин Хан (огранци Кукавице и Чемерника) припада киселим смеђим и подзоластим земљиштима, најчешће под шумом или под пашњацима. Најтипичнија и најраспрострањенија шумска вегетација су букове шуме, а на јужнијим падинама налазе се ксеротермније храстове заједнице. Источна страна јужноморавске долине покривена је гајњачама. Гајњача се формирала на речној и језерској тераси. Гајњаче су дубока земљишта, различитих физичких особина зависно од варијетета. Природну вегетацију гајњаче чине претежно ксеротермне храстове шуме Западна страна јужнооравске долине јужно од Владичиног Хана покривена је смоницама и метаморфним стенама. Смонице се искоришћавају скоро искључиво као њивска земљишта. На смоници се гаје и воћњаци и виногради. Шуме и ливаде на смоници су ретке. Мањи део земљишта општине Владичин Хан (долине Јужне Мораве и најнижих делова притока) припада алувијалном земљишту – творевинама река Јужне Мораве, Врле, али и мањих водотокова Јовачке реке, Лепенице, Калиманке, Корбевачке реке, Јелашнице и др., као и делувијалним земљиштима пореклом од еродовања околних падинских зона. Површински слој алувијалног земљишта знатно је развијен и има врло погодан гранулометријски састав. Због генетичких особина земљишта смањене су производне вредности, те спадају у ливадско пашњачка земљишта. У вишљим зонама ова земљишта прелазе у шумска и планинска земљишта. Најниже делове Врањске долине покривају делувијално-алувијални наноси. Њихове основне особине зависе од природе материјала који је исталожен. У производном смислу ова земљишта су доста хетерогена, па, у целини узето, делувијална земљишта представљају добра шумска земљишта, али се првенствено користе као пољопривредна земљишта. Од укупне површине општине (366 km²) пољопривредно продуктивно земљиште заузима 45,30% територије.

3.2.4.2. Флора и фауна

Умерено континентална клима са довољном влажношћу, повољном сумом просечних температура и вегетационом периоду и педолошки покривач подручја, омогућили су развој вегетације разноврсних врста флоре. Поред реке Јужне Мораве и у најнижим деловима долина притока расту меки лишћари који припадају алувијално – хидрофилном екосистему (врба и топола, као и храст лужњак). Ове шумске површине су неуређене, али штите обале од обрушавања и клизања и у најнижим деловима спречавају замочваривање. На најнижим брежуљцима, као и на повремено плављеном алувијалном земљишту највише има беле и црне врбе, беле и црне тополе, белог бреста али је заступљена и жбунаста флора. Багремове шуме заузимају углавном југоисточну експозицију.

На најнижим, најтоплијим и најсувљим брежуљцима у брдском и равничарском појасу ван утицаја подземних и површинских вода расту ксеротермофилне сладуново – церове и друге сличне шуме (ксеротермне шуме које се редовно јављају на јачим нагибима и топлим падинама, те су изложене јаким летњим сушама. Ова заједница је доста угрожена крчењем, тешко се обнавља и њеним нестајањем отвара се пут ерозији. На различитим киселим смеђим земљиштима, највише Кукавице, расту најчешће букове шуме на највећим висинама или и на нижим заклоњенијим теренима са хладнијом и влажнијом микроклимом. Од воћа највише су заступљени јабука, шљива малина и вишња. Травни покривач чине разне ливадске траве. У долинама притока вегетација је неуређена и угрожена локалним депонијама и нерегулисаним испустима отпадних вода. Животињски свет ширег подручја разноврстан је и богат. У околним планинама најраспрострањенија дивљач је срна, зец, дивља свиња, а од птица јаребица и фазан. У зони Кукавице основано је ловиште "Кукавица", које се систематски и плански одржава и уређује.

3.2.5. Културно-историјске одлике

Владичин Хан је младо насеље које се први пут помиње пре 120 година. Име је добио по усамљеној кући – хану коју је до половине XIX века подигао Стефан Грк а касније је купио владика Пајсије. Феликс Каниц, који је кроз Владичин Хан прошао с јесени 1889. год. наглашава да је Владичин Хан поред осталог и због моста на Морави и у минулим временима имао значајну улогу у саобраћају.

Године 1887. Хан постаје средиште среза пољаничког, а три године касније као место се помиње и приликом пописа становништва. Тада је према попису у Хану било 26 кућа са 101 становником. А већ 1895. насеље је увећано на 60 кућа са 325 становника. Развоју овог места и читавог краја нарочито је допринела изградња железничке пруге 1886. године и моста на Јужној Морави 1910. године.

Владичин Хан постаје седиште варошког, трговачког и саобраћајног промета, као и занатских радњи, друштвено – политичких организација, разних институција, надлештва као и културног и спортског живота. Проглашењем Владичиног Хана за самостално насеље почиње и његов развој-значајно се увећава број становника; 1888. године отвара се прва школа; насеље добија свој први храм 1905. године - храм Светог Николе у Прекодолцу. 1910. године изграђен је и први пут пуштен у саобраћај први гвоздени мост који је заменио дотадашње дрвене мостове. Тај гвоздени мост и данас спаја обале Јужне Мораве. Владичин Хан је имао све неопходне услове (друмски и железнички саобраћај, мостови) за развој трговине која је стара колико и само насеље. Отворени су мали дућани са једне и друге стране Јужне Мораве у којима се трговало робом широке потрошње, увозило се и извозило.

Коришћењем железнице извозило се воће, житарице, кромпир, стока, коза... У трговачком промету, плаћање се вршило готовим новцем али се трговина обављала и путем трампе – роба за робу. За промет робе имали су велику улогу вашари, сабори и пијачни дани. Велики вашар се одржавао сваке године од 11-13. септембра а пијачни дани су се одржавали сваког петка. То је прешло у традицију јер се и дан данас вашар одржава сваког 11. септембра а главни пазарни дан је петак. Пијачни простор је до дана данашњег остао на истој локацији као и пре 100 година – између железничке пруге и корита Јужне Мораве. Упоредо са трговином, у Владичином Хану је почело да се развија и занатство. Крајем XIX века формира се занатски центар на платоу између железничке рампе и корита реке Калиманке. У том занатском центру били су заступљени следећи занати: берберски, месарски, лимарски, пекарски, фотографски,

пиљарски, обућарски, кројачки. Поред тих, у Владичином Хану су били заступљени и многи други занати који су били неопходни за нормално живљење грађана Хана и околних села а многи од тих заната егзистирају перманентно већ деценијама.

Пољопривредни произвођачи су се углавном бавили воћарством, сточарством, ратарством, а у мањој мери и повртарством, виноградарством и производњом дувана. У Владичином Хану дуван је почео да се производи 1921. године да би се касније, крајем 40-тих година XX века отворила дуванска станица која је откупљивала и прерађивала дуван. Владичин Хан је 1931. год. добио своју прву фабрику – фабрику црепа и цигле “Балкан” која је своје производе пласирала на домаћем тржишту, највише на Косову.

Град се брзо развијао а укрштање многобројних путева и превелика имиграција становништва ка њему, утицали су на мешање најразличитијих обичаја и навика становништва. Сеоски обичаји су се упражњавали скоро у свим приликама: при обради земље, при рађању, женидби, на литијама, на крсној слави, приликом смртног случаја или на неком великом празнику. Неки од тих обичаја и дан данас живе међу становништвом ове варошице. Између два светска рата Владичин Хан израста у варошицу са развијеном трговином и занатством и 1930. године регистровано је 57 радњи, са стотинак калфи и шегрта. Данас је Владичин Хан израстао у модерну варошицу. Снажан је био привредни, просветни, културни, здравствени и урбанистички развој Владичиног Хана а нарочито после другог светског рата.

Културне вредности Владичиног Хана заснивају се на локалном културном наслеђу и традицији Јужне Србије:

- Манастир „Богородично успење“ се налази у селу Мртвица, 14 километара од Владичиног Хана, на излазу из Грделичке клисуре. Смештен је на платоу једва ширем од самог манастира са којег се пружа величанствен и незабораван поглед на околину. Грађевина је необична због разноликости облика и градитељских фаза. Према предању, темељи манастира постављени су крајем петог или почетком шестог века. Унутрашњост је осликана у византијском стилу.
- Манастирска црква Свети Илија, која потиче из 13. века, налази се у селу Кацапун, 13 километара од Владичиног Хана. Манастир је почетком 19. века био значајно културно седиште и у њему су живела три калуђера на челу са игуманом Симеоном, који је локалне Србе подигао на устанак 1809. године.
- Храм Светог Христовог Преображења налази се у селу Стубал, 9 километара од Владичиног Хана.
- Испосничка црква Свете Петке се налази у селу Лепеница, 8 километара од Владичиног Хана. Црква је у народу позната и као „Латинска црква“ због олтара који је неуобичајено окренут према западу.
- Храм Светог кнеза Лазара и свих српских мученика и великомученик

Цркве и манастири

3.2.6 Заштићене природне вредности

Заштићено природно добро је очувани део природе посебних природних вредности и одлика, због којих има трајни, еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај и због чега као добро од општег интереса узима посебну заштиту. На територији општине Владичин Хан постоји Строги резерват природе Кукавица површине 75,76 ha, (Уредба о проглашењу строгог резервата природе „Кукавица“, број 110-11526/2014 од 2.10. 2014. год., „Сл. гласник РС бр. 107) и Споменик природе „Јовачка језера) на територији села Јовац и Островица, површине 5 ha 12 a 88 m². Одлука о проглашењу број 184/4/2014-01, „Сл. гласник града Врање бр.30 од 30.12.2014. год.).

Планина Кукавица

Природни резерват Кукавица II формирана је од бивших комуналних шума и шумских земљишта које налажу западном границом на газдинску јединицу Кукавица I. Највећи део шума су високе букове шуме 85% доброг квалитета. Изданичке шуме се јављају на свега 116ha а шибљаци на 8ha. Вештачки подигнутих шума има 116ha и то највећим делом смрчевих на 112ha. Просечна дрвна маса (запремина) је 257ha а текући запремински прираст 3,1m³/ha.

Резерват природе је изворни или незнатно измењени део природе, особитог састава и одлика биљних и животињских заједница, као делова екосистема, намењених првенствено одржавању генетског фонда. 1980 године решењем о заштити природног резервата Кукавица II ставља се под заштиту састојина чисте букве "fagus moesiaca" као строги природни резерват под именом "Кукавица". Заштићено подручје налази се на подручју општине Владичин Хан, катастарске општине Рдово, катастарске парцеле бр. I/део поседовни лист бр. 129 газдинска јединица Кукавица II одељења 27/a, 27/б, 31a и 31/I које користи шумско газдинство Врање, Србијашуме.

Границе резервата се поклапају са границама одељења и одсека. Површина строгог резервата Кукавица износи износи 75,76 ha и то:

- одељење 27/a=32,64 ha, 27/б=3,6 ha
- одељење 31/a=37,77 ha, 31/б=0,98 ha
- одељење 31/2=0,30 ha, 31/3=0,75 ha

Одсеци а и б представљају чисту букову састојину прашумског типа, до сада неотварану, сем једног дела у одељењу 27/б где је урађен дотурни пут у дужини од 500 m за извлачење снегоизвала.

Одсеци 2 и 3 су шумске чистине. Букова стабла су права, висока, граната до 1/3 крошње; десио се и пожар који је захватио само листинац и том приликом је оштетио стабла. Маја месеца 1991 године резерват је прилично оштећен од снегоизвала. Резерват (део који није захваћен снегоизвалама) представља простор посебне природне вредности чисте букове састојине (fagus moesiaca). Ова састојина је једна од најочуванијих састојина буковине не само на подручју планине Кукавице него и шире

у Републици Србији и представља посебан значај за екологију и научно-истраживачки рад. Склоп је потпун сем у пределу снегоизвала. Подмладак је редак или појединачан и у мањим групама поред потока.

На овом подручју забрањено је вршење радњи које ометају спонтани природни развој и аутохтоност подручја.

Забрањено је искоришћавање шума и споредних шумских производа, лов и прогон дивљачи и спаса стокe.

Забрањено је уношење страних врста дрвећа, вађење камења и одношење земље. 1991 године дошло је до снегоизвала и то на само једном њеном делу и овом приликом је извађено или поломљено 1436 m³ букове дрвне масе. Изваљена дрвна маса је делом прерађена и изложена, а остатак, после забране инспектора за шумарство стоји на лицу места и не може да се прерађује или извози.

Обележавање природног добра врши се постављањем табли на прилазним путевима које су уређене по правилнику. Спољна граница резервата је обележена у дужини од 7,5 m. Надзор и очување резервата обавља реонски лугар, а један извршилац прати стање и води евиденцију. Реонски лугар има обавезу да обилази резерват и благовремено подноси пријаве против лица која нарушавају ред и мир у заштићеном природном добру. Све настале промене се евидентирају и о њима се благовремено обавештава служба за заштиту животне средине и инспекцијски органи.

Јовачка језера

Јовачка језера су уврштена на списак Инвентара геонаслеђа Србије (2005, 2008), као хидролошки објекти националног нивоа вредности. Биодиверзитет подручја представљен је са 77 таксона васкуларне флоре, распоређених у оквиру 36 фамилија (61 род). На подручју Споменика природе развијене су ретке мезофилне мешовите и хигрофилне шуме које местимично покривају подручје клизишта. Постоји 19 врста херпетофауне са посебно значајним налазом строго заштићене врсте дугоног мрмољка (*trirurus karelinii*) и барске корњаче (*emys orbicularis*), односно 12 врста риба у језерима и Јовачкој реци. Подручје Јовачких језера је део националне еколошке мреже и припада одабраном подручју за дневне лептире (Планина Кукавица, РВА 18), где је констатована 81 врста лептира.

Подручје Споменика природе налази се на територији општине Владичин Хан, КО Јовац и КО Островица.

Укупна површина Споменика природе износи 53ha 12a 88m², од тога 36ha 06a 97 m² (67,89%) налази се под режимом заштите II степена и 17ha 05 a 91m² (32,11%) под режимом заштите III степена. Заштићено подручје је подељено на три целине-локалитета:

- Локалитет језеро Жилевје и Русимово језеро (II степен заштите),

- Локалитет Црквено, Мало и Живково језеро (II степен заштите) и
- Локалитет Јовачко језеро (III степен заштите).

Од укупне површине Споменика природе, у приватној својини налази се 41 ha 39a 30m² (77,91%), 7ha 74a 24m²(14,57%) је државна имовина, а 3ha 99a и 34m²(7,52%) је црквена имовина.

У II степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природне ресурсе на одржив и строго контролисан начин.

У режиму заштите III степена могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потрбну инфраструктурну и другу изградњу.

У заштити природних добара полази се од следећих општих критеријума:

- заштита биодиверзитета посебних природних вредности међународног, националног, регионалног, локалног значаја
- рационално коришћење природних ресурса
- одрживи развој заштитних подручја и заштитних зона
- упорност природног добра.

Циљеви заштите природних добара чији део јединствене концепције заштите и унапређења животне средине, опште концепције, организације и уређивања простора утврђене просторним планом и концепцијом укупног социо-економског рада. Концепција развоја посебних природних добара заснива се на општим и специфичним циљевима заштите посебних природних вредности.

План заштите природних добара заснива се на реалној процени могућности и потреба у планском периоду, са циљем да се заштита приближи на нивоу развијених европских држава, уз примену домаћих искустава и светских стандарда.

За све објекте и радове у подручјима заштићених природних добара обавезна је израда студије о процени утицаја на животну средину(Сл. гл. РС.бр. 135/2004).

У заштићеним природним добрима изградња и уређење може се вршити искључиво и у складу са циљевима и мерама заштите који су утврђеним правним актима, просторним плановима и програмима заштите и развоја. На подручјима која су предложена за заштиту као природна добра, изградња, уређење коришћење до доношења одлуке о заштити може се вршити само на основу одговарајућих планова и на основне претходне извршене валоризације природних вредности и анализе утицаја на животну средину. Уколико се ради о објектима и радовима који битно мењају карактеристике средине у I степену заштите, утврђује се забрана коришћења простора и активности, осим научних истраживања и контролише едукација. За сваку заштићену, проређену и угрожену врсту, просторним и урбанистичким планом неопходно је утврдити подручје и режим заштите екосистема у коме живи. У просторном и урбанистичком плану потребно је предвидети разне заштите у подручјима где се налазе заштићена природна добра, на основу услова које пропише надлежна служба.

Заштићена изворишта река, термалних и минералних извора

Подручја на којима се налазе изворишта која се по количини и квалитету могу користити или се користе за снабдевање водом за пиће морају бити заштићени од намерног или случајног и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и на здравствену исправност воде. Мере заштите за изворишта и др. објекте водоснабдевања одређују се водопривредном основном, просторним планом Републике Србије.

Изворишта су од посебног значаја и служе за снабдевање водом целе општине и имају своје границе. Подручја на којима се налазе изворишта од посебног значаја јесу под посебном заштитом закона.

За обезбеђење квалитетне воде и равномерног дотицања у водотоке посебну пажњу треба посветити на изворишне области. Изворишта река налазе се на великим надморским висинама одакле се напајају водом од отопљеног снега.

Она се налазе на планинским подручјима које су покривене шумама које представљају основни чинилац обезбеђења равномерног дотицања и квалитет воде. Отуда је неопходно да се шумама у овим подручјима газдује изузетно опрезно, имајући у виду ову основну функцију у односу на воду.

Повољно стање састојина које обезбеђују добро земљиште шумску стељу, добру инфилтрацију, акумулирање снега и његово отапање, утичу на обезбеђење извора и подземних вода.

Због свега овога на подручју општине Владичин Хан треба забранити чисте сече или сличне експлоатације које би осетније смањиле склоп састојина. Све шумско узгојне мере треба да буду усмерене на побољшање стеље, земљишта и других чинилаца који обезбеђују противерозиону, хидролошку и заштиту функцију шума.

3.3 Становништво

Општи подаци о становништву

Према Попису становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011. године на територији општине живи 20938 становника различите етничке припадности са доминантним српским становништвом и становништвом православне вероисповести.

У граду живи 35.18 % становништва. Општина има 51 катастарску општину са исто толико месних заједница и четири месне канцеларије.

Етнички састав становништва чине: Срби (89.33 %), Роми (7.20 %), и остале националне заједнице (3.47 %). Густина насељености на територији општине Владичин Хан је за 26.69 % мања у односу на густину насељености у Републици.

Густина насељености на нивоу целе општине износи 59.04 становника/km². Просечан број чланова домаћинства је, према истом попису, 3,03 што је изнад просека Србије, који износи 2,85. Пад укупног броја становника у периоду 1991 - 2011. износи 16.30 %, док за период 2002 - 2011 овај пад је нешто блажи 11.7 %. Генерално посматрано изразит је тренд пада броја становника што је последица миграционих кретања и негативног природног прираштаја (-9).

Неповољни демографски трендови су резултат стагнације привреде и друштвеног развоја последњих година. Унутрашње миграције (унутар општине, из планинских насеља у седиште општине) су биле изразите и одвијале се у последње четири деценије прошлог века. Спољне миграције (из општине у развијеније регионе) су константне до данас.

Осим социо-економских мотива за унутрашње и спољне миграције, највише утицаја на расељавање становништва из планинских насеља је имала веома лоша саобраћајна приступачност тих подручја.

Радни контингент становништва (15-64 година) према полу показује доминацију мушкараца за 8 %. Старосна структура становништва указује на добар радни потенцијал општине јер је просечна старост становништва 42 године. Полна структура становништва је у односу 49.61 % женске, наспрам 50.39 % мушке популације.

Образовање и запосленост

У општини Владичин Хан, установе образовања заступљене су у оквиру предшколског образовања и васпитања, основног, средњошколског образовања. Општина има две предшколске установе, четири основне школе и две средње школе. Установе осмогодишње основне школе налазе се две у Владичином Хану, по једна у Стубалу и Цепу, а четвороразредне школе су у: Кунову, Летовишту, Сувој Морави, Кржинцу, Полому, Прекодолцу, Житорађи, Богошеву, Грамађу, Лепеници, Мазарићу, Прибоју, Врбову, Козници, Лебету, Љутежу, Мањку, Мртвици, Репишту, Ружићу и Теговишту. Матични дечји вртић налази се у Владичином Хану, издвојена одељења су у Врбову, Грамађи, Житорађи, Кунову, Лепеници, Летовишту, Мањку, Мртвици, Полому, Прекодолцу, Стубалу, Сувој Морави и Цепу.

Просечна бруто зарада у општини Владичин Хан је знатно (за 46%) испод републичког просека. Висина зарада у директној је вези са економским кретањима у општини Тенденција сталног пораста броја незапослених лица као производ приватизације и реструктурирања привредних субјеката значајно утиче на висину остварених зарада. Процес приватизације предузећа је спор, док су приватни предузетници за сада највише окренути трговини и угоститељству. Сеоско становништво ослоњено на примарну пољопривредну производњу без прераде и финализације производа у оквиру својих домаћинстава.

Према степену развијености јединица локалних самоуправа, општина Владичин Хан спада четврту групу, тј. у недовољно развијене јединице локалне самоуправе чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

3.3.1. Насеља општине Владичин Хан

Насеља општине Владичин Хан

3.4. Привреда

3.4.1. Пољопривреда

У структури привреде, пољопривреда представља утицајну грану привреде на читавом подручју општине, са посебним нагласком да је то пољопривреда индивидуалног сектора. Иако се може закључити да подручје општине има повољне услове за развој пољопривреде, нарочито воћарства и сточарства (саобраћај, рељеф, клима, заступљеност пољопривредног земљишта), она је и даље на незавидном нивоу. Разлози за то су многобројни: слаба економска моћ становништва, коришћење расположивих ресурса на веома екстензиван начин, уситњеност обрадивог земљишта пољопривредних газдинстава, старосна структура пољопривредног становништва (просечна старост пољопривредника је 54,3 године), немогућност примене савремених агротехничких и зоотехничких мера итд.

Индикатори пољопривредне производње и структуре

ИНДИКАТОР	ВРЕДНОСТ
Пољопривредно земљиште (1+2+3+4+5) (ха)	14.900
1. Обрадиво земљиште (а+б+ц+д+е) (ха)	6.385
а) Жита (ха)	2.178
б) Индустијско биље (ха)	8
ц) Поврће (ха)	656
д) Крмно биље (ха)	1.334
е) Остало (ха)	2.209
2. Воћњаци и виногради (ха)	1.215
3. Ливаде и пашњаци (ха)	7.300
4. Баре, трстици и ри�њаци	/
Структура пољопривредних површина	
% Оранице	42,85
% Воћњаци и виногради	8,15
% Ливаде и пашњаци	48,99
% Баре, трстици и ри�њаци	/
Структура засејаних површина	
% Жита	34,11
% Индустијско биље	0,13
% Поврће	10,27
% Крмно биље	20,89
% Остало	34,60
Говеда/100 ха обрадивог земљишта	29
Свиње/100 ха ораничног земљишта	37
Овце/100 ха пољопривредног земљишта	4

Подручје општине је брдско планинско, где квалитетни и здрави пашњаци пружају повољне услове за развој сточарства. По оствареном обиму и економском значају сточарство је значајна грана пољопривреде у општини Владичин Хан. На овакву констатацију указују подаци о бројном стању стоке с једне, и структура коришћења пољопривредних површина, с друге стране. Говедарство је претежно екстензивног карактера. Последњих година почињу да се изграђују минифарме крава капацитета од 10-30 грла, са полуинтензивним и интензивним системом узгоја.

Расни састав говеда је добар, доминира преко 90% домаће шарено говече у типу сименталца. Вештачко осемењавање је у потпуности заступљено. На овом подручју се производе све врсте континенталног воћа које се иначе гаје у Републици Србији (коштичаво, јабучасто, јагодасто и језграсто). Оно се углавном користи за задовољење сопствених потреба – потрошњу у свежем стању и прераду у домаћој радиности (алкохолна и безалкохолна пића, суво воће, џем, пекмез, компот и др). Мање количине воћа се износе на пијаци и предају прерађивачким капацитетима . У сортименту гајених врста воћа скоро поједнако су заступљене аутохтоне и савремене сорте. У новим засадима се углавном гаје високопродуктивне сорте. Када је у питању систем узгоја, доминирају полуинтензивни и екстензивнији засади. Интензивних засада је мало, и они су углавном заступљени на окућницама и у аматерским засадима. Ниски и колебљиви приноси (укупно и по јединици површине) су поуздан индикатор екстензивне и натуралне производње. Од осталих врста воћа на подручју општине Владичин Хан гаје се: трешње, кајсије и брескве из групе коштичавог, затим крушке и дуње из групе јабучастиг, ораси из групе језграстиг, и најзад јагода, малина, купина из

групе јагодастог воћа које се гаје на знатно већем простору и у већим количинама. Процес производње је осавременењен, уз обавезан систем кап по кап, и др. мере заштите.

Општи закључак је да постојећи ниво пољопривредне производње у последње време прати осавременавање, другачији приступ, преорјентација пољопривредних газдинстава ка једној или две културе, примена савремених агротехничких мера како би приноси били што већи.

3.4.2 Индустија

Према степену развијености јединица локалних самоуправа Општина Владичин Хан припада IV групи изразито недовољно развијених јединица локалних самоуправа (девастирана подручја) чији је степен развијености испод 60 % републичког просека (Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2011.г. "Сл. гласник РС", бр. 69/2011).

Препознатљивост привреде општине Владичин Хан изван локалних оквира утемељена на производњи прехранбених производа, грађевинског материјала и дрвном индустријом, папирне амбалаже и пластифицираних производа знатно је умањена током последњих година. Већина индустријских предузећа више није у функцији, а велики број запослених радника у овој грани је остало без посла. Тренутно радна снага је ангажована у новоствореним погонима дрвне индустрије и индустрије за производњу гумених цеви за аутомобилску индустрију. Тренутно је доста неквалификована радна снага ангажована на изградњи нове деонице аутопута који пролази кроз само језгро општине Владичин Хан.

Досадашњи развој је у првом реду био везан за коришћење потенцијала за пољопривреду, који су примарна вредност овог краја, као и за развој привредних капацитета чија се производња заснивала на преради пољопривредних производа, дрвета и минералних сировина (камена), као и коришћењу мање квалификоване радне снаге и коришћењу предности положаја саме општине која се налази у јужном делу Србије. Због тога су највише били активирани и развијани програми из области прехранбене, текстилне, металске, дуванске, дрвне индустрије, прераде грађевинских материјала и др. Предузећа су сконцентрисана у Владичином Хану и индустријској зони између Лепенице и Суве Мораве, као и у зони Прекодолце - Житорађа.

3.4.3 Туризам и угоститељство

Долином Јужне Мораве пролазе магистралне саобраћајнице, међународни пут Е-75 и железничка пруга и међународна саобраћајница преко Сурдулице за Бугарску. Оне представљају кичму развоја општине Владичин Хан која је и прилаз значајнијој и важнијој перспективи развоја Власинског језера. Владичин Хан се тако јавља као пункт на транзитни правац са којег се скреће долином Врле ка Сурдулици и Власинском језеру. У северозападном делу територије општине издваја се подручје строгог природног резервата Кукавице, као и ловишта на овој планини. У том смислу сва места која се налазе на магистралним путним правцима (Цеп, Владичин Хан, Житорађе, имају перспективу за лоцирање смештајних капацитета од којих је приступ овим туристичким атрактивним локалитетима погодан).

Поред транзитног, рекреативног, излетничког, ловног и исраживачког туризма, уколико истраживања геотермалних потенцијала покажу да у овој зони, која се наслања на подручје Врањске Бање, има потенцијалних извора лековите воде имати и бањски туризам.

Орјентација појединих зона у општини Владичин Хан на развој туризма:

1. туристичка зона „ Долина Јужне Мораве и Врле“, са Грделичком клисуром, наслоњена на коридор 10 и пут према Сурдулици и Власинском језеру-транзитна, туристичка и риболовна зона на притокама Јужне Мораве са природним лепотама Грделичке клисуре, спортско-рекреативним/забавним садржајима у Владичином Хану („Куњак“), али и близином планинских шумских терена Кукавице, као излетничких и ловних зона.
2. туристичка зона „ Кукавица“- природно ловиште, већи број прихватних излетничких пунктова истраживачки кампови, етно-туризам, лов, риболов, пешачки, бициклички туризам и др. Ова предеоно целина обухвата насеља на планини Кукавици,
3. туристичка зона „Цеп“-постојећи смештајни капацитети, допуњени нови садржаји у околини, као централна зона за излетнички и ловни туризам на падинама Кукавице и Чемерника,
4. туристичка зона „ Јовац-вулканске купе“- спортско-рекреативна зона је на Јовачкој реци, излетнички и пешачко-бициклички туризам везан за палеовулканску купу Облик и суседни Грот.

Највећи проблем је слаба доступност атрактивним локалитетима због лошег квалитета локалних саобраћајница и њиховог лошег одржавања у зимском периоду.

4. ИНФРАСТРУКТУРА

Основу за развој економских и социјалних активности чине елементи инфраструктуре: транспорт, телекомуникација, енергија и социјална инфраструктура.

4.1 Електродистрибутивна мрежа

У склопу Електродистрибуције Врање послује радна јединица Владичин Хан која опслужује потрошаче на територији целе општине Владичин Хан, коју чини насеље Владичин Хан и 54 села. У склопу ових села се налази и 5 села суседних општина Врање и Сурдулица.

Број домаћинстава прикључених на електродистрибутивну мрежу износи 9.150.

Годишња потрошња је око 60 милиона киловатчасова. Потрошња електричне енергије у општини је значајно опала последњих година упоредо са застојем у индустријској производњи која је била и њен највећи потрошач, међутим има индиција за повећањем годишње потрошње од значајних 30% које ће директно зависити од поновног покретања индустрије. Вршно оптерећење је око 15 MW.

На територији радне јединице Владичин Хан постоје следећи електроенергетски објекти:

- три трафостанице 35/10 kV, с тим што трафостаница 35/10 kV Момин Камен тренутно ради као разводно постројење 10 kV,
- 137 трафостаница 10/0,4 kV (117 дистрибутивних и 20 индустријских),
- далеководи 35 kV дужине 17 km на 173 стубова,
- далеководи 10 kV дужине 170 km на 2.118 стубова,
- нисконапонске мреже дужине 480 km на 11.928 стубова,
- нисконапонски каблови различитих пресека и врста дужине 12,5 km,
- високонапонски каблови 10 kV различитих пресека и врста дужине 21,5 km.

4.2 Водоснабдевање

Водоснабдевање општине Владичин Хан, као и 11 суседних сеоских насеља, и образовање водоводне мреже врши ЈП “Водовод”. Водоснабдевање градског водовода врши се из Власинског језера тако да је квалитет воде задовољавајући. Међутим треба напоменути да се вода која се користи за снабдевање града користи и за покретање хидроцентрале “Врла IV” те у периоду ремонта хидроцентрале у трајању од два месеца град остаје без воде. У том случају користе се алтернативни бунари на Јужној Морави који се налазе у селу Лепеници, а који не задовољавају потребе грађана.

Према свим доступним информацијама сва насеља осим града Владичиног Хана и Житорађе (око 1/3 становника општине) и насеља повезаних на ситем Владичиног Хана се снабдевају из површинских вода, извора, каптираних извора и бунара ван санитарне контроле. Мали водни ресурси површинских вода су са знатном временском неравномерношћу, а водни режими су бујични, тако да то представља значајно ограничење у могућности коришћења. Због тога је и веома тешко заштитити квалитет вода, посебно у маловођу.

Назив изворишта	Број бунара	Капацитет л/сек
Куњак	7	15
Сува Морава	5	35
Фабрике воде Полом	-	125
Грамађе	2	20
укупно	14	195

Основни објекти система водоснабдевања Владичиног Хана (документ Јавног комуналног предузећа Водовод)

Основни извор водоснабдевања Општине Владичин Хан је Фабрика воде “Полом”, максималног (инсталирано) капацитета 125 l/s, а иначе димензионисаног на 250 l/s. Фабрика воде се налази на 410 mпv тако да град има потисно – гравитациони систем централног водоснабдевања. Фабрика воде функционише на бази захватања површинске воде изнад ХЕ “Врла IV“ – део воде је из Власинског језера, део из уступних миниакумулација из ХЕ “Врла I“ и нешто из Масуричке реке.

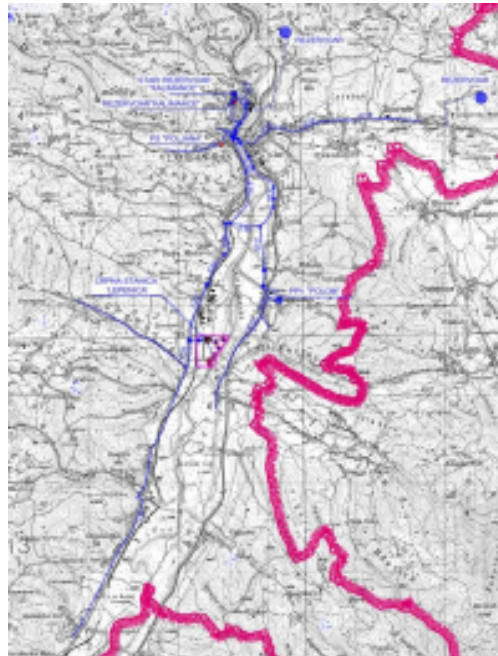
Алтернативно решење водоснабдевања града у време ремонта Власинских хидроелектрана и у време застоја Фабрике воде представља црпна станица “Лепеница” капацитета 50 l/s која функционише на принципу испумпавања акумулиране воде из 7 бунара. Осим поменутих изворишта, за потребе водоснабдевања виших делова града који се не могу напојити гравитацијом, користе се две подстанице – у насељима Пољана и Росуља (у насељу Росуља постоје два резервоара запремине 750 m³ и 1000 m³).

Укупна дужина водоводне мреже износи око 45 km, од које на главни вод одлази преко 50%. Цевовод главног вода је комбинован и чине га челичне цеви, азбестно – цементне цеви и пластичне цеви Ø100-500 mm. Производња воде варира и зависи од годишњег доба и потрошње тако да је зими мања – 70 l/s а лети иде до 120 l/s. На централни водоводни систем у граду и селима прикључено је око 5.000 домаћинстава и сва индустријска предузећа, изузев ФОПЕ, која су и највећи потрошачи воде (преко 50 % произведене воде користи индустрија).

У плану је реконструкција водоводне мреже – замена азбест-цементних цеви пластичним; ремонт и замена пумпи у подстаницама; замена ваздушних вентила и шибера; у фабрици воде треба да се ставе нове филтерске испуне и планира се проширење капацитета на пројектованих 250 l/s.

Максимална потрошња воде износи 1951 m³ на дан.

Количине воде по структури потрошача су: становништво 587.337 m³/год. и остали потрошачи 124.849 m³/год.

Стање водоводне мреже је изузетно лоше јер је доста стара (30 година), дотрајала је и већина водоводне мреже је изграђена од азбестних цеви (АЦЦ цеви) које се више не производе. Велики проблем ЈКП "Водовод" је велики број дужника и неплатиша тако да се налази у веома тешкој финансијској ситуацији.

Укупан број становника који се снабдева водом је 17 015.

Значајни потрошачи који се снабдевају водом из градског водовода су следећи производни и привредни комплекси: ДП. Делишес, ДОО Нектар, ДН Компани, Yumko, АД. Јединство, Теклас аутомотив, неколико хладњача, Тифани, бројни угоститељски објекти, бројне бетонске и асфалтне базе.

На извору који користи градски водовод долази до привременог замућивања воде за пиће након обилних падавина.

У функцији су две црпне станице чији су капацитети:

- Q=69,0 l/s, H=80,0 m
- Q=30,0 l/s, H=125,6 m

Црпке су увек под позитивним притиском, а ниво воде у базену је увек знатно изнад пода машинске сале, такође постоји и резервна пумпа, а рад пумпних станица је у потпуности аутоматизован.

Годишња потрошња електричне енергије у водоводној пумпној станици износи око 29 MWh.

У водоводу постоје три резервоара, чије су коморе капацитета 2x1000 m³ и 1x400 m³, међутим не постоји могућност добијања података о нивоу воде у њима.

Подаци о водоводној мрежи- дужина мреже по пречницима:

- Ø 500	L=785,0 m
- Ø 400	L=1400,0 m
- Ø 300	L=11.500,0 m

- Ø 150-250 L=3149,0 m
- Ø 100-150 L=2.375,0 m
- Ø 65-100 L=3.080,0 m
- Ø 50-65 L=1400,0 m
- Ø < 50 L=1220,0 m
- укупна дужина водоводне мреже износи L=45.004,0 m.

На свим прикључцима постоје уграђени водомери, тако да се код свих потрошача мери потрошња воде. Виши делови града су због недовољних притисака, лоше снабдевени водом из водовода. Током године у водоводној мрежи дође до најмање 60 кварова мада, како мрежа дотрајава, број кварова је све већи.

Најзначајнији проблем у снабдевању водом Владичиног Хана су:

- угрожен квалитет воде,
- дотрајалост водоводне мреже која је на појединим деловима стара и 40 година,
- недостатак резервоарских простора и ремонт Власинских ХЕ, због чега не може да ради фабрика воде,
- недовољна количина воде за снабдевање.

ЈП „Водовод“ (подаци преузети са сајта ЈП „Водовод“ а тичу се података за 2016 и 2017 год)

За обављање своје основне делатности ЈП Водовод има такву предиспозицију да у сваком моменту има обезбеђену сировину - сирову воду коју може прерадити и испоручити потрошачима. Сем тога располаже и са технички - технолошко добро опремљеним постројењем за пречишћавање воде “Полом” и црпном станицом “Лепеница”. Такође фабрика воде и дистрибутивна мрежа прављена је да произведе и снабде питком водом физичка лица, као и 60% произведене воде испоручи привреди Владичиног Хана која тренутно не ради пуним капацитетом.

Произведена количина воде у 2016. години била је довољна за целокупну потрошњу грађана и привреде. Сва произведена вода је редовно контролисана и сви контролисани узорци су били бактериолошки и физичко-хемијски исправни.

Због лоше економске ситуације потрошача наплата потраживања за основни производ-вода за пиће и комуналне услуге, је веома отежана што додатно оптерећује пословање ЈП Водовод.

Од инвестиција у 2016 . години можемо издвојити:

- Набавка дозирне пумпе за полиелектролит вредност 400.000,00 дин,
- Набавка и уградња опреме за мерење мутноћ , РН вредности сирове и питке воде вредност 1.100.000,00 динара,
- Реконструкција магистралног цевовода Ø 300 у дужини од 500 м –Куњак вредност 3.200.000,00 динара,
- Санација водоводне мреже у ул. Јурија Гагарина вредност 1.000.000,00,
- Реконструкција канализационе мреже у ул. Ђуре Јакшића, Цара Душана Мало бело поље у Прекодолцу и Пролетерској вредност 4.300.000,00 дин,
- Реконструкција водоводне мреже у ул. Р. Павловића у вредности 1.500.000,00,
- Реконструкција водоводне мреже у Прекодолцу насеље Чарабак у вредности од 825.000,00 динара,
- Набавка грађевинске машине мини багера у вредности од 3.000.000,00,
- Редовно санирање кварова на водоводној и канализационој мрежи око 750 интервенција.

Табела –потрошња воде у m^3

Назив	2013. год	2014. год	2015. год
домаћинства	640 794 m^3	571 808 m^3	638 460 m^3
правна лица	253 671 m^3	251 953 m^3	228 261 m^3
укупно	894 465 m^3	823 761 m^3	866 721 m^3

Планирани физички обим активности за 2017. годину

Предузеће планира да од добијених средстава од субвенција за капиталне инвестиције у току 2017 године спроведе:

- набавку грађевинске машине у вредности од 8.220.000,00 динара која ће се користити за ископ канала за постављање нове водоводне и канализационе мреже, ископ канала за поправку кварова на постоећој водоводној и канализационој мрежи, утовар вишка материјала из ископа, равнање терена после завршених радова, разбијање бетона и асфалта хидрауличним чекићем, пружање услуга трећим лицима.

Инвестиционо улагање у водоводну мрежу:

- реконструкција водоводне мреже у улици Карађорђевој у вредности од 2.500.000,00 динара,
- реконструкција водоводне мреже у улици Ратка Софијанића и Степе Степановића у вредности од 5.000.000,00 динара

Капитално улагање у фабрици воде : у вредности од 1.000.000,00 динара

- набавка и уградња опреме за мерење и праћење нивоа воде на објекту резервоар од 1000 m^3 у Калиманцу и даљински пренос податка до диспечерског центра,
- замена раствора у уређају за неутрализацију хлора из ваздуха тип Н -100,
- набавка и уградња утопне пумпе се електромотором Ø 100 капацитета 10-15 l/s,
- набавка и уградња лептирастог затварача дн 150 са актуатором и сигнализацијом на командном пулту , демонтажа постојеће опреме.

Из сопствених средстава: у вредности од 6.000.000, динара

- Пребацивање пикључака насеље Прекодолце –крак за Биглу,
- Реконструкција цевовода насеље Стубал крак за Јовац,
- Реконструкција цевовда ул. Боре Станковића- Калиманска,
- Реконструкција водоводне мреже ул Слободана Пенезића,
- Реконструкција водоводе мреже ул. Љубе Михајловића,
- Реконструкција водоводне мреже у ул.Димитрија Туцовића,
- Реконструкција водовдне мреже насеље Житорађе –крак Шајкача /Фонтана и прикључење корисника на нови вод,
- Реконструкција водоводне мреже у ул Ј. Гагарина 2 фаза,
- Реконструкција водоводне мреже Вука Караџића до црпне станице „Пољана“. Фабрика воде и Лепеница у износу од 1.000.000,00
- Ремонт компресорског агрегата
- Ремонт пумпног агрегата утопне пумпе ф 100 на седмом бунару
- Ремонт пумпног агрегата пумпе НВП 80-1 на првом и другом бунару

Пројектовање у вредности од 500.000,00 динара

За наредни временски период ЈП „Водовод“ планира и има потребу за изградом пројектне документације за:

- реконструкција Потисног цевовода у дужини од око 2 km Ø 300 у селу Лепеница са почетком од црпне станице Сува Морава,

- изградња резервоара високе зоне за Калиманце, Пољану и Бојчинце, чиме би се остварило повећање броја прикључака за око 500,
- куповина WOMA комбиноване машине за црпљење и продување канализационе мреже,
- куповина мерача протока отпадних вода јер стари више није у функцији
- израда пројектно/техничке документације за реконструкцију цевовода од фабрике воде у Полому до Владичиног Хана,
- израда пројектно/техничке документације за израду канализационе мреже и станице за пречишћавање отпадних вода Владичин Хан /Сурдулица,
- изградња канализационе мреже и станице за пречишћавање отпадних вода,
- израда пројектно/техничке документације за ново извористе Јеласнишка река за снабдевање водом становника општине Владичин Хан,
- машина за сечење асфалта,
- један агрегат за Фабрику воде у Полому јачине 20 kW,
- навијач-вибро жаба, за затрпавање рова, сабијање материјала у рову,
- мерачи протока воде за МЗ ,тј. Села,
- једно путничко возило,
- трактор за одвоз материјала(цемент, цигла, шут, земља, вишак материјала),
- Израда елабората о резервама и разврставању подземних вода.

Негативни фактори који утичу на пословање овог предузећа су превасходно дотрајалост дистрибутивне мреже која је релативно стара и која је израђена од разног материјала превасходно од азбест-цементних цеви ,које се више не производе и нису више у употреби тако да део мреже који је изграђен од истих, је неопходно што пре заменити новим од другог материјала. Ово има директно за последицу честе хаварије на мрежи као и велике губитке у водоводној мрежи, што се директно одражава на финансијско пословање самог предузећа. Немогућност корисника да измирују своје обавезе за утрошену воду због лошег животног стандарда .

Фабрика воде има довољан капацитет и могућност да испоручује квалитетну воду током целе године. Једини могући проблем је у периоду ремонта Власинских Хидроелектрана када се прелази на алтернативни извор водоснабдевања из црпне станице Лепеница који је увек у летњем периоду тако да је у том периоду могући недостатак потребне количине воде.

Неискоришћени потенцијал евидентиран је као резерве подземних вода за пиће на подручју Кукавице у зонама контакта шкриљаца и кречњака, у који су изданске воде пореклом из дубљих слојева. У осталим теренима издани су углавном мањег капацитета на мањим дубинама, са мање квалитетном водом подложном загађењу са површине (алувијални седименти на подручју долине Јужне Мораве и потока), ове издани се могу користити само за локалне потребе уколико су повољних особина за пиће. Изузетак представљају постојећа изворишта у долини Јужне Мораве из којих се снабдева Владичин Хан које је за сада довољног капацитета, али потенцијално угрожено загађењем.

4.3 Канализација

Канализација постоји само у градској средини општине. У сеоским срединама не постоји осим у неколико околних заједница где су грађани самоиницијативно и без икаквог пројекта сами спроводили канализацију.

Код канализације у самом граду потребно је извршити реконструкцију главног колектора уградњом канализационих цеви већих профила дуж главне улице јер

постојећи колектор у екстремним случајевима не може да прими сву употребљиву и спољну воду.

Оно што је битно, а то је да треба споменути да су ово анализе градских санитарних и технолошких вода само на једном испусту у реципијент. Оваквих испуста има више: 3 са леве и 4 са десне стране обале у реку Јужну Мораву и још 3 испуста у реку Врлу, притоку реке Мораве. Постоји пројекат о решавању проблема отпадних канализационих вода у овој општини само што није у фази реализације због финансијских потешкоћа, иначе се предвиђа изградња фабрике за пречишћавање отпадних вода на десној обали реке Јужне Мораве при чему би било вршено препумпавање воде из свих испустних колектора до фабрике где би се вршило њено пречишћавање и поновно испуштање у реципијент тј. Јужну Мораву.

Из делатности канализације планира се изградња колектора од села Житорађа до Владичиног Хана .

Потребно је израдити пројектну документацију за станицу за пречишћавање отпадних вода са свим главним колекторима и прикупљање истих.

Такође је потребно извршити замену дотрајалих цевовода на територији општине Владичин Хан који су од салонитних, поцинкованих, челичних цеви.

Отпадне воде општине Владичин Хан, чине комуналне воде, које поред разних органских материја (детерџента, сапуна), неорганичних (разна средства за дезинфекцију), садрже и велики број клица (бактерија, вируса).

Отпадне индустријске воде, садрже опасне и токсичне материје. И комуналне и индустријске отпадне воде, без пречишћавања се дистрибуирају у природне реципијенте: реке, потоке и земљиште које је већ довољно загађено.

Канализациона мрежа у Владичином Хану и делови канализационих мрежа по приградским насељима је укупне дужине 6,5 km за отпадне и 4,5 km за атмосферске воде. Управљање отпадним водама са ове територије је доста ограничено. Сви објекти нису прикључени на канализациону мрежу, а то се односи и на велике привредне комплексе „Нектар“ и „Делишес“. Поред тога постоје тешкоће у функционисању појединих делова постојеће канализационе мреже због малих пречника главног колектора и секундарне канализационе мреже. У самом граду Владичином Хану извршена је реконструкција главног колектора дуж Светосавске улице. Води се евиденција о количини и квалитету испуштених отпадних вода.

У градском делу Владичиног Хана отпадна вода се сакупља путем централног канализационог система који је у надлежности ЈП „Водовод“. Тренутно се отпадна вода испушта у реку Јужну Мораву и то кроз 7 испуста за отпадну воду и у реку Врлу са три испуста за атмосферску воду. Сва отпадна вода се испушта без било каквог третмана. Око 40 % отпадне воде се инфилтрира у осетљиво (алувијално или карст) тло.

Ситуација у осталим насељеним местима општине Владичин Хан је још критичнија с обзиром да не постоје ни системи за сакупљање и одвођење, а ни системи за третман ових вода. Диспозиција употребљених вода врши се индивидуално у неадекватно изведене септичке јаме, копане бунаре или у оближње водотокове. У неколико околних насељених места (Житорађе, Репинце, Полом, Сува Морава и Стубал) постоји делимично изграђена канализациона мрежа која није повезана са главним колектором града Владичиног Хана већ је уведена у реципијенте, Јужну Мораву и Врлу.

У самом граду извршена је реконструкција главног колектора уградњом канализационих цеви већих профила дуж главне улице (1000 mm). Према подацима Републичког завода за статистику Србије у 2011 испуштена количина отпадних вода за општину Владичин Хан износила је 371000 m³ . Атмосферска канализација постоји у дужини од 7.520 m или око 29 % од укупне дужине улица.

Завод за Јавно здравље из Врања, пре свега сектор Хигијене са заштитом животне средине ради неколико врста анализа које су од изузетног значаја јер врше хемијске анализе, микробиолошке анализе чији параметри указују на стање квалитета животне средине у општини Владичин Хан.

Јавно предузеће "Водовод" бави се проблемима чишћења града, уређењем зелених површина али све своје обавезе решавају на себи својствен начин и својственим методама. У основи ЈП „Водовод“ налаже Заводу за заштиту здравља Врање физичко-хемијске анализе отпадних комуналних вода и микробиолошке анализе. Поред анализа отпадних комуналних вода које се испуштају у реципијент, врше се и провере хемијских, физичко-хемијских и микробиолошких анализа вода за пиће. Основне физичко-хемијске анализе могуће је урадити у лабораторији у самој фабрици воде док микробиолошке и конкретније анализе ради Завод за Јавно здравље у Врању. ЈП „Водовод“ у Владичином Хану ради редовне анализе у смислу контроле отпадних вода. Узима се узорак градске санитарне и технолошке воде из градске канализације на испушној цеви при испуштању у реципијент.

Количина отпадних вода, тј. испуштених вода у реципијент је 3000 m³ месечно.

Вода која се испушта у реципијент се не пречишћава. Начин мерења протока отпадних вода врши се хидрометријским крилом на главној испушној цеви у реципијент Јужну Мораву.

Најважнија река која пролази кроз општину Владичин Хан је река Јужна Морава. Наведени су подаци о квалитету површинских вода који се односе на ту реку. Мерење квалитета површинских вода врши се на мерној станици "Владичин Хан". Месечно се врши узимање узорака.

4.4 Комунални отпад који се одлаже на територији општине Владичин Хан

На територији општине Владичин Хан одлаже се отпад:

- који се распада (храна, отпад, отпад од кланица, из хладњача, опилци од дрвета)
- који се не распадају сагорив (папир, дрво, тканина, гума)
несагориви (метал, стакло, керамика, бетон)
- пепео
- кабасти отпаци (славине, шпорети, машине, бојлери, уређаји за домаћинства)
- лешеви животиња
- отпаци при пречишћавању
- велика количина индустријског отпада (ПВЦ материјали, шут, отпадне воде, лакови, лепила, цигла, боје и др.)
- отпаци из пољопривредне производње (амбалаже од пестицида, ђубрива)

Главни извори отпада:

- комунално предузеће
- индустрија
- институције (школе, дом, здравља, др. јавна предузећа)
- отпад из домаћинства
- отпад са пољопривредних газдинстава

Посао сакупљања отпада, одвожења и депоновања је била у надлежности ЈКП „Водовод“, сада је општина Владичин Хан уговором између ПWW (Порр Вернер & Вебер) и Општине Владичин Хан поверила послове сакупљања и одлагања комуналног отпада фирми ПWW (Порр Вернер & Вебер) из Лесковца.

По склапању уговора са ПWW Лесковац октобра 2008 године врши се организовано сакупљање комуналног отпада и то на територији урбаног дела града и у приградским месним заједницама које су у равничарском рејону. Планира се сакупљање комуналног отпада и у осталим месним заједницама у којима саобраћајна инфраструктура то дозвољава. Поред комуналног отпада сакупља се и неопасан отпад из појединих предузећа на територији општине Владичин Хан при чему предузећа имају склопљен уговор са ПWW Лесковац: трговци, угоститељи, већа предузећа као Ханпласт, Еко, Дуванска индустрија, Нектар, Делишес, Бетоњерка и др). ЕКО ,Владичин Хан има склопљен уговор о преузимању комуналног отпада и за ту врсту услуге плаћа ПWW Лесковац месечну надокнаду у износу од 15 000 динара а отпад из процеса производње који је класиран као чист папир некада је одвожен за ФОПА-у а данас га преузима УМКА из Београда, и отпад има категорију неопасног отпада. Друга врста отпада настаје од пластифицирања папира и преузима га ВМ Пласт Милановац, и такође има категорију неопасног отпада.

Отпад са овог подручја сакупља се у контејнерима и кантама.

Појединости из уговора Општине Владичин Хан са ПWW (Порр Вернер & Вебер):

- уговор је потписан на временски период од 20 година;
- Покретна и непокретна имовина из сектора чистоће која служи у функцији прикупљања, превоза и одлагања комуналног чврстог отпада без накнаде је уступљена наредних 25 година ПWW (Порр Вернер & Вебер);
- одлагање отпада врши се код Регионалног центра за селекцију комуналног чврстог отпада- Рециклажни центар-Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар).
- цена прикупљања чврстог комуналног отпада код ПWW Лесковац (Регионални центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар), за становнике Владичиног Хана је 77,44 динара по члану домаћинства, као и паушални износ од 55 динара по домаћинству за услугу третмана дворишног-вртног смећа. Цене које су дате уговором биће повећаване у складу са порастом индекса цена на мало у држави Србији;
- цена одлагања комуналног чврстог отпада на Регионалну санитарну депонију, тј. Регионални центар за селекцију комуналног чврстог отпада Регионални центар Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар) за општину Владичин Хан је 1950,50 динара по тони сакупљеног отпада са територије општине Владичин Хан.
- Порр Вернер & Вебер се обавезује да ће вршити пласман секундарних сировина и да ће добит од продаје селектованих секундарних и рециклираних материјала поделити са општином Владичин Хан- Наручиоц у односу 50 : 50%.
- Порр Вернер & Вебер је у обавези да свој удео инвестиције у општини Владичин Хан обезбеди преко инвестиција у посуде за сакупљање комуналног чврстог отпада;
- Порр Вернер & Вебер је у обавези да у уговору са наручиоцем, предложи технологију за санацију, рекултивацију и затварање постојећих депонија на територији општине, као и да уговори начин заједничког учешћа у трошковима за поједине акције, као и за изградњу трансфер станице на територији општине. Сакупљање комуналног отпада са територије општине Владичин Хан врши које је планирано није остарело у протеклих 10 година и то за:
 - индивидуална домаћинства код њих је извршено постављање судова запремине од 140 l, и 1100 l у зависности од локације и празни се једном у току седам календарских дана;

- правна лица (индустрија и друга правна лица) и ту је извршено постављање судова запремине од 140 l, 240 l и 1100 l и индустријских посуда, а коју набављају правна лица у складу са одлуком о одржавању чистоће у општини Владичин Хан. Пажљиво судова врши се једном у року од седам календарских дана или према потреби.

Судови за одлагање чврстог комуналног отпада су распоређени по инфраструктурним могућностима прилаза специјалних возила.

Количина сакупљеног отпада се разликује у зимском и летњем периоду. У летњем периоду је количина отпада већа за 40%.

Количина сакупљена из индустрије - већи број предузећа користи судове који су постављени на јавним површинама тако да у дневне количине сакупљеног отпада из домаћинства и комунални отпад, улази и количина отпада из одређених предузећа.

На територији општине Владичин Хан до сада је постављено 413 контејнера од 1.100 литара, и 1116 канте од 140 литара за сакупљање комуналног отпада.

Поред Месних заједница на територији општине Владичин Хан, у којима се врши сакупљање и одвоз комуналног отпада, у наредном периоду планира се да се сакупљање и одвоз отпада врши и у месним заједницама: Прибој, Мазараћ, део МЗ Врбово, Грамађе, Декутинце и део МЗ Мртвица.

Количина сакупљеног отпада (по извештају ПWW Лесковац од дана 01.03.2010 године):

- просечно у току дана	12 378 kg
- просечно у току недеље	74 268 kg
- просечно у току месеца	321 828 kg
- просечно у току године	3 861 936 kg.

За сада ПWW сакупља мање количине кабастог отпада.

Што се тиче селекције, раздвајања и сакупљања отпада на месту настајања ово предузеће још увек не врши, али у градском језгру су постављени контејнери за сакупљање ПЕТ амбалаже предузећа ЕКО-ПЛАСТ из Владичиног Хана. На овакав начин врши се умањење количине отпада а и врши се рециклажа ПЕТ амбалаже што указује да је свест о очувању и заштити животне средине у општини Владичин Хан подигнут на виши ниво у односу на претходне године.

У Владичином Хану тренутно раде два возила и то:

1. МАН ТГА 26.350 запремине 22 m³
2. ФАП 1380 запремине 8 m³

На сакупљању отпада ангажује се 8 комуналних радника и два возача комуналних возила. Чишћење јавних површина не врше јер се уговор односи само на сакупљање, одвожење и депоновање отпада

Највећи проблем јесте отпад који је депонован годинама уназад и формирао је веома велики број дивљих депонија којих има готово на углу сваке улице, а нарочито на ободима насеља, у речним долинама, потоцима, на обалама реке Јужне Мораве, испод мостова и подвожњака.

За потребе израде Плана управљања комуналним отпадом за општину Владичин Хан Комунална полиција општинске управе Владичин Хан је изашла на терен и извршила преглед и попис стања дивљих депонија на терену. По сопственој процени је дала податке за сваку дивљу депонију о количини одложеног отпада која ће бити представљена у даљем тексту овог Плана. Још 2007 године на захтев Министарства животне средине урађен је катастар дивљих депонија за општину Владичин Хан.

4.5 Депоније на територији општине Владичин Хан, ван граница урбаног дела града

Списак депонија:

МЗ Репинце:

- депонија Репинска шума, на регионалном путу за Кукавицу, око 20 m³ амбалажног отпада

МЗ Сува Морава

- -Индустријска зона код језера званог Црна лагуна, испод бетоњерке, око 60 m³
- Друго ФОПА-ино језеро, око 50 m³

МЗ Лепеница

- на делу испод зграде за прихват избеглица, око 15 m³
- испод пруге поред пута за Сокару и Млекару“ Делишес“, око 25 m³
- изнад школе, ромско насеље на споредном путу према реци око 50 m³ ,
- пут према гробљу, око 5 m³
- испод Ветеринарске станице у Лепеници, око 5 m³
- испод моста на реци Морави према Грамађу
- Видинска долина пут за Бачвиште око 30 m³
- Видинска долина, циганска махала, око 15 m³

МЗ Стубал

- Регионални пут Владичин Хан-Врање Испод цркве у Стублу, око 5 m³
- Стубал, доњи прелаз преко пруге, Доња махала, од пруге према Морави и поред саме реке Мораве, око 100 m³
- Стубал, насеље „Река“, испод пруге поред Јовачке реке према Морави, око 80 m³

МЗ Мазараћ

- -Поред реке Мораве а испод регионалног пута, око 20 m³

МЗ Прибој

- Поред реке Мораве, око 60m³

МЗ Врбово

- иза моста преко реке Мораве, а испод надвожњака на ауто-путу, око 40 m³

МЗ Грамађе

- поред моста на Јелашничкој реци, око 20 m³

МЗ Декутинце

- код моста на ауто-путу и код шпирона на Декутинској реци, око 20 m³

МЗ Полом

- место звано“ Ширине“, око 50 m³
- уз поток према махали Ширине, око 20 m³

МЗ Прекодолце

- од школе у Прекодолцу са леве и десне стране реке, узводно према Житорађу, око 80 m³

МЗ Житорађе

- махала „ Дурићевци“, око 10 m³
- ромска махала поред реке, око 30 m³
- пут Житорађе- Влашки До, око 40 m³
- „ Мекино ливаче“, пут према Козници, око 30 m³

МЗ Мртвица

- Махала „ Долача“, пут за Манастир, око 10 m³
- између моста на реци Морави и пружног прелаза, око 10 m³
- Млатачки поток, преко пута реке Мораве и железничке станице Цеп у атару МЗ Мртвица, око 40 m³

МЗ Цеп

- код железничке станице Цеп, око 15 m³
- састав реке, пут према Мањаку, око 10 m³
- изнад школе Цеп, пут према Мањаку, око 15 m³
- између школе и речног корита, око 10 m³

Владичин Хан

- Бувља пијаца, око 100 m³
- зелена пијаца, око 50 m³
- поред реке Мораве, према Ветеринарској станици, око 30 m³
- путем према насељу „Орљак“, око 50 m³
- Орљак, иза ромског насеља, око 50 m³

Поред ових мањих али итекако значајних депонија постоји депонија коју је општина Владичин Хан користила за одлагање свог комуналног отпада преко ЈКП „Водовод“. Она се налази низводно од свих ових депонија, непосредно уз реку Јужну Мораву иза Шелинског моста, као и депонија испод „ДОО Нектар“ Бачка Паланка, поред реке Јужне Мораве где је вршено одлагање шута, бетонских конструкција и осталог материјала, који је ту ускладиштен а од моста који је порушен у НАТО бомбардовању на реци Јужној Морави.

4.6 Друмске и железничке саобраћајнице

Железничка пруга која пролази кроз Владичин Хан је магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај.

Највећи број локалних путева је неасфалтиран или је асфалт толико пропао да га на појединим местима више и нема. Ово ствара велике потешкоће, нарочито пољопривредним произвођачима који живе у брдско-планинским селима тако да се дешава да своје пољопривредне производе не могу да транспортују до тржишта. У зимском периоду поједини путеви су непроходни тако да су нека села буквално одсечена од градског језгра. Управо овакво стање доводи до изражене депопулације брдско-планинских села. Регионални путеви су готово у целокупној дужини покривени асфалтом. Локални путеви представљају 70% укупне дужине путева. Укупна дужина локалних путева прекривених асфалтом тј. савременим коловозом је 41 km од укупно 274 km. Они повезују сеоска насеља са регионалним путевима. Углавном су направљени од земље и макадама, а само петина је пресвучена асфалтом.

Путеви који пролазе кроз општину Владичин Хан су магистрални 37 km, регионални 83 km и локални 274 km. Регионални путеви су готово у целокупној дужини покривени асфалтом. Локални путеви представљају 70% укупне дужине путева. Укупна дужина локалних путева прекривених асфалтом тј. савременим коловозом је 41 km од укупно од укупно 274 km. Они повезују сеоска насеља са регионалним путевима. Углавном су направљени од земље и макадама, а само петина је пресвучена асфалтом. Током зиме, поједини локални путеви су често непроходни. Поређењем вредности на националном и локалном нивоу може се видети да дужина путева за општину Владичин Хан већа за 55%. За Владичин Хан је од значаја и близина државних граничних прелаза са суседним државама (Прохор Пчињски према Македонији - 52 km и Стрезимировци према Бугарској – такође 52 km). Са осталом путном мрежом у Републици општина Владичин Хан је повезана железничком пругом

Лесковац – Врање као и друмским саобраћајницама. На основу Просторног плана инфраструктурног коридора Ниш – граница БЈР Македоније, на територији општине Владичин Хан планира се траса ауто пута Е-75, која је наставак постојећег ауто пута Београд – Ниш (“Програм за просторни план општине Владичин Хан – територија општине Владичин Хан”). Коридор аутопута Е-75 (М-1) дужине око 150,2 km започиње на његовом укрштању са коридором аутопута Е-80 (М-113) испред града Ниша, у близини насеља Трупале, а завршава се на граници са Републиком Македонијом. Окосницу друмских веза чине:

- део магистралног пута М-1 (Ниш – Владичин Хан - Скопље) који пролази кроз територију општине правцем север - југ;
- део магистралног пута М-1.13 (Владичин Хан – Сурдулица – Срезимировци) који почиње у Владичином Хану и води до државне границе са Бугарском;
- регионални пут Р-214 (Враново-Мала Крсна-Осипаоница-Велика Плана-Марковац-Лапово-Јагодина-Ћуприја-Параћин-Појате-Алексинач-Ниш-Лесковац-Грделица-Предејане-Владичин Хан-Врање-Бујановац-граница са Македонијом) који кроз град пролази као главна градска саобраћајница;
- регионални пут Р-124 (Драговље-Ступница-Манојловац-Лесковац-Стројковце-Вучје-Брестово-Владичин Хан-Сурдулица-Стрезимировце-граница са Бугарском).
- регионални пут Р-124а (Стројковце-Мирошевце-Границе-Големо Село-Власе-Градња-Јовац-Лепеница-Грамађа-Сурдулица);
- регионални пут Р-124б (одваја се од пута 124а код Житорађе и даље иде трасом Дикава-Лесковац-Бара-Мачкатица);
- Железничка пруга која пролази кроз Владичин Хан је магистрална једноколосечна електрифицирана железничка пруга нормалног колосека Београд – Младеновац – Ниш – Прешево – граница Македоније, за јавни путнички и теретни железнички саобраћај.

Ауто – путеви

- Кроз територију општине Владичин Хан врши се изградња ауто – пута Е-75.

Магистрални путеви

- Преко територије Општине пролази 36,5 km магистралних путева и то у два правца – први ознаке М-1 (међународни пут Е-75 Београд – Скопље – Солун) дужине 30 km и други ознаке М-13 према Сурдулици дужине 6,5 km.

Регионални путеви

- Дужина регионалних путева на територији Општине је 55 km у 4 путна правца (путеви: Р-214 дужине 31,5 km, Р-124 дужине 14 km, Р-124А дужине 17 km и Р-124Б дужине 2,5 km).

Локални путеви

- Мрежу локалних путева Општине чине 50 путних праваца укупне дужине 274 km, од тога 12% (32 km) локалних путева је под асфалтом, 55% (151 km) покривено је туцаником а 33% (91 km) чине земљани путеви.

Мостови

- На територији Општине налази се укупно 14 мостова, од тога: 6 мостова дужине од 5 – 10 m, 5 мостова дужине од 10 – 30 m и 3 моста дужине преко 30 m.

Основни проблеми који су евидентирани у саобраћајном систему Владичиног Хана су следећи:

- непостојање потпуних попречних профила, како на споредним тако и на главним и градским саобраћајницама, што утиче на квалитетно одвијање саобраћаја и смањује безбедност пешака,
- железничка пруга која дели насеље и непостојање довољно денивелисаних путних и пешачких прелаза,
- нерешено паркирање у централној градској зони, како у погледу организације тако и погледу капацитета,
- пролаз теретног саобраћаја кроз централни део града,
- недовољно технички регулисан саобраћај на главним градским саобраћајницама и у зонама раскрсница.

4.7 Зелене и рекреативне површине

На подручју Програма за израду ППР-а су изражене бројне негативне просторне последице у области организације слободних и озелењених површина, настале услед масовне полулегалне и нелегалне изградње и неодговарајућег одржавања. На орјентационој површини предмет урбанистичког плана, заступљене су следеће категорије слободних и зелених површина:

- пољопривредно земљиште (оранице, као и делови девастираног пољопривредног земљишта лоцирано углавном по ободима и између мање-више организованих насеља)
- велики шумски комплекси и земљиште са ретким високим и средњим растињем,
- зелене површине индивидуалног становања (баште, предбаште, окућнице) се налазе у оквиру парцела стамбених објеката и јављају се као дворишни врт или су у функцији пољопривреде са баштом, воћњаком и слично и више има карактер уређеног дворишта.
- зеленило око објекта посебне и јавне намене, групација квалитетних зимзелених стабала на зеленој површини код зграде Општине и Општинског суда.
- простор- пјачета у центру града у Светосавској улици и велике уређене парковске површине у близини аутобуске станице, Дома културе и спортског центра "Куњак",
- линијско зеленило- дрворед као категорија постоји само на кратким деловима и треба га наставити где је то могуће.

У складу са правилима из ове области неопходно је Планом предвидети услове озелењавања који треба да обезбеде:

- квалитетно становање и функционисање јавних служби, комерцијалних садржаја и производних комплекса, што подразумева и постојање организованих зелених површина,
- основ будућег организованог зеленила треба да буде заштита и афирмација постојећих зелених површина у окућницама и двориштима, зелене површине у оквиру планираних објеката које ће бити у функцији њихове намене и линијско зеленило-дрвореди,
- истовремено је неопходно заштитити присутно квалитетно зеленило,
- заштитно и маскирно зеленило-категирија која се јавља по ободима површина са различитом наменом посебно индустријских комплекса, нарочито је важна као заштита подручја за становање, затим заштите и раздвајања околног пољопривредног земљишта, а посебно је важно у коридору железничке пруге.

Услови за јавно зеленило:

- на већим раскрсницама у насељу могуће је правити мање или веће зелене површине-скверове, јавног карактера,
- испред свих планираних јавних или комерцијалних објеката,
- зеленило у оквиру школа, дечјих установа (где треба примењивати максималне нормативе за слободне површине),
- зеленило у оквиру спортских објеката, где зеленило учествује са 75% слободне површине,
- посебно је важно планирати линијско зеленило-дрвореде дуж главних саобраћајница у оквиру и између насеља које ће објединити биолошки, функционално и естетски укупно зеленило у планираним зонама насеља.

4.8 Телекомуникације

На територији Општине Владичин Хан ради 5 аутоматских телефонских централа чији су капацитети попуњени јер тренутно на тим централама нема слободних прикључака.

Општина Владичин Хан је повезана и коаксијалним и оптичким кабловима са другим градовима у земљи. Од како је уведена централа типа ALCATEL, значајно је побољшан квалитет веза а пренос информација је убрзан и поузданији.

4.9 Зелене пијаце

У граду постоје три пијаце које се надовезују једна на другу и то зелена, робна и сточна. Зелена пијаца је уређена али се проблем јавља код друге две које су неуређене. Такође врло је неповољно и то што је сточна пијаца одмах поред зелене, неуређена је и неопходно је њено измештање.

4.10 Радио и ТВ мрежа

Локална радио станица Радио Хан, Кабловски оператер КЦН, покривеност задовољавајућа

4.11 Намена и заступљеност различитих површина и објеката

Биланс намена и заступљености различитих површина и објеката

намена	Површина(ха)	Процентуална заступљеност
Индивидуално становање малих и средњих густина и рурално становање	110,57	30,10
Становање већих густина, колективно становање	3,26	0,88
Јавни објекти и специјализовани центри	6,24	1,69
Пословни и комерцијални центри и објекти	3,10	0,84
Посебна намена (верски објекти)	3,65	0,99
Комунални, инфраструктурни и саобраћајни комплекси и	12,96	3,52

објекти		
Спортско-рекреативни комплекси	3,35	0,91
Пољопривредне површине њиве, баште и ливаде	132,46	36,07
Шуме и високо растиње	45,92	12,50
Водене површине	20,32	5,53
Саобраћајнице (путно зем, сеоски путеви и стазе)	12,16	3,31
Слободно неизграђено земљиште	12,47	3,39
Привредно технолошке зоне, комплекси и објекти	10,90	2,96
Неуређено земљиште	2,03	0,55
УКУПНО	367,23ха	100%

Катастарска општина	Површина К.О.	Укупна површина обухваћена планом
Владичин Хан	36.600ха	428,8ха

Саобраћај теретних возила

Саобраћај теретних возила у Владичином Хану се углавном одвија магистралним путем М-1 а кроз сам град саобраћај теретних возила се одвија регионалним путем П 214 тј. Улицама Светосавском и Слободана Пенезића, као и улицама Николе Тесле и Градимира Михајловића. Ово је чест разлог настајања гужви у самом градском језгру, поготову ако се узме у обзир непоштовање забране паркирања на појединим местима. Најзначајнији превоз терета обавља предузеће Нектар (Б.Паланка) и превозници који робу преузимају са железничке станице у Владичином Хану као и аутопревозници који су ангажовани на изградњи деонице ауто-пута који пролази кроз територију општине Владичин Хан (тешки камиони, багери, булдозери, миксери и др. грађевинске машине).

Проблем паркирања

Паркирање представља проблем, поготову у централној градској зони. Ван ове зоне паркирање је организовано на парцелама, тако да је потребно само обезбедити одговарајући прилаз парцелама. Пројектом техничке регулације саобраћаја на градским саобраћајницама биће регулисано паркирање на овим улицама. Нове паркинг површине формираће се око новопланираних комерцијалних објеката и димензионисаће се у односу на капацитете тих објеката. Јавне гараже се не планирају на територији која је обухваћена Планом генералне регулације.

Аутобуски саобраћај

Аутобуски саобраћај у потпуности одговара намени, и уз потребне ситне реконструкције задржаће се на постојећој локацији. Веза са магистралним путем М-1 је остварена на најкраћи могући начин и не пролази кроз град, па је и са ове стране њен положај веома погодан.

4.12 Циљеви уређења и изградње на подручју општине Владичин Хан

Уређење и изградња простора заснована је на већ предложеном решењу као:

- усклађивање планиране изградње и реконструкције са урбанистичким параметрима и показатељима у складу са Законом,
- очување постојеће регулације и максимално очување постојеће парцелације и дефинисање услова за нову парцелацију на изграђеним деловима комплекса,
- задржавање свих неплански изграђених објеката који се кроз реконструкцију могу уклопити у нова решења и услове ЈКП-а,
- могућност реализације појединих зона и комплекса,
- усклађивање планираних намена и површина, са реалним потребама опреме, становника и појединих привредних субјеката- изградња новог хотела непосредно уз Спортски центар, нове бензинске станице уз магистрални пут према Врању (у зони Спортског центра),
- активирање неизграђених површина и комплекса у централној зони града, што се посебно односи на леву обалу реке Јужне Мораве, простор између реке и железничке пруге и слободни простор код спортског центра “Куњак”,
- изградња и реконструкција објекта и комплекса јавних служби,
- изградња пратећих комерцијалних садржаја- трговина, услуге, неопходних у новоформираним стамбеним зонама,
- обезбеђење потребних паркинг места за планиране објекте и јавни садржај,
- изградња и уређење јавних спортских, рекреативних и слободних зелених неуређених површина,
- реконструкција постојећих и изградња нових саобраћајница,
- реконструкција постојеће и изградња нове комуналне инфраструктуре.

Концепт будућег развоја, заснован је на усклађивању започетих, реализованих и планираних промена на овом простору. Ове интервенције подразумевају промене структуре и активности на територији Плана детаљне регулације, која је на појединим зонама заузета бесправном изградњом, а поједини комплекси у самом градском центру су неизграђени и неуређени, полазећи од анализе постојећег стања, условљености из планова вишег реда, односно важећег Закона и концепције развоја овог подручја.

Затечени неплански изграђени објекти и комплекси, који могу да се ускладе са условима ЈКП-а и других надлежних институција, са овим концептом задржавају, уз неопходне интервенције на простору, како би се постигла боља и правилна организација простора, саобраћајна повезаност и комунална опремљеност. Такође се задржавају и већ јасно дефинисане и трасиране саобраћајнице, које условљавају диспозицију регулационих и грађевинских линија намећу будућу структуру градње на овом простору.

5. ПРОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

5.1 Квалитет ваздуха

Квалитет ваздуха зависи од нивоа заступљености загађивача (гасова или честица) за које се зна да су штетни по здравље људи и имају штетне ефекте на природне екосистеме када прелазе дозвољене граничне вредности.

Индикатор показује колико је пута (у колико случајева) повећана гранична вредност одређеног загађивача. Основни податак је број пута/случајева у којима је гранична вредност загађивача повећана у односу на дозвољену концентрацију.

Број пута/случајева се израчунава на основу периода дефинисаног граничном вредношћу:

- дневно (уколико се граничне вредности заснивају на дневној концентрацији),
- сваких 8 сати (ако се гранична вредност заснива на осмочасовној концентрацији),
- сваког сата (уколико се заснива на једночасовној концентрацији).

У обзир се узимају само фиксне вредности узорака које представљају минималне забележене податке. При овоме се мора се имати у виду непоузданост методе за мерење, а што је дефинисано Директивом 96/62/ЕЦ.

Уколико у одређеној зони или агломерацији постоји више фиксних тачака узорковања за одређени загађивач, треба узети податке са контролне тачке у којој се бележи највећи број прекорачења граничне вредности током године.

Због тога за сваки одабрани загађивач ваздуха, индикатор треба да одговара броју пута/случајева прекорачења граничне вредности током календарске године који се умањује за број пута/случајева признатих на основу Директиве 96/62/ЕЦ. У случају да је број прекорачења мањи од броја дозвољених вредности, индикатор ће бити нула. Индикатор се одређује на основу мерења током једне календарске године.

Главни извори загађења ваздуха могу се сматрати колективна и индивидуална ложишта, која користе различите енергенте (мазут, нафту, дрво, индустријски, дрвни отпад, угаљ и др.) и возила друмског саобраћаја, јер урбану територију пресецају два важна и фреквентна пута- магистрални и регионални. Процењује се да градска колективна и индивидуална ложишта годишње просечно потроше 162000 течних и чврстих горива. Један од највећих загађивача ове врсте је ДП. Делишес, ДОО Нектар₂ из Бачке Паланке са својим фабрикама у граду (годишња потрошња мазута) 1500 t и селу Лепеници (1000-1200 t угља). Котларнице загађују ваздух у насељу зими у време грејне сезоне и углавном не раде у току летњег периода, изузев оних које су неопходне у технолошком процесу појединих погона (котларнице у ДОО Нектар, Млекари и фабрици “ДН Компани” и котларнице Гимазије и ОШ Бранко Радичевић). Продукти сагоревања су алдехиди, угљенмоноксид, угљоводоници, азотни и сумпорни оксиди, редуковани сумпор, пепео, чађ и дим. У јавним (ОШ Бранко Радичевић, ОШ Свети Сава, Гимназија, Средња техничка школа) и колективним стамбеним објектима котларнице раде на угаљ и електричну енергију. У технолошким процесима у индустрији Владичин Хан углавном се не стварају штетни агенси и честице-загађивачи ваздуха у насељу. Процеси производње у индустријским погонима су такви, да не долази до значајних загађивања атмосфере. Али и поред тога, резултати мерења емисије и имисије на изворима загађивача јасно указују да количина материја при нормалним метеоролошким условима не прелази дозвољене вредности.

Локално загађење јавља се само у радној средини, у самом производном погону.

У индивидуалним ложиштима највише се сагорева дрво и угаљ, па се ваздух загађује чађем и пепелом. Дуж међународног, магистралних и регионалних путних праваца и главних утицаја у насељу ваздух је загађен прашином пореклом од саобраћаја

и продуктима сагоревања горива у моторима транспортних средстава. Појас уз друмске саобраћајнице (транзитне путне правце) и градске саобраћајнице у самом насељу које су саставни део путних праваца ка северу и југу, представља линијски извор загађења животне средине. Успостављање система мониторинга квалитета ваздуха кроз увођење мерних места за контролу квалитета ваздуха и попис извора загађења и вођење евиденције о стању загађености из ових извора су приоритети у заштити животне средине дефинисани Просторним Планом Општине Владичин Хан.

Стање квалитета ваздуха у граду може се сматрати задовољавајућим. Као евентуални извори загађења ваздуха могу се сматрати колективна и индивидуална ложишта, која користе различите енергенте (мазут, нафту, дрво, индустријски, дрвни отпад, угаљ и др.) и возила друмског саобраћаја, јер урбану територију пресецају два важна и фреквентна пута- магистрални и регионални.

За сваки одабрани загађивач ваздуха, индикатор треба да одговара броју пута/случајева прекорачења граничне вредности током календарске године који се умањује за број пута/случајева признатих на основу Директиве 96/62/ЕЦ. У случају да је број прекорачења мањи од броја дозвољених вредности, индикатор ће бити нула.

Мониторинг ваздуха обухвата редовно праћење емисије сумпор диоксида (SO₂), оксида азота (NO_x), суспендованих честица, чађи и редовно праћење емисије сумпор диоксида (SO₂), азот диоксида (NO₂), суспендованих честица и чађи у ваздуху на територији општине Владичин Хан се не врши. Према подацима из Пројекта Аутопут-Коридор Е-75, извештај о заштити животне средине и план управљања животном средином, не постоје значајни извори загађења ваздуха. Регионални аутопут М-1 Београд-Скопље и регионални пут Р-214 и железничка пруга Ниш-Прешево-граница са Македонијом су гранични извори загађења који би могли да доведу до повећања концентрације загађивача ваздуха. Подаци о измереном нивоу загађења ваздуха дуж анализираних траса нису доступни. Постоји претпоставка да ће планирани аутопут постати доминантан загађивач ваздуха у посматраном подручју, због његове првенствено руралне природе.

Емисија загађивача из покретних извора загађења ваздуха

Сектор саобраћаја је један од основних чинилаца економског раста и квалитета живљења становника али је уједно и један од основних и највећих загађивача животне средине. Саобраћај је велики загађивач ваздуха услед емисије штетних гасова, вода и земљишта. Саобраћај је значајан узрочник буке и вибрација, промене климе и осиромашења биолошке разноврсности, промене пејажа и простора, као и ванредних догађаја (саобраћајне незгоде). Еколошке штете изазване саобраћајем константно расте.

Највећа концентрација загађујућих материја из моторних возила је на раскрсницама и другим саобраћајницама у центру града, због великог броја возила, при чему мотори раде и при стајању возила. За сагоревање 1 kg горива, нафтног порекла, потребно је око 15 kg ваздуха или 3,5 kg кисеоника. Мотори са унутрашњим сагоревањем процесом сагоревања фосилног горива нарушавају еколошки биланс у атмосфери. Сматра се да се на 1000 l бензина који сагори у моторном возилу емитује у атмосферу 98 kg угљен-моноксида, 6-8 kg оксида азота, 4-5 kg несагорелих угљоводоника, око 4,5 kg сумпор-диоксида и већа количина суспендованих честица - ПМ. Сва ова једињења утичу на аерозагађење и директно, негативно, утичу на људско здравље. Осим тога, саобраћај је један од основних узрочника изазивање ефекта стаклене баште – емисије гасова из групе GMG.

У Владичином Хану се, до сада, нису радила испитивања концентрације специфичних загађујућих материја која емитују возила. Може се претпоставити са великом сигурношћу да је њихова концентрација повећана нарочито у строгом градском језгру. Било би врло корисно да се изврши мерење концентрације специфичних загађујућих материја, пореклом од издувних гасова моторних возила, ради сагледавања утицаја саобраћаја на квалитет ваздуха у центру града, и то: суспендованих материја, олова, бензена, толуена, ксилена, етилбензена, органских алифатичних једињења пореклом из нафте и VOC*. Једно мерење може а се уради пре почетка грејне сезоне, а друго току сезоне грејања. Ово би било утолико значајније имајући у виду регистровани број разних врста возила, дужину путева и да ће се по прогнози саобраћајно оптерећење повећати у наредном периоду, што се може видети у следећим табелама.

Друмски саобраћај је убедљиво највећи емитер CO₂ и NO_x што се може видети из следеће табеле:

Емисија штетних гасова у зависности од врсте превоза

Тип саобраћаја	Путнички саобраћај		Робни превоз	
	Емисија штетних гасова г/путник/км		Емисија штетних гасова г/т терета/км	
	CO ₂	NO _x	CO ₂	NO _x
Железнички	3	0,01	2,8	0,04
Друмски	87	0,48	53,0	0,700

Основни проблеми у друмском саобраћају и њихов утицај на квалитет животне средине најизраженији су у општинском центру. Кроз центар града се остварује врло интензиван и теретни саобраћај ради свакодневног утовара и истовара за потребе снабдевања становништва. Осим тога, у центру града се често налазе пољопривредна возила која се врло споро крећу, изазивају већу гужву, спорији проток путничких возила, већу буку и потрошњу горива свих врста возила. Са аутобуске станице, се дневно обави већи број долазака и одлазака аутобуса.

Емисија CO₂ за различите врсте фосилних горива која користе друмска транспортна возила

Све категорије возила	Гориво	кг CO ₂ /кг горива
	Бензин	3,18
	Дизел	3,14
	ТНГ	3,017
	КПГ	2,750

Имисија загађујућих материја умногоме зависи и од квалитета употребљеног горива (бензина или дизела). Може се претпоставити да се ове материје у одређеној концентрацији налазе и у ваздуху.

У идеалним условима, продукте сагоревања требало би да чине угљен-диоксид (CO₂) и водена пара (H₂O), међутим, у реалним условима, поред наведених састојака, издувни гасови садрже и вишак кисеоника (O₂) и азота (N₂), а и непожељне састојке као што су угљен-моноксид (CO), несагорели угљеводоници (HC), оксиди азота (NO_x) и чврсте честице (ПМ), који неповољно утичу на здравље људи. Угљен-моноксид има веома изражено отровно дејство на човека, тако да у концентрацији од само 0,3 процента за 30 минута изазива смрт.

Дејство појединих загађујућих материја на животну средину

Загађујућа материја	Извор загађења	Утицај			
		Становништво	Вегетација	Глобалне промене	Материјали
CO	непотпуно сагоревање	смањује измену кисеоника, утиче на срце, циркулацију и нервни систем		индиректно утиче на стварање приземног озона	
CO ₂	сагоревањем	иритира респираторни систем	киселе кише, закишеље воде и тла	главни гас из групе гасова стаклене баште	ерозија материјала
HC	непотпуно сагоревање	поједини угљоводоници су канцерогени, смањују озонски омотач	уграђује се у земљиште, житарице и доспева у храну	неки угљоводоници су гасови стаклене баште	
HCHO формалдехид	сагоревање м горива	утиче на респираторни систем, иритира очи, при дужем излагању долази до леукемије			
NO _x	непотпуно сагоревање	иритира респираторни систем	киселе кише, закишељење воде и тла	гас из групе гасова стаклене баште, са угљоводоницима прави фото-тохемијски смог	ерозија материјала
Pb	сагоревање м бензина	неуролошке и кардиоваскуларне тегобе			Прашина
PM	сагоревање м горива	иритира респираторни систем, поједине честице су канцерогене	смањују асимилацију		Прашина

Потребно је повећати површине за паркинг за путничка, а нарочито теретна возила на прилазним путевима града, али без смањења и запоседање површина намењених за атрактивне садржаје (зелене површине). Потребно је озеленити јавне површине, чешће прати улице и тротоаре, неговати травњаке и друге зелене површине у граду, боље одржавати коловозе, повећати контролу техничке исправности возила, итд.

Колики је негативан утицај моторних возила на квалитет ваздуха најбоље се може сагледати из чињенице да сагоревањем 1 l бензина се емитује око 11000 l штетних гасова. Осим тога, треба имати у виду чињеницу да путничко возило у граду има просечну потрошњу горива од 12 l на 100 km, па се може израчунати да један путнички аутомобил на пређених 100 km избаци 3.288 g угљенмооксида, док аутобус при просечној потрошњи горива од 40 l на 100 km, избаци у атмосферу 284 g CO.

Са друге стране, ситуација са чврстим материјама је другачија, односно на 100 пређених километара путнички аутомобил избаци 16,8 g, а аутобус 528 g чврстих материја ПМ. Дакле, један аутобус избаци у атмосферу чврстих материја као 30 путничких аутомобила.

Треба имати у виду чињеницу да се у чврстим материјама налази велики проценат канцерогених материја које имају врло неповољно дејство на здравље људи.

5.2 Управљање отпадом

Чланом 20 (став 1, тачка 2), чланом 13 (став 1), чланом 17 (став 1, тачка 3) и чланом 43 (став 5), Закона о управљању отпадом дефинисано је да локална самоуправа уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, односно инертним и неопасним отпадом, на својој територији.

Поред овога, усвојена је Стратегија управљања отпадом у периоду 2010.-2019. године („Службени гласник РС“ број 29/10), којом су јасно дефинисани краткорочни и дугорочни задаци свих субјеката у овој области, као и врсте и класификација отпада.

Врсте отпада су:

- комунални отпад (отпад из домаћинства);
- комерцијални отпад;
- индустријски отпад.

У зависности од опасних карактеристика које утичу на здравље људи и животну средину, отпад може бити неопасан, инертан и опасан. На територији општине Владичин Хан се продукују све врсте отпада.

На подручју општине Владичин Хан врши се рециклирање отпада, али је реч само о ПЕТ амбалажи која се одваја на месту настајања. На територије општине Владичин Хан постављено је тренутно 40 жичаних контејнера запремине 1m³. Планира се постављање још 50 оваквих контејнера у догледно време. Приватна компанија Еко Пласт из општине Владичин Хан село Житорађе започела је сепаратно прикупљање ПЕТ, папира/картона и фолија у општини и неким насељима дуж пута Владичин Хан – Сурдулица, у граду Сурдулици и граду Врању. Еко Пласт је поставио око 33 контејнера од по 1,1 м³ у Врању. године. Еко Пласт има уговоре са компанијама Власинка Доо Топли До фабрика воде Роса. Хеба Бујановац, општина Бујановац, и “Кнауф“ из села Бело Поље (општина Сурдулица) да прикупља њихову отпадну пластику, фолију и ПЕТ. Сакупљање ПЕТ амбалаже вршиће се од стране ЕКО-ПЛАСТ-а све док се не стекну услови да РWW Leskovac преузме сакупљање пластичне амбалаже са територије општине Владичин Хан. Са територије општина Сурдулица, Врање и Владичин Хан прикупља неких 6 до 8 тона ПЕТ и неких 10 тона ПЕ (кесе и фолије) месечно. Процена је да годишње се прикупи на територији општине Владичин Хан прикупи 76.8 тона ПЕТ/ПЕ амбалаже.

Одлагање отпада врши се код Регионалног центра за селекцију комуналног чврстог отпада Рециклажни центар-Лесковац (центар за селекцију, компостиште, санитарна депонија и трансфер центар). Посао сакупљања отпада, одвожења и депоновања је у надлежности компаније РWW (Pott Werner & Weber) из Лесковца, Уговор склопљен дана 01.10.2008 године о пружању комуналних услуга о сакупљању и одвожењу комуналног отпада. Сходно поменутом Уговору, сакупљено смеће се свакодневно одвози и депонује на санитарној депонији у Лесковцу. Сваког месеца се доставља План месечног изношења смећа.

Организованим сакупљањем отпада су обухваћене заједнице у којима живи преко 79% становништва општине. Сакупљање се не врши из удаљенијих и разуђених сеоских заједница у којима живи 21% становништва општине. Општина чак не располаже ни подацима који се односе на количину отпада који завршава без икаквог управљања али се претпоставља да су то количине од око 1100 t/год. Дневна количина сакупљеног смећа је око 100 м³ а број обухваћених корисника услугом организованог сакупљања смећа је око 8200 домаћинстава.

Управљање отпадом представља сложен процес, а истовремено и веома компликован процес, битан за очување животне средине.

За отпад из индустрије не постоје подаци о његовом саставу, опасности, могућности рециклаже и враћања у производни процес.

Отпад са овог подручја сакупља се у контејнерима и кантама.

Судови за одлагање чврстог комуналног отпада су распоређени по инфраструктурним могућностима прилаза специјалних возила.

Количина сакупљеног отпада се разликује у зимском и летњем периоду. У летњем периоду је количина отпада већа за 40%.

Количина сакупљена из индустрије - већи број предузећа користи судове који су постављени на јавним површинама тако да у дневне количине сакупљеног отпада из домаћинства и комунални отпад, улази и количина отпада из одређених предузећа.

Број посуда за одлагање комуналног отпада на територији општине Владичин Хан:

Врста посуда за одлагање комуналног отпада	број
контејнери запремине 1,1 m ³	534
контејнери запремине 120 до 240 l	1236
укупно	1770

Контејнер запремине 1,1 m³

Контејнер запремине 120 l

Управљање отпадом на територији општине Владичин Хан – обухват, капацитети и постројења (подаци из 2016. год):

Показатељ	јединица мере	количина
број становника обухваћене услугом	број	9098
број домаћинстава на територији општине Владичин Хан обухваћених услугом	број	3645
број правних лица и предузетника обухваћених услугом	број	268
количина одведеног комуналног отпада	т/год	4244,76
број активних специјалних возила за одвожење комуналног отпада	број	2
просечна старост специјалних возила за одвоз смећа	година	9
просечна удаљеност од депоније или постројења за прераду	км	70

Распоред контејнера и канти по улицама

насеље	улица	контејнери	канте
Леменча	Ђуре Јакшића	2	13
	Б. Радичевића	0	32
	К. Стаменковића	0	20
	Г. Михајловића	0	17
Дистрибуција	А. Аксентијевића	0	9
	И. Милутиновића	0	25
	Панчићева	0	12
	С. Погачаревића	0	10
	Љ. Михајловића	0	10
Главне улице	Краља Петра I	0	17
	Светосавска	22	4
	Боре Станковића	5	0
	Владике Пајсија	5	0
	Ратка Павловића	4	0
	Николе Тесле	9	0
	Војводе Синђелића	0	0
С.Морава	Моше Пијаде	7	2
	Пијац	9	
Репинце		31	
Росуља		20	40
	Београдска	0	79
	Војводе Путника	0	15
	Степе Степановића	0	21
Калиманце	Ратка Софијанића	1	80
	Калиманска	0	45
	Немањина	2	11
	Косовска	1	0
Полом	Калиманце	3	0
		49	0
Пољана	Вука Караџића	2	57
	Карађорђева	9	106
	1. мај	0	9
	Његошева	5	38
	Јурија Гагарина	5	0
	Бранка Ћопића	0	0
	С. Ковачевића	0	25
Лепеница		19	
	Стубал	34	
Кула	Светозара Марковића	4	0
	8. септембар	0	17
	Ж.Ј. Шпанца	1	36
	Димитрија Митића	1	49
	Ђуре Салаја	0	48
	Јужномор. бригада	0	29
	Васе Смајевића	0	8
	Пчињска	10	12
Бојчинце	8	0	
Трач	Ј.Ј. Змај	0	106
	Југ Богданова	0	14
	Цара Душана	0	33
	Велька Влаховића	0	6
Слободана Пенезића	6	0	
Прекодолце	54	4	
Житорађе Магистрални пут	18		

	Стари пут за Цепу, Цеп	26	
	Бука Караџића (од ватрогасног до В. Пајсија)	2	0
	7. јули	0	11
	Предрага Митића	0	12
	Пролетерска	0	34
	Житорађе лево и десно од магист. пута	39	30
	укупно	413	1116

Што се тиче селекције, раздвајања и сакупљања отпада на месту настајања ово предузеће још увек не врши, али у градском језгру су постављени контејнери за сакупљање ПЕТ амбалаже предузећа ЕКО-ПЛАСТ из Владичиног Хана. На овакав начин врши се умањење количине отпада а и врши се рециклажа ПЕТ амбалаже што указује да је свест о очувању и заштити животне средине у општини Владичин Хан подигнут на виши ниво у односу на претходне године.

На сакупљању отпада ангажује се 8 комуналних радника и два возача комуналних возила. Чишћење јавних површина не врше јер се уговор односи само на сакупљање, одвожење и депоновање отпада

Највећи проблем јесте отпад који је депонован годинама уназад и формирао је веома велики број дивљих депонија којих има готово на углу сваке улице, а нарочито на ободима насеља, у речним долинама, потоцима, на обалама реке Јужне Мораве, испод мостова и подвожњака.

Документ План интегралног управљања комуналним отпадом је донешен 2010 године.

5.3 Квалитет вода

Загађење воде

Највећи проблем општине Владичин Хан од чега зависи развој општине и будућа перспектива Владичиног Хана јесте максимална загађеност воде реке Јужне Мораве (IV класа). Загађеност је последица с једне стране присуства знатног броја загађивача дуж водотока кроз Косово и Јужно Поморавље до Владичиног Хана, и с друге стране уливају се са свих страна отпадне и комуналне и индустријске воде из насеља у Владичином Хану, у реципијент Јужну Мораву без претходног пречишћавања. Истраживањем је утврђено да скоро 80% воде Јужне Мораве при проласку кроз Владичин Хан чине отпадне воде.

Отпадне воде се без пречишћавања отпадних вода директно упуштају у ток Јужне Мораве. Река Јужна Морава, нарочито у летњем делу године када је протицај мали, низводно од Владичиног Хана, има тамну боју и непријатан мирис. Кроз процес производње градске привреде и пораст потрошње различитих роба и животних намирница урбаног становништва ствара се знатна количина индустријског и комуналног отпада (5300 m³ -3000 m³ индустријског и око 2300 m³ комуналног отпада).

Он је депонован на депонији која се налазила на самој обали реке Јужне Мораве, у близини Летовишке реке. С обзиром да је она затворена од стране Републичке инспекције, потребно је у што скорије време урадити санацију и рекултивацију исте.

Сакупљање и одлагање отпада је поверено предузећу ПWW Лесковац октобра 2008 године.

У општини Владичин Хан око 2/3 становништва снабдева водом из водовода који су, уз све недостатке, под контролом.

Снабдевање водом града Владичиног Хана, као и 11 суседних сеоских насеља, и одржавање водоводне мреже врши ЈП "Водовод".

Водоснабдевање градског водовода врши се из Власинског језера (довода воде за ХЕ "Врла 4").

Код овог система постоји проблем јер се вода која се користи за снабдевање града узима из хидроенергетског система, те у периоду ремонта хидроцентрале у трајању од око месец дана годишње град остаје без воде. У том случају користе се алтернативни бунари из изворишта "Лепеница" у приобаљу Јужне Мораве чији капацитети не задовољавају у потпуности потребе града, а и постоје проблеми са санитарном заштитом изворишта.

Око 1/3 становништва снабдева се водом на више начина (индивидуално из бунара, из малих групних водовода, из каптираних извора и слично без стручне и санитарне контроле. На основу извршене анкете у погледу снабдевања водом сеоских насеља, осим оних који су прикључена на градски водовод, је потврђено да не постоје поуздани подаци о томе каквом се водом они снабдевају, да ли увек имају довољно воде и каквог је она квалитета. Вода коју користе у сваком случају није под санитарним надзором.

Стање градске водоводне мреже је лоше јер је доста стара (и до 30 година), дотрајала и већина водоводне мреже је изграђена од АЦЦ цеви.

Снабдевање водом града Владичиног Хана

По структури број корисника фактурисано у м³-дин. (вода и канализација)

Назив	ј.м.	2013	2014	2015	Процена 2016
Домашинства	м ³	640.794	571.808	638.460	638.460
	Дин.	25.455.383	23.195.092	27.686.554	27.686.554
Правна лица	м ³	253.671	251.953	228.261	228.261
	Дин.	20.832.305	20.950.495	20.314.890	20.314.890
УКУПНО	м ³	894.465	823.761	866.721	866.721
	Дин.	46.287.688	44.145.587	48.001.444	48.001.444

Општи закључак у погледу хидротехничке инфраструктуре: постојеће стање је незадовољавајуће, како у погледу снабдевања водом, тако и у погледу евакуације отпадних вода.

На основу расположивих података, у насељима општине Владичин Хан водоснабдевање је решавано од случаја до случаја, са често неодговарајућим техничким решењима и уз проблеме у погледу здравствене исправности воде за пиће (првенствено су угрожена популационо већа насеља у алувиону Јужне Мораве чија је издан подложна загађењу).

Као неопходност намеће се планска обавеза да се предвиди вршење пречишћавања отпадних вода, пре упуштања у реципијент, без обзира на садашњи лош квалитет вода Јужне Мораве, који је последица загађења која се у ову реку упуштају у узводним зонама и општинама кроз које она и њене притоке протичу.

Праћење квалитета воде у Републици Србији се одвија на основу уредби и програма за систематско праћење квалитета воде. Хидрометеоролошки завод је до 2010

вршио систематско праћење површинских (реке, акумулације, језера и сл.) и подземних вода на територији Републике Србије. Законом о министарствима донетим 11. марта 2011. године послови мониторинга квалитета воде и ваздуха у државној мрежи станица су прешли у надлежност Агенције за заштиту животне средине. На основу Закона о водама Републике Србије, периодично (годишње) се објављује Програм за систематско испитивање квалитета воде.

Оцена квалитета вода се врши на основу важеће законске регулативе:

- Правилник о опасним материјама у водама (Службени гласник РС, бр. 31/82),
- Правилник о начину и минималном броју испитивања квалитета отпадних вода (Службени гласник СРС 47/83),
- Правилника о опасним материјама у водама Сл. гласник РС бр. 31/82 и 46/91,
- Уредбе о класификацији вода Службени лист 6/78.

Најважнија река која пролази кроз општину Владичин Хан је река Јужна Морава. Мерење квалитета површинских вода врши се на мерној станици "Владичин Хан". Месечно се врши узимање узорака.

Континуираним мерењима за 2009, 2010 и 2011 годину регистровано је да квалитет вода одговара III класи квалитета површинских вода. Према Уредби о категоризацији водотока, (Сл.гласник СРС, бр 5/68), сви водотоци на територији Републике Србије разврстани су у категорије, односно дефинисане су захтеване класе квалитета воде на одређеним потезима водотока.

Захтевана класа квалитета воде водотока у зони дневне извештајне станица Јужна Морава (место Грделица) IIв класа. Класе бонитета одређене су на основу следећих параметара: растворени кисеоник, проценат засићења кисеоником, БПК₅, ХПК_{Мп}, степен сапробности, највероватнији број колиформних клица у 1 ℓ воде, суспендоване материје, растворене материје, рН, видљиве отпадне материје, боја и мирис воде. Идентификована III класа површинских вода може се употребљавати за наводњавање, а после уобичајених метода обраде (кондиционирање) и у индустрији осим прехранбене.

Квалитет осталих површинских вода на територији општина (Јовачка Језера) није познат.

Најкрупнији еколошки проблем од чијег решавања највероватније зависи развојна перспектива Владичиног Хана представља загађеност (III класа) воде Јужне Мораве. Загађеност је последица, с једне стране присуства знатног броја загађивача дуж водотока кроз Косовско и јужно подручје Јужног Поморавља до Владичиног Хана и, с друге уливање градских отпадних вода – индустријских и комуналних у реципијент Јужне Мораве без претходног пречишћавања. Истраживањем је утврђено да скоро 80% воде Јужне Мораве при проласку кроз Владичин Хан чине отпадне воде.

Канализацију користи око 40% становништва. Организована канализација постоји само у Владичином Хану, Житорађи и Сувој Морави што обухвата до 25% становништва, а градска канализација у самом граду не функционише добро у екстремним ситуацијама, када постојећи колектор не може да прими сву употребљену воду. Канализација, или њени делови, постоје у Житорађи, Прекодолцу, Репинцу, Полому и још неким селима где је процењени број корисника на око 15%. Ови системи су рађени по правилу без планова и пројеката, а отпадне воде се изливају у Јужну Мораву или мање водотоке без пречишћавања. Остало становништво користи провизорне септичке јаме, грађене без пројекта и санитарне заштите околних изворишта и бунара, преко којих се отпадне воде уводе у подземне воде или испуштају у најближе водотоке. Укупна дужина канализације за отпадне воде територији насеља Владичин Хан износи 6,5 km, а атмосферске канализације 4,5 km. Сви објекти нису прикључени на канализациону мрежу, а то се односи и на велике привредне комплексе „Нектар“ и „Делишес“. Поред тога, постоје тешкоће у функционисању појединих делова постојеће

канализационе мреже због малих пречника главног колектора и секундарне канализационе мреже. У општини Владичин Хан донет је Правилник о санитарно-техничким условима за испуштање отпадних вода у јавну канализацију, којим се утврђују правила испуштања отпадних вода или загађених вода у градску канализацију. Организација која је задужена за контролу састава испуштених вода и која по потреби предузима одговарајуће мере је Јавно Предузеће за водоснабдевање и канализацију "Водовод" из Владичиног Хана [Одлука о Водоводу и канализацији од 09.03.2011, (члан 11. тачка 8.)]. Основне физичко-хемијске анализе могуће је урадити у лабораторији у самој фабрици воде док микробиолошке и конкретније анализе ради Завод за јавно здравље у Врању. ЈП Водовод ради периодичне анализе у смислу контроле отпадних вода. Узима се узорак градске санитарне и технолошке воде из градске канализације на испустној цеви при испуштању у реципијент. Ово су анализе градских санитарних и технолошких вода само на једном испусту у реципијент. Оваквих испуста има више: 3 са леве и 4 са десне стране обале у реку Јужну Мораву и још 3 испуста у реку Врлу, притоку реке Мораве. Према подацима Републичког завода за статистику Србије у 2011 испуштена количина отпадних вода за општину Владичин Хан износила је 371000 м³.

укупно захваћене количине воде, хиљ. м ³	укупно испоручене количине воде, хиљ. м ³	укупне количине отпадних вода, хиљ. м ³	испуштене отпадне воде из општине са системом за одвођење отпадних вода, хиљ. м ³	пречишћавање отпадних вода, хиљ. м ³
1403	788	371	371	-

У општини не постоји постројење за пречишћавање отпадних вода, нити се врши пред третман индустријских отпадних вода пре испуштања у канализацију или водоток. ЈП „Водовод“ Владичин Хан редовно врши анализу отпадних вода преко Завода за јавно здравље Врање, Центар за хигијену и хуману екологију. Узорковање се врши на реци Јужној Морави.

Извод из Извештаја о испитивању (Завод за јавно здравље Врање) од 20.12.2016. год.

ОТПАДНА ВОДА

- Температура воде при захвату 8,4°C,
- Температура ваздуха 1,5°C,
- Место узорковања Испусна цев отпадне воде пре изливања у реципијент (река Јужна Морави),

На основу урађених анализа константовано је да анализирани узорак не одговара прописима:

- Правилник о опасним материјама у водама (Сл.гласник СРС бр. 31/82,)
- Уредба о категоризацији водотока (Сл.гласник СРС 5/68),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање (Сл.гласник РС, бр. 67/11, 48/12),
- Уредба о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање (Сл.гласник РС, бр. 50/12),

- Правилник о начину и условима за мерење количине и испитивање квалитета отпадних вода и садржини извештаја о извршеним мерењима (Сл.гласник РС, бр. 33/16).

због присутне боје и видљивих отпадних материја, повећаних суспендованих материја, (за 28,4), повећане потрошње $KMnO_4$ (за 64,7), повећане НРК из $KMnO_4$ (за 16,2) повећане НРК из калијум-дихромата (за 32,4), повећане ВРК-5 вредности (за 1,0), смањеног раствореног кисеоника (за 0,5), смањене засићености кисеоником (за 21,8) и повећаног садржаја амонијака (за 4,8), нитрита (за 0,022), водоник-силфида (за 0,453), растворивих ортофосфата (за 3,3), фенола (за 0,006) и детерџената (за 0,22), II б класа.

ПОВРШИНСКА ВОДА

- Температура воде при захвату 4,6°C,
- Температура ваздуха 1,0°C,
- Место узорковања река Јужна Морава 200 m испод места испуста отпадних вода,

На основу урађених анализа константовано је да анализирани узорак одговара напред наведеним прописима.

ПОВРШИНСКА ВОДА

- Температура воде при захвату 4,6°C,
- Температура ваздуха 1,0°C,
- Место узорковања река Јужна Морава 200 m изнад места испуста отпадних вода,

На основу урађених анализа константовано је да анализирани узорак одговара напред наведеним прописима.

Праћење квалитета воде у Републици Србији се одвија на основу уредби и програма за систематско праћење квалитета воде. Хидрометеоролошки завод је до 2010 вршио систематско праћење површинских (реке, акумулације, језера и сл.) и подземних вода на територији Републике Србије. Законом о министарствима донетим 11. марта 2011. године послови мониторинга квалитета воде и ваздуха у државној мрежи станица су прешли у надлежност Агенције за заштиту животне средине. На основу Закона о водама Републике Србије, периодично (годишње) се објављује Програм за систематско испитивање квалитета воде.

5.4 Квалитет земљишта

Према подацима из Катастра депонија на простору општине лоцирано је 17 старих и дивљих депонија. Депонија на којој је одлаган отпад протеклих деценија је затворена налогом републичке инспекције. Код ње није вршен поступак санације ни рекултивације, тако да се налази готово у првобитном облику, само што је тренутно обрасла травом и често је плављена од стране реке Јужне Мораве. Након затварања 94 депоније на обали реке Јужне Мораве ЈКП „Водовод“ је одлагало комунални отпад на санитарну депонију“ Метерис“ у Врању. Стара депонија која се више не користи називана је често и Летовишка река. На овој депонији почето је са депоновањем још од 1988 године.

Од октобра 2008 године склопљен је уговор са PWW Leskovac (санитарна депонија, рециклажни центар, компостиште) и наредних двадесет пет година општина је поверила послове сакупљања, одлагања и рециклирања отпада овом предузећу са којима има и уговор о изградњи трансфер станице у општини Владичин Хан. На овај начин

општина је решила проблем отпада који настаје, али отпад који је депонован у протеклом педесетогодишњем периоду је још увек велики проблем. Неуређених мањих и већих сметлишта има, на ободима насеља, поред река, путева. Димензије старе градске депоније су следеће: дужина 200 m, ширина 80 m, 16000 m², 19200 m³. Удаљеност од депоније је 4 km од градског језгра. Поред ове велике депоније ту су 16 мањих дивљих депонија које су лоциране у приградском насељу.

У општини нема напуштеног земљишта у смислу развијеног/урбанизованог земљишта који није више у употреби (за становање, индустрију или услужне делатности). Евидентирано је само напуштање пољопривредног земљишта.

АД ФОПА Владичин Хан – у стечају Фабрика омотног папира и амбалаже - лагуна

Три лагуна су међусобно спојене. Лагуна бр. 1 је прва “рецептор” отпадне воде из производње целулозе, картонске амбалаже и процеса рециклаже папира и то је систем за пречишћавање типа преливних таложника.

Отпадни муљ је узоркован дана 17.06.2016. из три међусобно спојене лагуна које се налазе поред АД Фоба Владичин Хан и у које је фабрика испуштала отпадне воде из производног процеса – производња целулозе, катонске амбалаже и рециклажа отпадног папира. Отпадне воде су се испуштале прво у лагуну 1, одакле су се преливале даље у следећу, па у трећу лагуну што чини импровизовани систем преливних таложника.

Узоркован је муљ са дна из све три лагуна, дуж целих обала у појасу до 4м од обала и у слоју муља од 20-50 cm. Узорковање је извршено тријером, већим бројем убода за сваки од три композитна узорка.

Резултати предходних анализа узорака земљишта (СЕПА 2016) показује следеће:

- Лагуна муља:
 - ✓ Прекорачење ГВ (граничне вредности) – Ва, Cu, Pb, Zn, Co
 - ✓ Прекорачење РВ (ремедијационе вредности) - Cd

Потребно је урадити Пројекат санације и рекултивације технолошких језера (три језера) који се налазе на кп.бр.1164/1 и 1164/2 обе КО Сува Морава, општина Владичин Хан, а која су у својини АД Владичин Хан у стечају (Фабрика омотног папира и амбалаже)- (кп.бр.1164/2, површине 13657m²) и својини Републике Србије (кп.бр.1164/1 у површини 70033 m²).

Одрађене су анализе земљишта, воде и муља са подручја технолошких језера у току јула 2016 године од стране стручне акредитоване лабораторије. Резултати анализа достављени су Министарству пољопривреде и заштите животне средине, као и Агенцији за заштиту животне средине.

Постојање ових језера је око четрдесетак година.

У прилогу документа се налазе Извештаји о испитивањима на предметној локацији.

Зелене површине

На подручју Програма за израду ПГР-а су изражене бројне негативне просторне последице у области организације слободних и озелењених површина, настале услед масовне полулегалне и нелегалне изградње и неодговарајућег одржавања. На територији општине Владичин Хан, заступљене су следеће категорије слободних и зелених површина:

- пољопривредно земљиште (оранице, као и делови девастираног пољопривредног земљишта лоцирано углавном по ободима и између мање-више организованих насеља)
- велики шумски комплекси и земљиште са ретким високим и средњим растињем,
- зелене површине индивидуалног становања (баште, предбаште, окућнице) се налазе у оквиру парцела стамбених објеката и јављају се као дворишни врт или су у функцији пољопривреде са баштом, воћњаком и слично и више има карактер уређеног дворишта.
- зеленило око објекта посебне и јавне намене, групација квалитетних зимзелених стабала на зеленој површини код зграде Општине и Општинског суда.
- простор- пјачета у центру града у Светосавској улици и велике уређене парковске површине у близини аутобуске станице, Дома културе и спортског центра "Куњак",
- линијско зеленило- дрворед као категорија постоји само на кратким деловима.

5.5 Здравље становништва, јавна свест, образовање и информисање

Здравље становништва

Здравље је дефинисано као стање потпуног физичког, психичког и социјалног благостања, а не само као одсуство болести и онеспособљености. Највиши ниво здравља је основно право сваког човека без обзира на расу, религију, политичка убеђења, економски и социјални положај.

Постоје фактори који повећавају здравствени потенцијал, а то су здравствени ресурси: здрава животна средина, здрави стилови живота, социјално благостање. Обично су у великим насељима животни услови, па и здравље становника, угрожени.

Чињеница је да место може бити са угроженом животном средином иако нема велики број становника, а има чиниоца који је угрожавају, и самим тим делују негативно на здравље људи.

На територији општине је изражена појава опадања наталитета и пораст старачких домаћинстава што је последица слабог економског развоја општине. Поред тога што општину карактерише негативан природан прираштај, присутна је и неповољна старосна структура становништва, као и негативна стопа миграције, што додатно отежава реализацију напора у остваривању прогресивних стопа привредног раста овог подручја. То наводи на закључак да будући ниво социо-економског развоја општине у великој мери зависи од даљег демографског развоја општине.

Узимајући у обзир демографске карактеристике општине намеће се констатација да због сталног пораста старачке популације доминирају болести из групе незаразних болести:

1. болести система за дисање
2. болести система за крвоток
3. болести урогениталног система
4. болести коштаног-мишићног система
5. тумори и сл.

Последњих година се повећава број алергијских обољења, чији су узроци, углавном осетљивост на полен, прашину, буђ и сл. а мање је узрок загађен ваздух, пошто на територији општине нема пуно индустријских и др. загађивача ваздуха.

Од цревних заразних болести се најчешће јављају проливи вирусне а ређе бактеријске природе. Против већег броја заразних болести се врши вакцинација, чиме се болести стављају под контролу.

Салмонелозне инфекције и даље остају важан епидемиолошки и здравствени проблем цревних заразних болести. Према узрасту, на узрочник је најосетљивија популација деце до пет година старости, а и старије особе у ресторанским условима исхране. Тетанус се спречава редовном вакцинацијом и није забележен у општини.

Лајмска болест се ређе јавља, али је велики број деце и одраслих који долазе на интервенцију одстрањивања крпеља. Примећен је пораст из године у годину, особа које се јављају за помоћ у Дом здравља због присуства овог паразита.

Најзначајнија обољења из групе заразних болести су жутица и дизентерија. Од ових болести најчешће обољевају деца у вртићима и школског узраста, ређе одрасли. Болести су се јављале углавном у виду епидемија, а у последње време се јављају спорадични случајеви. У већини сеоских школа су лоши хигијенско санитарни услови, неке школе немају воду унутар школског објекта, имају пољски тоалет и сл.

Примећено је опадање броја оболелих из године у годину што указује на побољшање хигијенских услова, као и на превентивне мере у школама и сарадњу школских и здравствених установа. У основним школама здравствени радници, пре свега, патронажна служба, држе предавања и радионице о разним темама, и болестима и превенцији. Висок ризик у погледу ширења ових болести је неправилан третман отпадним материјама.

Еколошко образовање

Еколошко образовање треба да буде саставни део образовно васпитног система, како формалног (институционалног), тако и неформалног. Циљ еколошког образовања би требало да буде обука свих узраста становништва у разумевању екологије као науке на којој се заснива одрживи развој и у оквиру тога заштита и унапређивање животне средине. Тиме ће се омогућити градња нових насеља и технологија по мери природе и по мери човека.

Ово образовање мора бити дубоко инкорпорирано у све сегменте друштва, почевши наравно од породице, током редовног школовања од предшколског образовања, преко основне и средње школе, а затим на универзитету, укључујући и постдипломске и докторске студије.

Упоредо са институционалним образовањем потребно је да постоји и неформално образовање где важну улогу могу имати еколошке секције, друштва љубитеља природе и организације цивилног друштва (удружења).

Посебна одговорност је на медијима, који морају имати и информативну и едукативну улогу.

5.6 Бука и вибрације у животној средини

Бука

Бука у радној и комуналној средини настају при транспорту и обављању различитих послова. Механизам дејстава буке на човека је сложен: бука ствара аудитивне и екстрааудитивне и психогене ефекте, којима се придаје све већи значај.

Поред оштећеног слуха, бука делује и надражајно на неуровегетативни систем и преко њега доводи до различитих обољења кардиоваскуларног система, дигестивног тракта, хормоналних поремећаја итд. Бука као стресогени чинилац умногоме доприноси неуротизацији личности, а делује на централни нервни систем, омета нормалан сан, креативан рад, процесе памћења и мишљења као и физиолошки дневни биоритам. Бука у току сна доводи до психичког замора и повећања психичке раздражљивости, што резултира падом концентрације, успоравањем рефлекса, смањењем продуктивности и већим бројем повреда на раду.

Бука у насељу је изузетан проблем јер се појас уз транзитни међународни правац и магистралне и регионалне путеве са чвориштима на њему јавља као зона угрожена буком у целој дужини насеља. Бука од саобраћаја је дисконтинуирана и јавља се и ноћу, на њу је навикавање тешко могуће, што неповољно утиче на нормалан сан и опоравак организма. Положај магистралног пута у самом насељу у условима друмског путничког, аутобуског и теретног саобраћаја умногоме доприноси повећању буке у насељу. Улична бука се мења у различитим деловима града у зависности од фреквенције саобраћаја, структуре возила, успона терена, ширине улице, врсте коловоза (подлоге), зеленила висине и распореда зграда. Тако је бука највише изражена у зони центра Владичиног Хана где се налазе стамбене зоне и централни садржаји, у зони петље- раскрснице правца север-југ и правца ка истоку долином Врле, као и дуж магистралног пута поред аутобуске станице ка Сурдулици и главне улице у насељу која је уједно и регионални пут. Неповољна околност је што је већина стамбених објеката одвојена од коловоза само тротоаром, зелене површине са дрворедом су ретке што још више утиче на распростирање утицаја буке у првом реду стамбених објеката до саобраћајнице. Остали стамбени објекти који су од саобраћајница заклоњени другим објектима, или су у блоковима који се не ослањају на главне саобраћајнице, су у повољнијем положају, јер се у њима бука мање осећа.

Одвијање саобраћаја на железничкој станици је специфична активност. У овој зони јавља се бука пореклом од манипулативних активности вагона и локомотива. Ово је бука која је такође дисконтинуирана и у околним зонама изражена.

Резултати мерења буке показују да бука саобраћаја представља доминантну компоненту буке на отвореним градским просторима, те да је ниво буке одређен пре свега удаљеношћу датог места од главних саобраћајница, а то су:

- а) улице: Светосавска, Николе Тесле и Слободана Пенезића;
- б) путеви: Е-75 Београд- Скопље, Владичин Хан Сурдулица;
- в) железничке пруге.

Остале саобраћајнице, са густином саобраћаја већом од 10 возила на час, у смислу ове одлуке, сматрају се локалним саобраћајницама.

Под растојањем од саобраћајнице подразумева се растојање од осовине саобраћајнице.

Скупштина општине Владичин Хан на седници одржаној дана 19.09.2013. године, донела је **ОДЛУКУ О МЕРАМА ЗА ЗАШТИТУ ОД БУКЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН** из 2013. године. Овом Одлуком изворима буке сматрају се:

- моторна возила, уређаји, средства за рад, инсталације постројења, технолошки поступци, електро акустични уређаји, људска активност чије коришћење у стамбеним, пословним и другим објектима у затвореним или отвореном простору доводи до стварања звука,
- покретни и непокретни објекти који под одређеним околностима генеришу звук,
- отворени и затворени простори за спорт, игру, плес, представе, концерте, слушање музике и сл.
- угоститељски објекти, гараже, паркинг простор и др.

У циљу предузимања мера за заштиту од буке Општинска управа Владичин Хан преко овлашћене акредитоване стручне организације обезбеђује системски мониторинг буке на територији општине Владичин Хан.

О резултатима мерења буке на територији општине Владичин Хан обавештавају се Општинска управа, заинтересовани органи и организације као и грађани преко средстава јавног информисања и сајта општине Владичин Хан.

Мерење нивоа буке врши овлашћена и акредитована стручна организација, у складу са одредбама Правилника о условима које мора да испуњава стручна организација за мерење буке. Мерење нивоа буке и оцена измереног нивоа буке врши се у складу са одредбама Закона о заштити од буке у животној средини (Сл.гл. РС. бр 36/09, 88/10), Уредбе о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини (Сл.гл.РС бр 75/10), Правилника о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке (Сл.гл.РС. бр 72/10), као и стандардима СРПС ИСО 1996-1 и СРПС ИСО 1996-2.

Предлог акустичког зонирања за насеље Владичин Хан је извршено на основу одредаба:

- Закон о заштити од буке у животној средини (Сл. гл. РС. бр 36/09, 88/10),
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини (Сл. гл. РС бр 75/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке (Сл. гл. РС. бр 72/10),
- Правилник о методологији за одређивања акустичних зона (Сл. гл. РС. бр 72/10),
- СРПС ИСО 1996-1: 2010 Акустика- Описивање, мерење и оцењивање буке у животној средини- Део 1 : Основне величине и процедуре оцењивања,
- СРПС ИСО 1996-2 Акустика-описивање, мерење и оцењивање буке у животној средини-део 2 : Одређивање нивоа буке у животној средини,
- Резултата првог систематског мерења буке на подручју насеља Владичин Хан, извршено је акустично зонирање подручја града.

Према максимално допуштеном нивоу буке, подручје насељеног места Владичин Хан подељено је на 6 зона и то:

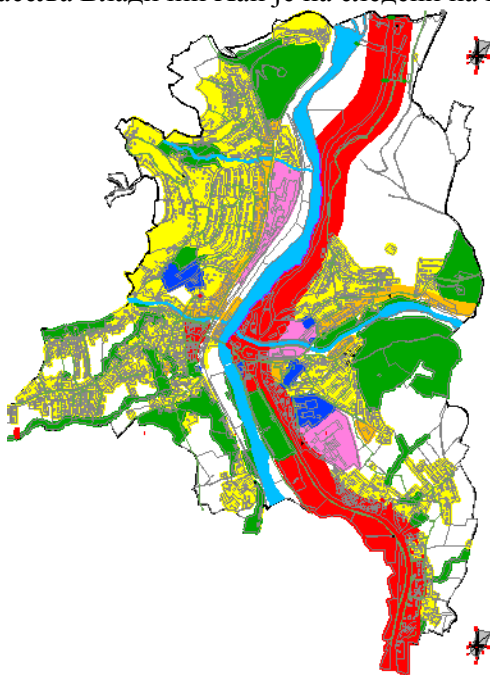
- **Акустична зона 1** - подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови,
- **Акустична зона 2** - туристичка подручја, кампови и школске зоне,
- **Акустична зона 3** - чисто стамбена подручја,
- **Акустична зона 4** - пословно-стамбена подручја, трговачко-стамбена подручја и дечја игралишта,

- **Акустична зона 5** - градски центар, занатска, трговачка, административно-управна зона са становима, зона дуж аутопутева, магистралних и градских саобраћајница,
- **Акустична зона 6** - индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали без стамбених зграда.

Граничне дозвољене вредности нивоа буке

Зона	Намена простора	Највиши дозвољени ниво спољне буке у dB (A)	
		дан	ноћ
1.	Подручја за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови	50	40
2.	Туристичка подручја, мала и сеоска насеља, кампови и школске зоне	50	45
3.	Чисто стамбена подручја	55	45
4.	Пословно-стамбена подручја, трговачко-стамбена подручја и дечја игралишта	60	50
5.	Градски центар, занатска, трговачка, административно-управна зона са становима, зоне дуж ауто-путева, магистралних и градских саобраћајница	65	55
6.	Индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали без стамбених зграда	На граници ове зоне бука не сме прелазити дозвољене нивое у зони са којом се граничи	

На основу систематског мерења нивоа буке и Плана генералне регулације Владичин Хан простор насеља Владичин Хан је на следећи начин подељен по зонама:

Акустичне зоне насеља Владичин Хан

- **I зона (50 dB (A) дању, 40 dB (A) ноћу;** на мапи обележено зеленом бојом
- Спортски центар Куњак,
- велики паркови и шуме, Кула, простор код парохијског дома,
- слободни неизграђени комплекси у слободној зони 11,
- **II зона (50 dB(A) дању, 45dB (A) ноћу,** на мапи обојено тамно плавом бојом
- туристичко подручје,
- дечја установа,
- основна школа,
- средња школа,
- дом здравља.
- **III зона (55 dB(A) дању, 45 dB(A) ноћу,** на мапи обојено жутом бојом
- дворишта градских стамбених блокова и кућа, изузимајући простор изложен директној буци,
- делови приградских, периферијских и сеоских насеља изложени директној буци саобраћаја, у дубини већој од 30м са обе стране локалних саобраћајница, 60 метара у дубини од главних и магистралних саобраћајница и 100 метара од ауто-пута.
- **IV зона (60 dB(A) дању, 50 dB (A) ноћу,** на мапи обојено наранџастом бојом
- подручје необухваћено зоном 3 , изузимајући појас ширине 50 метара са обе стране улице, Светосавске, односно појас ширине 30 метара око осталих главних саобраћајница,
- окружење котларнице „ Нектар“ - Кула,
- делови приградских, периферијских и сеоских насеља у појасу од 30 метара са обе стране главних саобраћајница.
- **V зона (65dB (A) дању, 55 dB(A) ноћу;** на мапи обојено црвеном бојом
- простор изложен директној буци са ауто-пута у дубини од 100м са обе стране од осе ауто-пута,
- градско језгро (улице: Владике Пајсија, Ратка Павловића, Вука Караџића, Карађорђева).
- **VI зона** (на граници ове зоне бука не сме прелазити граничну вредност у зони са којом се граничи, на мапи обојено љубичастом бојом),
- индустријска зона у Сувој Морави (није представљена на плану генералне регулације),
- привредна зона Владичиног Хана, простор железничке станице, простор између Јужне Мораве и Светосавске улице,
- индустријски комплекс у делу насеља Дуге њиве (оивичено улицама : Моше Пијаде, Антонија Аксентијевића и Краља Петра 1),

- тзв. Индустриска зона у Житорађу, тј. у пословно-стамбеној зони налази се неколико значајних индустријских објеката али и овде бука од индустријских објеката није од значаја за повећање нивоа буке у граду.

На граници ове зоне бука не сме да прелази максимални ниво зоне са којом се граничи. Наведена подела на зоне ће се ревидирати, уколико промене урбанистичког плана или нова мерења покажу да је наведена подела неадекватна.

Максимални допуштени нивои спољашње буке по зонама регулисани су:

- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима , методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини (Сл. гласник РС ,, бр 75/2010),
- Правилник о методологији за одређивање акустичних зона (Сл. гласник РС број 72/2010),

Мерење нивоа буке је извршила овлашћена стручна организација, Факултет за машинство и грађевинарство у Краљеву, Универзитет у Крагујевцу.

Мерења су вршена 2013. Године на следећим локацијама:

1. Спортски центар „Куњак“			
2. Зона становања поред ауто пута			
3. Леменча – школа „Свети Сава“			
4. Дом здравља - Гимназија			
Котларница „Нектар“ - Кула			

SwiSS kafe – Пивница- преко пута TIFFANY	
ОШ “Бранко Радичевић”	
Нова пословно-стамбена зграда – преко пута железничке пруге	
Пољана код продавнице	
Стамбено-индустријска зона у Житорађу (DN COMPANY-GTZ- Шајкача, SIGMA TRADE)	

При одређивању (мерењу) постојећег нивоа буке, у зонама I, II, III није урачунавана бука коју стварају возила у пролазу, или други јасно препознатљиви случајни звукови (дечја галама, лавез паса и сл.), све док је извор звука на растојању мањем од 20 метара од микрофона. У случају изненадне буке тог типа, микрофон је искључиван. У таквим случајевима, бука из минулих 1-15 секунди је брисана из звучног записа, па самим тим није утицала на вредност еквивалентног нивоа буке.

Извештај напред наведеног систематског мерења дат је у прилогу документа.

Вибрације

Појачане вибрације осећају се у зони уз железничку станицу и пругу, јер она пролази кроз централно градско ткиво.

5.7 Јонизујуће и нејонизујуће зрачење

Јонизујуће зрачење

Јонизујуће зрачење је ток брзих честица које могу у интеракцији са материјом да изазову јонизацију атома и молекула. Под јонизацијом се подразумева избацивање

једног или више електрона из атома или молекула. У људском организму овај процес доводи до дестабилизације молекула воде, који дисосују, услед чега се стварају слободни хемијски радикали. Они дифузијом кроз ћелије достижу до генетски осетљивих материјала, а како су хемијски агресивни, изазивају њихово оштећење.

Постоји више врста јонизујућих зрачења. Она се деле на директно јонизујућа (у ову групу се убрајају наелектрисане честице: електрони, алфа, бета, фисиони продукти и др.) и индиректно јонизујућа зрачења (електромагнетско зрачење- рендгенско и гама и неутрони).

Изворе зрачења можемо поделити у две групе:

1. зрачење које долази из природе, укључујући вештачке радионуклиде којима је животна околина контаминирана у прошлости и
2. изворе зрачења који се користе у медицини.

Нејонизујуће зрачење

Као објекти од нарочитог значаја за одређивање нивоа електромагнетног зрачења и утицаја на здравље људи, који могу настајати при дистрибуцији електричне енергије постојећим системима на територији општине Владичин Хан, могу се издвојити следећи:

- далеководи
- дистрибутивне трансформаторске станице
- подземни каблови.

Далеководи својим електричним, магнетским и електромагнетским пољима утичу на карактеристике електромагнетске околине људи у њиховим становима, двориштима и на улици.

Електричне струје које теку проводницима далековода стварају магнетско поље фреквенције 50 Hz. Ниво магнетске индукције поља (B), сваког од проводника, зависи од јачине струје кроз тај проводник.

Дистрибутивне трансформаторске станице (ДТС) уграђене у стамбене или пословне зграде могу своју непосредну околину оптерећивати нежељеним електромагнетским пољима. Електромагнетска поља која ствара или може да створи ДТС у свом непосредном окружењу представљају опасност по кориснике тог простора.

Дистрибутивне трансформаторске станице стварају:

- магнетско поље фреквенције 50 Hz,
- магнетски шум са фреквенцијским спектром од 0 kHz до 2 kHz, и
- електромагнетски импулс.

Напајање конзума електричном енергијом врши се из Електроенергетског система Републике Србије (Врла IV).

5.8 Енергетска ефикасност

Једна од најугицајнијих последица потрошње енергије фосилних горива и емисије угљен-диоксида у атмосферу је глобално повећање средње температуре земље и самим тим масовно отопљавање ледених површина, смањење земљиног албеда (коэффициент рефлексије земље, који сада износи 0,3), несагледиве промене климе, проширење пустињских површина.

Емисија угљен-диоксида је у директној вези са сагоревањем угљеника садржаног у фосилним горивима, пре свега угљу, нафти, природном гасу, дрвету, ...

Да би се успоставила контрола емисије CO₂ и његов садржај у атмосфери, који сада износи просечно 379 ppm (ppm – милионити део целог), ова вредност у наредним годинама требало би да буде задржана на максимално 450 ppm, што би захтевало смањење емисије CO₂ 2050. године, у односу на 2000. годину, од 39%.

Емисија гасова стаклене баште, којој се у овом прегледу даје већи значај од осталих штетних ефеката сагоревања фосилних горива, треба да створи осећај значаја енергетске ефикасности као најснажнијег фактора утицаја на смањење свих ових нежељених ефеката. У зависности од коришћеног горива (угаљ, нафта и њени деривати, природни гас, дрво, ...) донекле су и различити штетни утицаји на животну средину. У сваком случају најнеповољнији утицај има сагоревање угља, а нарочито угља ниске топлотне моћи и великог садржаја пепела, какав је угаљ који се, углавном, сагорева у Србији за потребе грејања.

Примећује се велика потрошња (неквалитетног) угља, што је са аспекта заштите животне средине, најлошији избор.

За производњу енергије је најважнија максимална енергетска ефикасност, како би сви нежељени ефекти били сведени на минимум. Врло важно је подизати и ефикасност потрошње свих видова енергије.

Повећање енергетске ефикасности у грађевинарству може произвести највидљивије ефекте у смањењу потрошње енергије и смањењу свих штетних утицаја на животну средину.

У Србији нема поузданих података о потрошњи енергије за грејање у зградама,. Доступни подаци говоре да је у старијим зградама (грађеним пре 1990.) потрошња топлотне енергије изнад 300 kWh/m². Упоредивањем долази се до закључка да се интервенцијама на зградама може уштедети енергија и значајно смањити загађење животне средине.

Што се тиче транспортних средстава, од самог настанка мотора СУС, тежи се повећању њихове енергетске ефикасности, са сваким новим моделом, степен корисности је већи.

Стратегијом развоја енергетике Републике Србије ("Сл. гласник Републике Србије", бр. 44/05), енергетска ефикасност представља један од пет основних приоритета развоја. Програмом остваривања стратегије развоја енергетике Републике Србије ("Сл. гласник Републике Србије", бр. 17/07), дефинисано је спровођење енергетске политике на локалном нивоу, кроз израду енергетских планова развоја општина и успостављања енергетског менаџмента у општинама.

Стратегија одрживог развоја Републике Србије до 2017. године (усвојена 09.05.2008.), ставља енергетску ефикасност на листу најзначајнијих приоритета (повећање енергетске ефикасности, примена међународних уговора који се односе на загађење ваздуха, климатске промене, подстицање коришћења обновљивих извора енергије ...).

Старосна структура транспортних возила говори о неповољној енергетској ефикасности у транспорту. Социјална и економска ситуација се одражава на непотпуно одржавање постојећег возног парка, што даје допунски допринос погоршању енергетске ефикасности. При томе треба узети у обзир и проблем паркирања, закрчене улице услед неправилног паркирања и заустављања. Возила тада раде са великом потрошњом горива – ниском енергетском ефикасношћу.

Смањена енергетска ефикасност зграда, саобраћаја и индустрији утиче на људско здравље, квалитет живота и екосистеме на више начина:

1. Лоше изоловани објекти у зимском периоду, одликују се ниском температуром обухватних спољних зидова. Достицањем тачке росе, на овим зидовима се ствара кондензација, што изазива појаву буђи на зидовима и у ваздуху,

2. Ниска температура зидова у објекту, ствара средину повишене релативне влажности, неодговарајуће средине за боравак људи. Препоручена релативна влажност у просторијама треба да износи од 45 до 55%,
3. Увећани топлотни губици, нарушавају термички комфор. Човек у таквом простору губи већу количину топлоте што ремети имуни систем и опште здравствено стање,
4. Појачана инфилтрација ствара интензивно струјање ваздуха (изнад 0,3 m/s), што значајно ремети термички комфор,
5. Зграде лоше енергетске ефикасности захтевају већу количину топлоте за њихово загревање, па се тиме, вишеструко повећава загађење ваздуха, воде и земљишта.
6. Повећана потрошња горива, ствара повећање вредности имисије, нарочито у срединама са појачаним саобраћајем, као што су раскрснице и прометне улице,
7. Повећана потрошња горива, генерално утиче на општи квалитет живота, Од утицајних фактора из области енергетске ефикасности, дефинисани су следећи:

- Енергетска ефикасност зграда,
- Енергетска ефикасност котлова на угаљ,
- Енергетска ефикасност саобраћаја,
- Енергетска ефикасност индустрије

Према свему изложеном у овој анализи, могу се дефинисати главни проблеми, који утичу на животну средину у Владичином Хану:

1. Ниска енергетска ефикасност зграда (генерално велики проблем у Србији),
2. Рад котлова на угаљ,
3. Непостојање економских предуслова за штедњу енергије,
4. Ниска енергетска ефикасност саобраћаја,
5. Ниска енергетска ефикасност индустрије.

5.9 Утицај изградње аутопута Е-75 на животну средину у општини Владичин Хан

У периоду израде Ревизије ЛЕАП-а врши се изградња аутопута Е-75 који пролази кроз општину Владичин Хан. Сама изградња аутопута на Коридору 10 има значајне утицаје на животну средину у општини Владичин Хан. Дужина аутопута Е-75 кроз општину Владичин Хан износи 14,3 km у оквиру три лота:

- лот тунела Манајле,
- лот-траса и мостови Царичина долина-тунел Манајле,
- лот Пут и мостови на деоници тунел Манајле-Владичин Хан.

У складу са Студијом о процени утицаја на животну средину Коридори Србије су у обавези да врше мерење буке, садржаја честица азотних оксида и угљендиоксида и угљенмооксида. Такође су у обавези да ураде извештаје о решавању одвођења атмосферских вода са локације аутопута као и извештај о локацијама на којима се перу и чисте камиони-миксери транспортовања бетона.

На основу извршених мерења буке у животној средини, може се закључити да при раду машина и уређаја на локацији изградње тунела Манајле повећане вредности буке за дневни и ноћни период. Измерене вредности укупних таложних материја на локацији изградње тунела Манајле не прелазе прописане максималне дозвољене концентрације укупних таложних материја на мерним локацијама. Приликом физичко - хемијских анализа узорака вода из тунела Манајле – северни портал у извештају је констатовано да отпадна вода из тунела нема утицаја на реципијент и не нарушава њен

квалитет. Резултати отпадних вода у кругу градилишта тунела Манајле – јужни портал указују на повећану концентрацију рН вредности и сулфата.

Извештај о испитивању је дат у прилогу документа.

6. ПРОЦЕНА РАЗВОЈНИХ МОГУЋНОСТИ И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА

6.1 Становање и изградња насеља

Потенцијал развоја-природне погодности терена, живот и рад становништва су широко распрострањене на већини терена на подручју општине Владичин Хан, а шире на општине, у селу за пољопривреду, шумарство и водопивреду, шумарство итд. док су на терену повољни услови за изградњу индустријских капацитета и развој широке лепезе активности као економске базе за живот.

- велика заступљеност терена геотехнички повољних за изградњу насеља. Сви терени изграђени од шкриљаца и неогених седимената, уколико су безбедни, повољни су за изградњу стамбених објеката,
- ограничења у развоју су: висок ниво подземних вода у зонама дуж Јужне Мораве и Врле,
- слаба стабилност терена нарочито на падинама и на већим нагибима,
- сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Владичиног Хана захтева испитивање услова и употреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°МЦС скале,
- због угрожености терена повољних за изградњу насеља не само у граду већ и у његовој околини различитим облицима ерозије и нестабилности, неопходни су хидротехнички објекти заштите од ерозије и бујичних вода на простору целе општине, а на територији општине од поплавних вода и од ерозије. Ово је изузетно битно за обезбеђивање дренажности терена изграђених од шкриљаца и неогених седимената уколико садржај глиновите компоненте је висок, како не би дошло до ремећења стабилности падина при засеоцима,
- ниже зоне у долини Јужне Мораве и Врле и зона центра насеља су због подложности задржавања неповољних климатских услова (магле и температурна инверзија и тишина) су мање повољне за даље концентрисање стамбених објеката.

6.2 Изградња индустријских објеката

Потенцијали развоја објеката су:

- геотехнички повољни терени на најповољнијим нагибима на равним и благо нагнутим теренима (3° за веће и до 5° за мање индустријске капацитете на истоку подручја реке, са могућностима водоснабдевања и одвођења отпадних вода),
- ради обезбеђења здраве животне средине у обзир долази само индустријска производња која неће угрозити квалитет животне средине захтеван законским прописима.

Ограничења развоја су:

- појава високог нивоа подземних вода у зонама дуж Јужне Мораве и Врле,
- појава локалних нестабилности на падинама,

- сеизмичка активност карактеристична је за цео регион, због чега највећи део ширег подручја Владичиног Хана захтева испитивање услова и потреба за асеизмичком градњом за услове потреса већег од 7°МСС.,
- ограничења везана за подручја око објеката водоснабдевања су везана за обавезу асеизмичке градње, као и опасност од поплава-климатски услови са карактеристичним температурним инверзијама, маглама, тишинама, нарочито зими утичу ограничавајуће на избор објеката производње, на подручју општине нема погодних локација за оне производне објекте, који могу бити загађивачи ваздуха и који би могли утицати на погоршање квалитета ваздуха у Владичином Хану,
- знатна изграђеност терена ограничава простирање слободних повољних терена за изградњу индустријских објеката, те се у новије време ови објекти лоцирају у зони узводно од Владичиног Хана у рејону Суве Мораве.

6.3 Експлоатација минералних сировина

Досадашња истраживања лежишта металичних руда показала су да су она са карактеристично варијабилним формама, недовољно утврђеним резервама и веома променљивим садржајем метала, те се могу окарактерисати као евидентиране појаве:

- *манган*-неогени компоненти у селу Јовцу местимично садрже везиво обogaћено манганксим минералима, међу којима преовлађује пиролузит. Према досадашњим истраживањима садржај мангана није велики, али ове појаве су недовољно истражене,
- *злато*- појава злата у наносима Јелашничке реке у зони њеног ушћа су недовољно истражене .

Експлоатацијом лежишта неметаличних минералних сировина обезбеђују се за потребе грађевинарства. Досадашња истраживања лежишта неметаличних сировина на ширем подручју Општине показала су да постоје резерве:

- грађевинског камена хлоритског шкриљца-дацита у околини Цепа,
- шљунка и песка у алувиону Јужне Мораве који се експлоатише у изузетно великим количинама збор реализације пројекта изградња будуће трасе ауто-пута Е-75, тј. коридора 10.

Напомиње се да је зона Јужне Србије, посебно читавог Врањског рова који се протеже Врањском котлином, потенцијална зона резерви геотермалне воде и енергије (у близини је позната Врањска Бања), те је евентуалну појаву овог ресурса потребно нагласити. Крај око Владичиног Хана у погледу геотермалних вода није довољно истражен. Ове године најављена су бушења на локацијама у селу: Врбово, Превлац, Мазараћ од стране Београдске фирме“ Геотермал енергу“.

Не постоје значајнија ограничења за експлоатацију минералних сировина са аспекта природних услова, мада се мора нагласити постојање конфликта између коришћења земљишта у сврхе пољопривредне производње и перспективе експлоатације минералних сировина. Значајнија експлоатација камена може негативно утицати на околину због повишене буке и запрашености.

На територији општине Владичин Хан налази се велики дацитски масив у Грделичкој клисури, на месту званом Момин Камен. Са овог простора грађевински камен дацит се експлоатише уназад око сто година. На том простору предузеће „Ерозија“, Светосавска бр.1 из Владичиног Хана врши експлоатацију грађевинског камена. Овом локацијом пролази галерија будуће трасе ауто-пута Е-75.

Сходно Закону о заштити животне средине и Закону о процени утицаја на животну средину потребно је израдити Студију о процени утицаја на животну средину и прибавити код надлежног општинског органа Сагласност на студију о процени утицаја на животну средину. Уколико се током извођења радова наиђе на природно добро које је геолошко-палеонтолошког или минеролошко-петрографског порекла, а за које се претпоставља да има својство споменика природе Инвеститор о томе обавештава Завод за заштиту природе Републике Србије и предузима мере како се природно добро не би оштетило до доласка овлашћеног лица.

6.4 Пољопривреда

Земљишта у алувионима река погодна су за ратарску и повртарску производњу, уз обавезу хидромелиорационих радова а земљишта брежуљкастих терена погодна су за воћарску производњу и сточарство, уз обавезу антиерозионих радова.

Ограничења развоја су висок ниво подземних вода на површинама поркивеним најплоднијим земљиштем уз реке захтева мелиорационе радове у циљу побољшања услова за пољопривреду. Велике површине под објектима, које имају тенденцију ширења у будућности, угрожавају најплодније пољопривредне површине.

Неповољни хидролошки услови и варирање квалитета земљишта, као и знатни нагиби на падинским теренима, што се нарочито запажа на теренима лошијег квалитета, утичу на појаву локалних ограничења везаних за пољопривредну производњу.

Посебан проблем представља појава ерозије која је у појединим зонама јаче изражена. Појава ерозије која је карактеристична и за ширу околину планског подручја, нарочито за простране пољопривредне површине, погодне за воћарство и ратарство. Антиерозиони радови у сливу Јужне Мораве нису спроведени у потребној мери па је ерозија још увек изразит и највећи проблем и ограничење пољопривредне производње.

6.5 Узгој шума и подизање заштитних зелених површина

Терени на северу и истоку на брежуљцима Куле и Леменче повољни су како за узгој шума, тако и за квалитетне пашњачке и ливадске површине и воћњаке на падинама изнад насеља Трач са десне стране Јужне Мораве и Врле.

Сви слободни терени у граду који нису планирани ПГР-е за изградњу објеката су погодни, приоритетно, за подизање и одржавање зелених површина нарочито заштитног карактера, посебно на стрмијим теренима и теренима поред река.

Ограничења развоја су мала, јер је тле плодно, а једини захтев који се поставља и делује ограничавајуће на ширење шумских површина је очување фонда пољопривредног земљишта, осим на најмање плодним површинама.

6.6 Водоснабдевање

Неискоришћени потенцијал евидентиран је као резерве подземних вода за пиће на подручју Кукавице у зонама контакта шкриљаца и кречњака, у који су изданске воде пореклом из дубљих слојева. У осталим теренима издани су углавном мањег капацитета на мањим дубинама, са мање квалитетном водом подложном загађењу са површине (алувијални седименти на подручју долине Јужне Мораве и потока), ове издани се могу користити само за локалне потребе уколико су повољних особина за пиће. Изузетак представљају постојећа изворишта у долини Јужне Мораве из којих се снабдева

Владичин Хан које је за сада довољног капацитета, али потенцијално угрожено загађењем.

Близина урбанизованих и деградираних земљишта може угрозити квалитет воде издани у алувијалним седиментима. Нерегулисано питање пречишћавања и одржавања отпадних вода са целог подручја ПГР-е, а посебно у зонама индустрије (Владичин Хан, Сува Морава, Житорађе), кроз постојећи начин евакуације отпадних вода без пречишћавања у Јужну Мораву и Врлу, утиче на загађење вода ових река које се не могу користити ни за наводњавање. Последњих неколико година стање квалитета отпадних вода се знатно поправило јер фабрике не раде а бројне су у стечају.

6.7 Комунални објекти

Изградња гробља могућа је на свим средње безводним или водопропустљивим слојевима, на падинама и старијим речним терасама на неогеним лапоровитим глинама и лапорима, односно њиховом покрову и бреговитим зонама састављеним од шкриљаца.

За изградњу депонија природно су погодни сви безводни терени, али на подручју ПГР-е не постоје повољне локације, било са аспекта геотехнике, изграђености простора и др.

За изградњу депоније могу се користити сличне локације као за гробља уз поштовање свих техничких прописа изградње ових објеката, али ван подручја ПГР-е.

Ограничавајући терен за постављање гробља је долињски део подручја ПГР-е које граде алувијалне наслаге са високим нивоом подземне воде, а ограничења за изградњу депонија су долине и терасе које онемогућавају подизање оваквих грађевина, поготово што се насељене зоне простиру на скоро целом подручју ПГР-е, а широко су распрострањени терени алувијалних заравни и падина изграђених од грубозрних материјала, који су неповољни за изградњу депонија и имају знатна ограничења.

Испитивања по питању проналажења локација за депонију комуналног отпада више нису потребна јер је општина Владичин Хан приступила фирми ПWW Лесковац, која је овлашћена за ову врсту послова и сав отпад из општине Владичин Хан сада се одлаже на депонију Жељковац која има регионални карактер и урађена је према свим прописима и стандардима. На депонији ће се вршити сортирање отпада, рециклажа, компостирање.

7. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПЛАНОВИ ЗАШТИТЕ

Да би се што успешније утицало на заштиту и унапређење животне средине Донешени су и Усвојени најважнији плански документи за општину Владичин Хан: Просторни план општине Владичин Хан , План генералне регулације и Извештај о Стратешкој процени утицаја на животну средину Просторног плана општине Владичин Хан. Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину Просторног плана општине Владичин Хан дата је Оцена стања животне средине на подручју општине Владичин Хан и предложен Опис мера за ограничавање негативних утицаја на животну средину као:

- мере заштите ваздуха
- мере заштите вода
- мере заштите земљишта
- мере заштите од буке
- мере заштите од елементарних непогода и технолошких удеса
- мере заштите вегетације.

Да би се успешно спровела заштита и унапређење животне средине у општини Владичин Хан потребно је спровести програм мониторинга или праћења стања животне средине са правима и обавезама надлежних органа и поступање у случају акцидентних ситуација

7.1 План заштите од поплава

Општина Владичин Хан сваке године доноси План заштите од поплава за текућу годину којим се покрива 51 насељено место у којима према последњим подацима живи 24 676 становника., са површином од 366 km², односно 36 578 ha. 15 % налази се на равничарском делу који је у долини реке Јужне Мораве, а 85 % заузима брдско-планински део.

Брдско-планинско подручје општине Владичин Хан испресецано је мањим водотоцима, док у равничарском делу утицај реке Јужне Мораве је велики. Величина сливног подручја условљава у кишним периодима доток великих количина вода, које на појединим потоцима и рекама достижу размере бујица.

Заштита од штетног дејства вода обухвата мере и радове за заштиту од поплава и отклањање последица од таквог дејства. Мере и радове за одбрану од поплава утврђују се оперативним планом одбране.

Подручје Општине Владичин Хан угрожено је од реке Јужне Мораве и њених сливова и то нарочито узводно од Владичиног Хана до границе са општином Врање. Река Јужна Морава и њене притоке углавном плаве пољопривредно земљиште које је обрадиво у површини од око 400ха, на више места је угрожен регионални пут Владичин Хан- Врање, железничка пруга Ниш-Скопље, као и сеоски и пољски путеви .

Угрожено је и подручје на коме се налази објекат за водоснабдевање Владичиног Хана и припадајућих насеља “Црпна станица Лепеница” са припадајућим копаним и бушеним бунарима за водоснабдевање. Када наиђу велике воде постоји могућност да исти буду постављени, што би довело до снабдевања водом становништва Владичиног Хана. Водотоци низводно од Владичиног Хана, како Јужна Морава тако и њене притоке, пролазе кроз узане просторе где није изражено плављење, али је изражено одношење и рушење обала и ерозија терена у доњем току водотока.

Индустријски објекти јужно од Владичиног Хана су заштићени од плављења доласком великих вода Јужне Мораве изградњом левообалног насипа у дужини од 1800

m. На левој обали код села Прибоја изграђен је левообални насип у дужини од 1,8 km. и деснообални насип код села Врбова у дужини од 1 km, који искључиво штите пољопривредно земљиште.

Равничарски део земљишта, земљишта дуж водотока и стамбених објеката условљена је изградњом одбрамбених насипа на главном водотоку као и пратећих насипа на главном водотоку као и пратећих насипа и преграда на рекама које се уливају у Јужну Мораву.

Код села Прибоја на левој страни изграђен је левообални насип у дужини од 1km и деснообални насип код села Врбова у дужини од 1 km који искључиво штите пољопривредно земљиште, а за којих нема урађена техничка документација, па због тога нису стављени у програм редовног одржавања „ Србијаводе“.

Водотоци низводно од Владичиног Хана, како Јужна Морава тако и њене притоке, пролазе кроз узане просторе где није изражено плавлеење, али је изражено одношење и рушење обала и ерозија терена у доњем току водотока. Узводно и низводно од Владичиног Хана у речно корито реке Ј.Мораве биолошко стара стабла падају у водоток и мењају ток реке што се манифестује на одношење левих и десних обала.

У плану заштита од поплава, за општину Владичин Хан предвиђено је предузимање превентивних мера и извођење радова:

- извршити интервенцију на санацији оштећеног корита Јужне Мораве (по елаборату за хитну интервенцију, вредност извођења радова је 2.000.000,00 динара),
- извођење пројекта МП Велика Морава, Београд за регулацију корита реке Ј. Мораве у дужини од 6 км., урађена је ревизија 2009 године и приступило се извођењу радова,
- Реализовати пројекат за хитну интервенцију на санацији оштећеног корита Ј. Мораве између мостова у Владичином Хану. Наиме, на Ј. Морави испод новог моста у Владичином Хану потребно је урадити нови одбрамбени зид минор и мајор корита истих димензија као на регулацији, као и насип иза зида који је оштећен услед бомбардовања. За извођење ових радова „ Србијаводе“ је урадила пројекат и стављен је у план за 2010 годину,
- изградња одбрамбеног насипа од Врбова до Грамађа који је однешен, ставити га у програм редовног одржавања“ Србија воде“након израде техничке документације,
- у месној заједници Врбово урадити хитну интервенцију за регулацију реке Ј. Мораве да се не би више односило пољопривредно земљиште,
- израда насипа на левој обали Јужне Мораве, а пре тога израда техничке документације,
- на притоци реке Ј. Мораве, Цепској реци потребна је хитна интервенција на санацији леве и десне обале (вредност извођења радова је 800 000,00 динара),
- на Козничкој реци урадити преграду која је започета пре више година (2 000.000,00дин), угрожено село је Козница и железничка пруга и пут Ниш-Скопље.. Ови радови су стављени у програм „ Србијаводе „ за 2010 годину,
- чишћење корита реке Врле од отпадног материјала и наноса на дужини од 150 метара,
- потребно је изградити регулацију на кориту Јелашничке, Декутинске реке, Врбовске реке (угрожен је магистралан пут-део Владичин Хан-Полом-Врбово),
- интервенција на Летовишкој реци у смислу чишћења регулисаног дела речног корита од отпадног материјала и наноса,

- чишћење корита Карацине реке од наноса, отпадног материјала и растиња, угрожен је регионални пут Предејане- Владичин Хан и железничка пруга Ниш – Скопље,
- чишћење корита Репинске реке, на делу око моста на железничкој прузи,
- чишћење корита Сувоморавске реке од отпадног материјала које становништво из насеља баца у регулисано корито реке,
- на Лепеничкој реци је порушена преграда коју је потребно обновити, тј изградити нову (тима би се осигурала заштита магистралног цевовода С. Морава -Лепеница и спречило би се плављење објеката за водоснабдевање у Лепеници,
- регулисати корито реке Гарвански поток који нема своје корито између села Стубла и Прибоја, у кишном периоду године плави пољопривредно земљиште, регионални пут Владичин Хан-Врање, подруме, бунаре, дворишта околних кућа. За решавање овог дугогодишњег проблема потребна је израда техничке документације и реализација исте,
- чишћење регулисаног потока Топило у дужини од 200 m.

Поред наведених радова који представљају дугорочне мере потребно је предузети и редовно чишћење речних корита и одржавање у исправном стању (често долази до засипања због наноса и отпадом из насеља). Такође је потребно одржавати постојеће објекте и насипе у исправном стању и спречити њихово рушење који чине приватни аутопревозници и грађани ради лакшег преласка механизације приликом експлоатације песка и вршити затрављивање и пошумљавање. Преко месних заједница треба да се предузму привремене мере на подизању локализованих или насипа мањих димензија, нарочито на површинама које су изложене поплавама сваке године, а вода кроз њих улази кроз уске рукавце. Ови насипи не захтевају неку велику инвестицију, нити обимне радове, не заузимају веће површине земљишта за материјалне радове и трупове насипа. Преко месних заједница потребно је указати сваком домаћинству пре почетка извођења пролећних радова у пољопривреди да треба извршити чишћење делова корита од шибља, већег камена и другог отпадног материјала.

Предузеће „Србијаводе“ Београд је урадило три Пројекта и то : Главни пројекат за санацију оштећења корита реке Јужне Мораве између мостова у Владичином Хану, Главни пројекат регулације реке Јужне Мораве између мостова у Владичином Хану, Главни пројекат регулације реке Јужне Мораве на десној обали реке Јужне Мораве у КО Врбово, место звано „ Шабан“ и Пројекат санације на Цепској реци.

Координацију и синхронизацију активности и мера у случају поплава обавља Оперативни штаб за одбрану од поплава за територију Владичин Хан. Председници месних заједница и шефови месних канцеларија дужни су да пруже сву потребну помоћ руководиоцима одбране од поплава у виду обавештавања надлежних органа и грађана, као и организовања људства на пружање помоћи на угроженом подручју.

Ако прети или је настала елементарна непогода која угрожава или је угрозила здравље и животе људи или материјална добра у већем обиму на територији општине Владичин Хан председник општине Владичин Хан може да нареди општу или делимичну мобилизацију и учешће радних људи и грађана, радних јединица органа локалне самоуправе и материјалних средстава. За заштиту подручја од поплава потребна су знатна материјална средства која морају бити обезбеђена од стране општине, као и од стране предузећа за спровођење и предузимање мера одбране од поплава.

Уколико дође до елементарних непогода већих размера које прете да угрозе здравље и животе људи или материјална добра у већем обиму ангажоваће се Јединица цивилне заштите општине Владичин Хан (одред ЦЗ) и активираће се Јединица војске Србије.

7.2 Заштита земљишта од ерозија и бујица на територији општине Владичин Хан

Ерозиона продукција наноса у речним сливовима и транспорт наноса у водотоцима представљају две компоненте глобалног природног процеса, који због својих последица има велики еколошки и водопривредни значај. Као што је познато, интензивне атмосферске падавине проузрокују у речним сливовима два паралелна процеса, површински отицај и спирање тла, услед чега долази до генезе великих вода и ерозионе продукције наноса. Продукти ових процеса доспевају у хидрогеографску мрежу, кроз коју настављају кретање, у виду двофазног флуида.

Са аспекта водопривреде проблеми ерозионе продукције и транспорта наноса присутни су у скоро свим гранама водопривреде. Транспорт наноса у водотоцима у случају интензивних ерозионих процеса у сливовима, најчешће превазилази транспортну способност речних токова. Услед тога долази до таложења наноса, као и до засипања водопривредних објеката наносом. Највећи проблем је засипање акумулације. Речни нанос угрожава и друге водопривредне објекте-регулисана речна корита, иригационе кавале, водозахвате и др.

Еколошки аспект проблематике ерозије и наноса много је мање познат од водопривредног. Међутим са заштитом проблема загађења и заштите природне средине и општим порастом значаја екологије, сагледавају се проблеми везани за ерозију и нанос. Еколошки аспект проблематике ерозије и наноса обухвата, с једне стране феномене везане за спирање тла у сливовима, а с друге стране, квалитет воде у речним токовима, при томе се основни еколошки проблем састоји у хемијском загађењу воде и наноса материјалима природног и антропогеног порекла. Хемијске материје природног порекла, у процесу распадања стена, доспевају са ерозионим наносом у хидрографску мрежу. С друге стране, хемијско загађење антропогеног порекла настаје услед спирања вештачких ђубрива и пестицида са пољопривредних површина у речним сливовима. Посебан значај еколошке проблематике речног наноса произилази из чињенице да је нанос основни транспортер хемијског загађења у водотоку. Најновија истраживања у свету су потврдила да највећи део хемијског загађења преносе честице суспендованог наноса (уз које се везују велики молекули хемијских материја). Хемијско загађење водотока има врло негативне последице по речни екосистем, док с друге стране угрожава квалитет воде за водопривредно коришћење (за водоснабдевање и наводњавање). Према томе заштита квалитета воде у речним токовима и акумулацијама се не може ни замислити без студиозног проучавања ерозије и речног наноса и њихове улоге у загађењу воде.

Као што је ерозија тла и транспорт речног наноса су природни феномени ван антропогених утицаја. Ефекти разних људских активности на интензитет ерозионих процеса и транспорта наноса могу бити врло велики, како позитивни, тако и негативни, Посебно је значајно истаћи да су ови ефекти врло сложени, с обзиром на физички карактер процеса, ерозионе продукције и транспортних наноса, тако да се не манифестује само на месту директне интервенције, већ и далеко изван зоне антропогеног утицаја. Утицај ерозије и наноса на људске активности су превасходно негативне. Отуда се обично говори о проблемима “заштита од ерозије “ и ”заштите од наноса“. Међутим постоје и одређени позитивни ефекти ерозије наноса, које се могу економски реализовати. Директан ефекат ерозије тла, манифестује се пре свега губитком педолошког слоја терена. Тиме је највише угрожена пољопривреда на ерозионим подручјима, али и шумарство. Смањење дебљине педолошког слоја и одношење хранљивих састојака из земљишта проузрокују драстично опадање његове продуктивности. С друге стране да се нанос јавља као продукт ерозионих процеса, сви

проблеми које нанос изазива низводно од места настанка представљају “оф сите” ефекат ерозије. Таложењем наноса у речном кориту, смањује његову пропустну моћ и повећава вероватноћу и изазива појаву великих вода. Поред водопривредних објеката, нанос угрожава и инфраструктуру- саобраћајнице, мостове, комуналне објекте итд. Нанос може нанети и велике штете пољопривреди, нарочито у случају бујичних поплава које пољопривредна земљишта засипају стерилним материјалом.

У оквиру економске валоризације ефекта ерозије и наноса не смеју се испустити из вида ни неки позитивни утицаји. Пре свега, треба истаћи да речни нанос представља и један важан природни ресурс са аспекта његове примене у грађевинарству. Други потенцијални позитивни ефекат речног наноса односи се на таложење суспендованог наноса у речном приобаљу, приликом изливања великих вода. Суспендовани нанос који долази из слива, настао у процесу ерозије педолошког слоја терена, садржи одређене елементе који могу да повећају плодност земљишта на којима се овај нанос таложи. Али постоји и чињеница да ефекат таложења суспендованог наноса у приобаљу водотока не мора увек бити позитиван. То зависи од геолошког састава терена у сливу и минеролошких и хемијских карактеристика матичног супстрата.

Са аспекта ерозије, речног наноса, Јужноморавски регион спада у најизразитија ерозиона подручја Србије. У том погледу посебно се истиче део овог слива-подручје Грделичке клисуре. Ерозина продукција наноса у сливу Јужне Мораве представља врло значајну компоненту псамолошког биланса територије Србије. Нанос из овог слива транспортује се преко хидрографске мреже до токова велике Мораве и Дунава. Она нема само локални значај, већ је од великог интереса за водопривреду Србије.

7.3 Планови Општине Владичин Хан у погледу заштите од ерозије и бујица

Планира се да се антиерозиона заштита спроводи као мера интегралног коришћења вода и уређења простора. Поставља се захтев да се сливови благовремено антиерозионо уређују, како би се постигли ефекти смиривања ерозије и бујица. Посебна пажња ће се посвећивати биолошкој заштити и пошумљавању деградираних терена, мелиорација шума, затрављивању и мелиорацији пашњака.

На подручју општине Владичин Хан приоритетно је:

1. предузети мере за смањење ерозије на подручју Грделичке клисуре и
2. спровести заштиту од отпадних вода и других отпадака
3. санирати и ублажити већ увелико активирани клизишта на целој територији општине Владичин Хан

Сливно подручје Јужне Мораве има 2092 бујична тока. Грделичка клисура је једна од најугроженијих подручја у Србији и детаљно се проучава од 1948 године. У долини Јужне Мораве код Грделичке клисуре има 143 бујице, израчунато је да је бујица однела 50% земљишта на површини од 32 000 ха. Бујични токови Грделичке клисуре сруче у Јужну Мораву преко 4 милиона м³ чврстог наноса. Узроци оваквом стању су подједнако велики и тешки: на 100ха пољопривредног земљишта живи око 160 пољопривредних становника, нерационално коришћење земљишта, неповољна биолошка подлога и врлетни рељеф.

Најважнија је пренасељеност. Ору се падине од преко 40° нагиба, али услед недостатка хране стока се напаса младим шумама, шикарама које су природна заштита од ерозије. Проблем ерозије у првом реду решава се применом биолошких метода, подизањем трајне и шумске вегетације и подесних култура према стању и могућностима земљишта читавог сливног басена.

Агрохемијским мерама, мелиорацијама и бољим поступком са земљиштем санирају се многи упропаћени терени. Смишљеним ретензионим и мањим

хидротехничким објектима на земљишту једног слива може се задржати свака кап кише која падне на тле и сачува за период суше, неутралисати опасно дејство провала облака и отклонити штете од поплава за пољопривреду, индустрију и саобраћај. Шума је неоспорно најбољи елемент за заштиту земљишта од ерозија и одбрану од поплава, али сва земљишта могу остати под шумом, проблем се своди на то како да се спроведе најбоља могућа експлоатација земљишта, али се у исто време одржава таква структура земљишта да она буде довољна за инфилтрацију воде, њено задржавање у тлу.

Савремена истраживања показала су да нанос, продукт ерозије, носи са собом бројне загађиваче вода, као што су: биљне хранљиве, релативно велике количине азота и фосфора, разне хемикалије, убиствени пестициди, радиоактивне материје, патогени организми, изазивачи опасних обољења код људи и домаћих животиња, екстремни концентрати олова и цинка и бакра и др. токсичне материје. Сви ови загађивачи транспортују се са нагнутих земљишта ерозијом, да би се коначно у виду наноса наталожили у речном кориту и акумулацијама која се брже или спорије претварају у депоније блата и муља.

7.4 План заштите од клизишта и одрона

У зонама која су угрожене појавом клизишта (атари насеља Јовац, Сува Морава, Манајле и Гариње) а и градска насеља Кула, Пољана, Калиманце мере заштите клизишта обухватају:

- израда карте клизишта и карте стабилности терена
- спречавање непланске сече шумских стабала на покренутим клизним теренима
- ограничавање дотицање воде из сеоских насеља у растресите, нагнуте падине
- ограничавање намене површина у зонама различитог степена развијености клизишта, а пољопривредно земљиште у угроженим зонама искључити из ратарске намене, обезбедити каналисано одвођење отпадних вода из домаћинстава до природног реципијента
- у зони са спорадичном развијеношћу клизишта просторе треба искључити из ратарске намене

7.5 План заштите од земљотреса

До данас нису регистрована на подручју општине Владичин Хан интензивнија сеизмичка померања тла. Подручје општине припада зони могућим интензитетом удара од 8-9°МЦС скале.

Као основне мере земљотреса примењују се техничке норме о изградњи објеката (асеизмичка изградња) и избору локације.

Имајући у виду све параметре потенцијалне сеизмичке активности заштита од земљотреса на подручју општине Владичин Хан, треба да представља континуирани процес који обухвата просторно и урбанистичко планирање (генерално и детаљно), архитектонско и грађевинско пројектовање и изградњу објеката.

Мере сеизмичке заштите које треба спровести при просторном, а нарочито при генералном и урбанистичком планирању и пројектовању морају имати комплексан карактер како би се обезбедила колективна заштита становништва и материјалних добара. Помоћу ових мера, урбанистичке планове, архитектонске и грађевинске пројекте, као и грађење објеката треба усмерити у правцу усклађивања са сеизмолошким особинама терена, с тим да се у целини смањи ниво повредљивости објеката и сеизмичког ризика, а самим тим и штете од евентуалног земљотреса.

7.6 План заштите од осталих елементарних непогода и акцидената

Од осталих елементарних непогода неповољни временски услови, саобраћајни и технолошки удеси, као заразне болести најчешће остављају нежењене последице:

-неповољни временски услови (снег, ветар) су климатска појава која ће и надаље стварати проблеме у комуницирању и снабдевању, али је предложеним саобраћајним решењима њихов утицај сведен на најмању могућу меру (повољнији технички елементи саобраћајница), што треба поштовати и приликом израде пројектне документације за све рангове путева на подручју општине.

Услови терена на појединим деоницама утичу на појаву клизања тла, после већих количина падавина. С обзиром на специфичну геоморфологију која онемогућава шири избор траса путева, намеће се обавеза одржавања путева и спровођење заштитних мера уз саму саобраћајницу, како при пројектовању, тако и при експлоатацији

-планско подручје је због привредне оријентације на производњу пољопривредних производа посебно угрожено на екстремне временске појаве као што су град и ветар. Мере заштите од ових елементарних непогода обухватају одржавање и по потреби проширење постојеће мреже противградних станица и успостављање и одржавање њихове директне везе са радарским центром РХМЗ Србије.

-имајући у виду сушне периоде који су регистровани током летњих месеци претходних година, као основна мера заштите од ове врсте елементарних непогода препоручује се успостављање синхронизованог система наводњавања угрожених површина из постојећих речних токова.

По питању заштите од Акцидената (акцидентна загађења), основне мере заштите заснивају се на управљању ризиком од удеса, и то кроз: идентификацију опасности, анализу последица, процену ризика, планирање мера за превенцију удеса или смањење ризика, организовање мера приправности и одговора на удес, као и планирање мера санације од последица удеса. Мере заштите треба спроводити: за постојеће објекте и технологију (производња, складиштење, утовар, транспорт, претовар штетних, опасних материја), кроз превентивне мере и мере сталног надзора, за нове објекте, технологије и радове, као и код реконструкција постојећих, кроз обавезну израду процене утицаја и процене ризика на животну средину, израдом Мапе Хазарда, чиме ће се утврдити потенцијални извори удесних загађења и правци транспорта опасних и штетних материја.

Посебно се наглашава да мере заштите од технолошких удеса и индустријских акцидената подразумевају пројектовање и извођење заштите вода и ваздуха у односу на индустријска постројења као и туристичке садржаје до највећих нивоа стандарда из тих области.

7.7 Коришћење природних услова и потенцијала

Циљеви коришћења природних услова и потенцијала јављају се као усмеравајуће одреднице за просторни развој уопште, као и даљи рад на валоризацији природних услова и потенцијала за различите намене и коришћење простора. У ове опште циљеве могу се убројати:

- усаглашавање начина коришћења природних ресурса и потенцијалима природне средине и потребама њене заштите,
- одређивање територије ПГП-е чији природни услови представљају оптималну средину за лоцирање различитих врста објеката и облика људске активности исказаних најчешће кроз одређен начин коришћења земљишног простора,

- рационална територијална интеграција привредних стамбених, саобраћајних и других активности и садржаја уз уважавање критеријума заштите природне и створене средине и постизање минималних укупних друштвених трошкова развоја.

При синтезном вредновању и планирању коришћења просторних, а нарочито природних услова за развој водиће се рачуна о следећем:

- изградња насељених стамбених и централних садржаја планираће се на просторима који задовољавају услове у погледу оријентације, нагиба, стабилности и погодности и терена за изградњу и урбанизацију
- Изградња већих индустријских објеката и погона планираће се на просторима одговарајуће погодности, где посебну пажњу треба обратити на нагиб и стабилност терена, степен сеизмичког интензитета, дубину подземних вода и положај у односу на доминантна ваздушна струјања и површинске воде, нарочито када се ради о производњи која може бити извор загађења
- изградња саобраћајница планираће се на теренима који обезбеђују максималну доступност и проходност за постављање траса, али истовремено гарантују и сигурност у експлоатацији и безбедност у случају акцидента
- рационална пољопривредна производња биће усклађена са стварном природном производњом, способношћу и капацитетом земљишта да прими оне засаде који одговарају климатским, хидролошким и педолошким приликама, бонитету исказаном у распону од 1-4 бонитетне класе
- гајење, експлоатација и заштита шума и травних површина (ливада, пашњака) биће у складу са њиховим општекорисним функцијама и еколошким капацитетом првенствено на земљиштима и лошијих бонитета
- даља експлоатација минералних и геотермалних сировина обављаће се уз обавезно спровођење детаљних истраживања на површинама које су предвиђене за интензивну експлоатацију на бази перспективности и рудоконтролних иструмената
- експлоатација хидроенергетских ресурса вршиће се у складу са Водопривредном основом Србије
- искоришћавање и заштита подземних и површинских вода за водоснабдевање ће бити усклађено са природним потенцијалима и потребама становништва и привреде
- интензивнији развој туризма и рекреације планираће се на постојећим локалитетима, али и на свим перспективним који ће Просторним планом бити утврђени.

7.8 Приказ основних природних потенцијала-ресурса

Основни природни потенцијали општине и града Владичиног Хана су:

- добар геостратешки положај на Јужној Морави, стратешком путу између севера и југа, који је вековима био седиште историјских балканских догађаја
- око 17486 ха пољопривредног земљишта (47,8% од укупне територије) са погодном климом и могућностима наводњавања, у томе са 8865 ха или 50,7% ораница и башта. У пољопривредном земљишту било је и 1741 ха воћњака, 3355 ха ливада (19,2% од поземљштва) и 3684 ха пашњака (21,1%), што упућује на могућност свестране пољопривредне .
- водни ресурси Општине Владичин Хан су пет водотока који пролазе кроз само урбано ткиво што представља, не само водни ресурс, већ је и посебну урбану

вредност. То су реке Јужна Морава, Врла, Калиманка, потоци Топило и Дулан, уз богате подземне воде алувије у самом граду и околини.

- Хидроенергетски потенцијал река са великим падовима и количином воде искоришћен је у сливу Врле и Власине системом електрана Врла IV од којих је четврта на територији Владичиног Хана. Поред тога се код села Јовца налази седам Јовачких језера, која су настала 1977 године када је на падинама планина Облика 1310 mпv и Грота 1327 mпv дошло до клизања великих делова терена, те су тако настала ова језера, од којих највеће је Доње Јовачко језеро и има преко 50000 m³ запремине
- Општина располаже са 15049 ha шумског земљишта, углавном лишћара, посебно букве, са природним резерватом "Кукавица", те са годишњом сечом од близу 35 000m³, што служи углавном за огрев и мање је техничко дрво
- подручје општине је богато са разним врстама дивљачи (јаребица, дивљи голуб, фазан, зец, срна, дивља свиња, лисица, вук ид.), што даје основу за развој лова, али и риболова на неким рекама и потоцима
- општина, али и околина самог насеља Владичин Хан располажу са разновртним материјалом као основа индустрије грађевинског материјала и грађевинарства: песак, шљунак, дацит, сига-туф, опекарска глина и др. што се углавном користи
- резерве метала и неметала су присутне, али нису детаљније истражене ни економски валоризоване.
- резерве геотермалне енергије нису довољно истражене али свакако постоје на овом простору, јер су евидентирани у непосредној близини на ширем простору у долини Јужне Мораве и потока (Врањска, Бујановачка, Сијаринска и друге бање на простору Јужне Србије).

7.9 Синтезна оцена потенцијала и стање

Уважавајући претходне анализе природних и створених потенцијала и протеклог развоја, може се дефинисати следећа синтезна оцена:

- природни потенцијали општине Владичин Хан, са погодним пољопривредним земљиштем су добар потенцијал за будући развој, али у протеклом периоду, посебно пропадањем агрокомплекса, нису дали ни близу задовољавајуће и могуће ефекте
- расположивост материјала за индустрију грађевинског материјала и грађевинарство, није значајније допринео напретку општине Владичин Хан
- остали природни потенцијали нису количина и квалитет да би значајније помогли развој, те се цени да је будућност општине Владичин Хан у примарној пољопривредној производњи и обавезној врхунској преради тих производа, посебно поврћа, воћа, те готових јела, за чиме ће бити изузетно наглашена тражња у земљама ЕУ убудуће
- шумски потенцијали нерационално се користе као огревно дрво, а финална прерада би вишеструко ефектуирала ове капацитете
- геостратешки положај Владичиног Хана је посебно вредан потенцијал, који ће са већим активирањем индустријске зоне, посебно у делу агрокомплекса, остварити ближи напредак свих елемената економије и посебно квалитета живота Општине Владичиног Хана
- досадашњи резултати развоја привреде нису задовољавајући услед бројних ограничавајућих фактора: у пољопривреди системским запостављањем, уситњеношћу поседа, одливом активног пољопривредног становништва са села,

индустрије, која је кренула офанзивније, али је у целости посустала познатим урушавањем нашег укупног социоекономског система

- на нивоу општине Владичин Хан забележено је опадање популације, број живорођених је мањи од броја умрлих, број становника је драстично опао у сеоским срединама, број становника у општини слабо је у порасту, не постоји адекватна подршка општине
- општина Владичин Хан нема адекватну подршку државе у социо-економском смислу.

7.10 Заштићена природна добра

Заштићено природно добро је очувани део природе посебних природних вредности и одлика, због којих има трајни, еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај и због чега као добро од општег интереса узима посебну заштиту. На територији општине Владичин Хан постоји резерват природе на планини Кукавици, под називом “Кукавица II”.

На овом подручју забрањено је вршење радњи које ометају спонтани природни развој и аутохтоност подручја.

Забрањено је искоришћавање шума и споредних шумских производа, лов и прогон дивљачи и спаса стоке.

Забрањено је уношење страних врста дрвећа, вађење камења и одношење земље. 1991 године дошло је до снегоизвала и то на само једном њеном делу и овом приликом је извађено или поломљено 1436 m³ букове дрвне масе. Изваљена дрвна маса је делом прерађена и изложена, а остатак, после забране инспектора за шумарство стоји на лицу места и не може да се прерађује или извози.

Обележавање природног добра врши се постављањем табли на прилазним путевима које су уређене по правилнику. Спољна граница резервата је обележена у дужини од 7,5 km. Надзор и очување резервата обавља реонски лугар, а један извршилац прати стање и води евиденцију. Реонски лугар има обавезу да обилази резерват и благовремено подноси пријаве против лица која нарушавају ред и мир у заштићеном природном добру. Све настале промене се евидентирају и о њима се благовремено обавештава служба за заштиту животне средине и инспекцијски органи.

У заштити природних добара полази се од следећих општих критеријума:

- заштита биодиверзитета посебних природних вредности међународног, националног, регионалног, локалног значаја
- рационално коришћење природних ресурса
- одрживи развој заштитних подручја и заштитних зона
- упорност природног добра.

Циљеви заштите природних добара чији део јединствене концепције заштите и унапређења животне средине, опште концепције, организације и уређивања простора утврђене просторним планом и концепцијом укупног социо-економског рада. Концепција развоја посебних природних добара заснива се на општим и специфичним циљевима заштите посебних природних вредности.

План заштите природних добара заснива се на реалној процени могућности и потреба у планском периоду, са циљем да се заштита приближи на нивоу развијених европских држава, уз примену домаћих искустава и светских стандарда.

За све објекте и радове у подручјима заштићених природних добара обавезна је израда студије о процени утицаја на животну средину(Сл. гл. РС.бр. 135/2004).

У заштићеним природним добрима изградња и уређење може се вршити искључиво и у складу са циљевима и мерама заштите који су утврђеним правним актима, просторним плановима и програмима заштите и развоја. На подручјима која су предложена за заштиту као природна добра, изградња, уређење коришћење до доношења одлуке о заштити може се вршити само на основу одговарајућих планова и на основне претходне извршене валоризације природних вредности и анализе утицаја на животну средину. Уколико се ради о објектима и радовима који битно мењају карактеристике средине у I степену заштите, утврђује се забрана коришћења простора и активности, осим научних истраживања и контролише едукација. За сваку заштићену, проређену и угрожену врсту, просторним и урбанистичким планом неопходно је утврдити подручје и режим заштите екосистема у коме живи. У просторном и урбанистичком плану потребно је предвидети разне заштите у подручјима где се налазе заштићена природна добра, на основу услова које пропише надлежна служба.

7.11 Заштићена изворишта река, термалних и минералних извора

Подручја на којима се налазе изворишта која се по количини и квалитету могу користити или се користе за снабдевање водом за пиће морају бити заштићени од намерног или случајног и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и на здравствену исправност воде. Мере заштите за изворишта и др. објекте водоснабдевања одређују се водопривредном основом, просторним планом Републике Србије.

Изворишта су од посебног значаја и служе за снабдевање водом целе општине и имају своје границе. Подручја на којима се налазе изворишта од посебног значаја јесу под посебном заштитом закона. На тим подручјима установљавају се три зоне заштите: уза, зона заштите и непосредна зона заштите.

За обезбеђење квалитетне воде и равномерног дотицања у водотоке посебну пажњу треба посветити на изворишне области.

Изворишта река налазе се на великим надморским висинама одакле се напајају водом од отопљеног снега. Она се налазе на планинским подручјима које су покривене шумама које представљају основни чинилац обезбеђења равномерног дотицања и квалитет воде. Отуда је неопходно да се шумама у овим подручјима газдује изузетно опрезно, имајући у виду ову основну функцију у односу на воду.

Повољно стање састојина које обезбеђују добро земљиште шумску стељу, добру инфилтрацију, акумулирање снега и његово отапање, утичу на обезбеђење извора и подземних вода.

Због свега овога на подручју општине Владичин Хан треба забранити чисте сече или сличне експлоатације које би осетније смањиле склоп састојина. Све шумско узгојне мере треба да буду усмерене на побољшање стеље, земљишта и других чинилаца који обезбеђују противерозиону, хидролошку и заштиту функцију шума.

7.12 13 Заштита шума

Територија општине Владичин Хан је богата шумама, оне заузимају 52% укупне територије општине. У саставу шума 2/3 чине листопадне а 1/4 чине четинарске шуме. Гледано од нижих ка вишим зонама, у саставу листопадних шума доминирају букове шуме. У Општини има 19050 ha шумског земљишта, од чега је у државном власништву 11014 ha, док је у приватном 8036 ha.

Стање у шумама на територији општине Владичин Хан је слабије него што би се могло очекивати када се имају на уму природни услови. Такво стање шума условљено је првенствено дејством антропогенних фактора, а затим и геолошко топографским условима. Најбоље шуме су се задржале на просторима који су удаљени од људских насеља.

Деградација шума у Врањском крају почела је са развојем рударства, али највеће промене су настале у прошлом веку, миграцијом и наглим порастом броја становника. Сече су се кретале од долина уз брдске и планинске обронке, а у циљу добијања пољопривредних земљишта и од врхова планина наниже, да би се прошириле пашњачке површине. На стрмим планинама и лошијој геолошкој подлози многа земљишта су брзо еродирани и напуштана. У условима климе која влада и промена у педолошком покривачу, шума се тешко обнавља и веома ретко достиже првобитни квалитет. Углавном су се на бившим сечинама током времена развиле шикаре и шуме пањаче.

Посебна врста деградације је настала искоришћавањем шума као извора сточне хране, испашом и лисничарењем. Овај облик искоришћавања шума био је развијен и још увек се, али у мањој мери, сече у брдско-планинском подручју Врањског краја. Недостатак сточне хране нарочито у сушним годинама које су честе на овом подручју (а последњих година тај проблем је доста изражен), присиљавао је становништво на овај начин коришћења, који је оставио тешке последице на шуме храста и букве. Временом су ови терени педолошки претежно деградирани, тако да су се услови за природно подмлађивање постепено погоршавали, а земљишта прешла у голети. Последица деградираних шума је довела до промене режима отицања површинских вода.

Најкарактеристичнији пример су бујични токови у Грделичкој клисури. Због интензивне сече и уништавања шума на том подручју почеле су да се јављају катастрофалне бујичне поплаве, које су прекидале саобраћај на међународним саобраћајницама и по више дана.

Деградацији шума и смањењу шумских површина допринели су још изградња саобраћајница и урбанизација. Поред тога, остаје даље и проблем бројних шумских површина код којих је прекомерним искоришћавањем (сечом и испашом), а касније ерозионим процесима, земљиште потпуно испрано, тако да не постоји могућност природне обнове вегетације доњег и средњег спрата. То су претежно шуме пањаче на стрмим нагибима, које посматрано из даљине у доба листања имају добар склоп и област, међутим, када се уђе у њих уочава се да су без хумусног хоризонта, приземне вегетације и подмлатка.

Хидролошки услови ових земљишта су изузетно лоши услед поремећених физиолошких особина, посебно је способност инфилтрације минимална. Услови за нагло сливање површинских вода су још израженији ако је и пад геолошких слојева у правцу пада терена, што је чест случај у подручјима где подлогу чине седиментне и метаморфне стене, тако да су услови за опстанак и спонтани развој вегетације минимални. Најугроженији су храст китњак а од осталих лишћарских врста иста појава је регистрована код храста лужњака, јасена и букве, а сушење је захватило бели бор, јелу и смрчу.

Посебан проблем још увек представљају недовољно познати узроци сушења шума међу којима се најчешће спомињу климатске промене (дугогодишњи сушни период), ентомолошко-фитопатолошка обољења и загађеност атмосфере (повишена концентрација CO₂ и др. полутаната). Са тачке гледишта негативних утицаја, оштећења у шумама неминовно проузрокују прерану сечу, смањење продуктивности шума, губитак способности за производњу и коришћење шума и шумског земљишта у друге сврхе.

Шуме представљају једно од најважнијих природних богатстава ове општине и значајан фактор укупног привредног развоја. Оне утичу на формирање и изглед географске средине. Шуме у великој мери доприносе кондензацији водене паре, утичу на повећање количине падавина и условљавају њихово равномерно површинско отицање, на упијање и испаравање. Спречавају убрзани процес ерозије. Шуме ублажавају топлотне разлике ваздуха али смањују јачину ветра, утичу на повећање количине кисеоника у ваздуху, а самим тим повољно утичу и на здравље човека. Шуме су стални извор неопходних сировина за потребе индустрије, као и подмиривање разноврсних потреба локалног становништва. Због способности обнављања, шуме претстављају значајан фактор развоја.

Стање у шумама на територији општине Владичин Хан је слабије него што би се могло очекивати када се имају на уму природни услови. То се пре свега односи на климатске, хидрографске, орографске и земљишне услове. Неповољно стање шума није само последица нерационалне експлоатације у далекој прошлости. Узроке треба тражити и у садашњости јер је у периоду интензивне обнове и изградње земље велика количина шуме посечена, а дрво коришћено као грађевински материјал.

Поред тога, дуго се преко проблема везаних за шумарску привреду прелазило веома лако, не уважавајући условљеност, повезаност и завистност обима и интензитета експлоатације, обима и метода гајења и обнове шумског фонда.

Законом о шумама регулисана су питања заштите шума, организација која газдује шумама и сопственици шума дужни су да предузимају мере ради заштите шума од пожара и других елементарних непогода, биљних болести, штеточина и других штета.

Организације су дужне да пропишу мере ради одржавања и успостављања шумског реда, као и начин и време спровођења тих мера у шумама у којим газдују.

Сви радови у шумама се организују и извршавају у време и на начин који је у складу са утврђеним шумским редом. При одржавању шумског реда подразумева се такво стање које обезбеђује услове за одржавање и унапређење настајања и развијања ерозионих процеса због сече, или извлачења дрвета из шуме, заштиту подмладка спречавање оштећивања стабала приликом сече.

Благовремено спровођење планираних мера нега шума, нарочито одржавање оптималног сектора у културама и младим средњедобним састојинама, редовним и стручно изведеним проредима, допринеће јачању њихове отпорности према штетним утицајима.

Општи задатак заштите шума је спречити шумске штете узгајајући шуму, стално морамо имати пред очима. Њену будућност, све шумско-узгојне мере, као и искоришћавање шума ваља тако проводити да шума има најповољније услове за одбрану од непогода и напада биљних болести и штеточина.

Ово се постиже само током дужег временског периода, сталним и систематским утицајем заштите шуме на планско вођење шумског газдовања. Немамо никакве трајне вредности ако известну заштитну меру повремено извршавамо, нарочит задатак заштите шума је да истражи све опасности шума и штете које прете и настају у шумском газдовању, да истражи њихове узроке и да установи средства за њихово уклањање и сузбијање. Највећи задатак заштите шума је да осигура непоречени ток процеса шумске производње. Тај је задатак ограничен на оне штете које имају газдинску важност. У пракси треба се држати следећих принципа:

- свим средствима треба спречити појаву односно настајање штете
- ако је штеточина ојачала морамо је свим средствима сузбити и непосредно уништити да би спречило њен штетан утицај и ширење
- након што је шума штетом ослабљена и осиромашена, треба рационално накнадним мерама отклонити лоше последице

- посебна пажња мора се посветити заштити шума од човека, на овом простору човек причињава знатну штету шуми било из користољубља или из нехата. Бесправна сеча, присвајање главних и споредних шумских производа, узурпације (бесправно заузеће шума и земљишта, подметање или нехатно проузроковање пожара, подбелживање и на други начин оштећивање вредних стабала, нарочито на рубовима шума.
- бесправна шумска паша.

7.13 Карактеристике земљишта на територији општине Владичин Хан и мере заштите

На подручју општине Владичин Хан, заступљено је више типова земљишта, различитим по својим морфолошким, физичким, хемијским и производним вредностима. Различити типови земљишта се јављају у долини Јужне Мораве и њеним притокама у односу на земљишта на брежуљкастим теренима и у брдско-планинском подручју заступљени су следећи типови земљишта: смоница, смоница огајњачена, смоница еродирана, смеђе оподзољено земљиште, подзол, алувијум, алувијално-делувијално земљиште, делувијум, флувијално ливадско земљиште, редзина на кречњаку, црница на серпентину, смеђе и рудо земљиште на флишу, смеђе и рудо земљиште на кречњаку, смеђа земљишта на филитима, црвенкасто земљиште на пермитским пешчарима, смеђе кисело земљиште на пешчару, хумусно-силикатно земљиште.

Отпорност земљишта на ерозију као и његове производне способности зависе од физичких, хемијских и механичких особина.

На основу ових особина, сва земљишта се према производној способности сврставају у бонитетне класе. Од основних особина земљишта које се приликом бонитирања узимају у обзир најважније су следеће. Сва земљишта се према квалитету разврставају у осам бонитетних класа од I-VIII бонитетне класе. У I бонитетну класу могу се сврстати само најбоља алувијална земљишта са обе стране реке. У II бонитетну класу сврстани су алувијални наноси дуж Јужне Мораве и већих притока, III бонитетној класи припадају смонице и еутрично смеђе земљиште на нагибима у котлини. Овој класи припадају смонице и гајњаче у долини. Углавном се користе ратарске културе, а мање површине су под воћњацима и виноградима. На већим нагибима је присутна изузетно јака ерозија, па би требало да се примене мере противерозине агротехнике, а пре свега забрана гајења окопавина, свакогодишње разоравање.

Површине под ораницама налазе се у долинама Јужне Мораве и њеним притокама, а и значајне површине под ораницама налазе се и у брдском региону, а настале су крчењем шума. То су шуме III-IV бонитетне класе. На јужним и западним експозицијама и већем нагибу изложена су процесима ерозије, нарочито на неотпорној геолошкој подлози. У брдско-планинском подручју ораничне површине су мозаичне, парцеле мале, највећим делом су година или две под угаром. Земљишта су плитка, скелетоидна, гаји се претежно јечам, раж, окопавине, баштенске културе, док у нижим регионима преовладавају житарице и индустријско биље. Екстензивно коришћење и дуготрајна експлоатација довеле су до крајње деградације и осиромашавања педолошког слоја, стрмим нагибима услед чега долази до еродирања тих земљишта. Воћњаци се простиру како у равничарском, тако и у брдско-планинском подручју до висине око 1000м н. в. С тим што са висином све више се концентришу на јужним и југозападним експозицијама. Плантажни воћњаци на већим површинама највећим делом су у друштвеном власништву и у њима је обрада и конзервација земљишта и воде

примерена, тако да су опасности од ерозије минималне. Добри воћњаци и виногради у приватном власништву карактеришу се добром густином стабала по јединици површине, налазе се уз окућнице, то су већином мале парцеле, често затрављене у којима се врши напасање стоке.

Екстензивни воћњаци се срећу у брдско-планинским крајевима, углавном су на плитким, стрмим и еродираним земљиштима. Велики проценат је престарео и у њима су остала само поједина стабла. У ову групу воћњака спадају воћњаци који су подигнути у брдско-планинском региону, педесетих година на стрмим еродираним падинама, као једна од мера за конзервацију земљишта и вода. После тога нису више одржавани, престарели су и сада су на тим теренима само појединачна стабла, а површина је под травом. Око 50% воћњака и винограда у приватном власништву, у брдско-планинском региону требало би да буде обновљено и мелиорисано, у циљу спречавања даље деградације земљишта. Пашњаци углавном заузимају брдско-планинске регије. По пореклу су природне планинске сувати изнад 180 м.н.в., а делом су настали крчењем шуме. Приноси пашњака су мали, првенствено су због прекомерне испаше у прошлости, а делом због неповољних климатских услова. Према подацима око 30% пашњака је деградирају и заузимају земљишта VII и VIII класе. Водопривредне организације или задруге, или удружења, последњих неколико деценија врше мелиорацију пашњака и заснивање вештачких ливада. Ово је позитивно, али не би смело да се врши разоравање природних високо планинских пашњака и сувата и претварање у вештачке ливаде. Боље је повећање приноса на природним пашњацима и то семеном планинских трава и ђубрењем природних ђубрива.

7.14 Заштита пољопривредног земљишта

Земљиште као природни ресурс законом је заштићено и утврђена је забрана коришћења обрадивог пољопривредног земљишта I, II, III, IV и V класе у непољопривредне сврхе изузев народне одбране, за изградњу путева, пруга, заштиту водопривредних објеката, ширење насеља. На земљишту је забрањено одлагање јаловине, пепела, шљаке и др. отпадних и штетних материја.

Одобрења за експлоатацију земљишта-глине за опеке, засађивачке расадничке производње, узимање земљишта у закуп за изградњу привремених објеката (дозвола се издаје од 3-10 године).

По закону дозвољена је употреба земљишта за проширивање домаћинства, гробља, бране, проширење пољских путева. VI, VII и VIII класе земљишта може се рационалније користити ако се пошуми.

Одобрење за изградњу може да добије само ако се поседује докуменат о плаћању накнаде за промену намене коришћења обрадивог пољопривредног земљишта. Забрањено је одлагање опасних и штетних материја на пољопривредном земљишту, и каналима за наводњавање у количинама које могу да нанесу штету и да промени производну способност земљишта и воде за наводњавање.

Министар пољопривреде и Министар за науку и заштиту животне средине доносе прописе о дозвољеним количинама загађености земљишта. Вода врши контролу и формира организацију за проверу дозвољених количина. Министарство може да забрани производњу пољопривредних култура или да је ограничи.

Од I-V класе врши се системска контрола плодности земљишта (због хемијских и биолошких својстава) због примена одређених количина ђубрива (вештачког), пестицида, хербицида на пет година. Организација која врши проверу земљишта даје и препоруке о вештачким ђубривима. За побољшање квалитета, земљишта, коришћење и унапређење пољопривредног земљишта формира се фонд за заштиту земљишта.

Велики значај за цео екосистем има вођење аграрне политике једне земље, јер она је та која указује и прописује колико треба да има за циљ обезбеђење одређене количине хране за домицилно становништво, а по могућности и за извоз.

Води кључну реч о управљању земљом и активностима које су за њих везане. На територији наше општине пољопривреда је готово препуштена самој себи, већ деценијама. Неколико година уназад Министарство пољопривреде се укључује и врши регистровање пољопривредних газдинстава. Нуде се одређени кредити за пољопривреднике од стране банака, Министарства пољопривреде и међународних организација, а Министарство пољопривреде доноси Уредбе по којима пољопривредни произвођачи могу рефундирати новчана средства на име улагања у механизацију, садни материјал, грла стоке, ђубрива, горива и др.

Нестручном примени агрохемијских средстава пестицида и минералних ђубрива веома се деградира земљиште. Деградацијом и девастацијом земљишта уништава се земљиште на коме је дошло до изградње објеката који нису просторним планом предвиђени и непланском изградњом у приградским деловима града, изградњом модерних саобраћајница, хидроелектрана, површинским коповима при експлоатацији, употребом агрохемијских средстава, загађивање земљишта оловом и минералним уљима поред пута.

Агромелиорације имају негативан утицај на животну средину. Поред регулације воденог режима у земљишту, мелиорације подразумевају побољшање плодности и квалитета земљишта, топлотни режим, микроклиму и др. услове. Она омогућава ефикасности пољопривредне производње.

Мелиорација воде подразумева регулисање површинских и подземних вода, земљишну влагу, снежни покривач, а хирдотехничке мелиорације су исушивања, одводњавања и наводњавања земљишта. Оне утичу на измене: климе, водне ресурсе, земљишта, рељеф, биљни и животињски свет, а такође и предеоне карактеристике околних територија. У сушнијим пределима обавезно је наводњавање. Нарочито је актуелно наводњавање у летњим месецима. Наводњавање пољопривредних површина даје већи економски ефекат производње, повећава њихову биолошку продуктивност за неколико пута.

На подручју наше општине заступљен је процес наводњавања, одводњавања нема. Наводњавају се површине у алувијалном делу поред обала реке Јужне Мораве и њених притока: Врле, Јелашничке реке, Лепеничке реке.

Од минералних ђубрива на овом подручју се примењују азотова ђубрива, она садрже азот, важан биогени елемент, он улази у састав хлорофила, протеина, витамина, аминокиселина, утиче на увећање беланчевина у зрну. Подтипови азотних ђубрива су: амонијачна, амонијумска, нитратна, амонијумско-нитратна, амидна.

Земљишни покривач на подручју урбаног дела града је знатно измењен. Земљиште је девестирано, деградирано или једноставно прекривено. Оно мало земљишта што је откривено у граду је подвргнуто значајним антропогеним утицајима без обзира на намену. Процес урбанизације подразумева поштовање принципа рационалног коришћења градског земљишта, ограничења прекомерног ширења градске територије за потербе заузимања за градњу плодних површина пољопривредне намене, како би се успоставила еколошка равнотежа. Градњом стамбених и инфраструктурних објеката настале су измене својстава градског земљишта, при чему је дошло до хемијског састава, смањене доступности кисеоника, топлоте, влаге и смањене функције микроорганизама.

Хемијски састав земљишта нарочито је измењен у околини и у самој индустријској зони, која је лоцирана у предграђу Владичиног Хана, у Сувој Морави

хемијски елементи се нагомилавају у биљкама, земљишту, животињама, у реци на чијој се обали налази.

У неколико наврата подручје Владичиног Хана било је обухваћено елементарним непогодама које су се јако лоше одразиле на квалитет пољопривредног земљишта. Елементарне непогоде су се огледале у граду јаког интензитета праћен јаком кишом, јаким олујним ветром. Поред штете која је нанешена пољопривредном земљишту велике штете претрпели су породично-стамбени, пословни и економски објекти, према извештају комисије која је формирана од стране Општинског већа општине Владичин Хан и вршила је обилазак терена који је био обухваћен елементарним непогодама.

Општина Владичин Хан сваке године доноси Програм коришћења пољопривредног земљишта. Општина Владичин Хан захвата површину од 36.573 ha, од чега је 47% пољопривредно земљиште, а од тога 80% је обрадиво. Смештено је у северозападном делу Врањске котлине, с обе стране тока реке Јужне Мораве, у непосредној близини Грделичке клисуре. Урађен је програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта општине Владичин Хан за 2010 годину којим се утврђује врста и обим радова на заштити и уређењу пољопривредног земљишта донесен је план коришћења пољопривредног земљишта у државној својини. Најважнији природни ресурс којим располаже општина Владичин Хан и чијом рационалном експлоатацијом могу да се остваре значајни економски ефекти, Педолошка разноликост окружења Владичиног Хана омогућава различите видове аграрног искоришћавања. Она је представљена алувијалним и делувијалним земљиштем у најнижим деловима, варијететима смонице у огајњачавању и гајњаче у оподзољавању и шумским и планинским земљиштем у највишим деловима терена. У педолошком и аграрно-производном погледу окоину града чине три рејона: долински (до 500 m), брдски и нископланински (500 до 1000m.) и планински рејон (више од 1000 m).

С обзиром на величину града, општина располаже знатним површинама за спорт и рекреацију, паркове, травњаке. А специфичност ове општине су мале баште са по којом воћком, дрветом, травом или сезонским цвећем, тако да средина не одаје утисак монотоности са типичним бетонским и стакленим конструкцијама и асфалтом.

8. SWOT АНАЛИЗА

CHAGE - STRENGTS

- Заинтересованост, истрајност и мотивисаност града и свих Јавних предузећа да систематски приступи решавању проблема заштите животне средине;
- Подршка еколошким невладиним организацијама НВО у свим пројектима и акцијама у области животне средине;
- Стручност, искуство и знање у реализацији пројекта;
- Међусекторска повезаност, сарадња и мултидисциплинарни приступ решавању проблема у области животне средине;
- Успешна сарадња са Републичким органима властима;
- Успешна сарадња локалне самоуправе општине и овлашћених завода и института за мерења у животној средини;
- Успешна сарадња Јавних предузећа и овлашћених завода и института за мерења у животној средини;
- Величина, разноврсност рељефа и биодиверзитета територије;
- Велики број заштићених вредности, (строги резерват природе, заштићено станиште, споменик природе);
- Одлучност да се очува богат биодиверзитет;
- Очување богатства флоре и фауне и очување ендемских врста;
- Постојање школа и образовних институција на територији општине Владичин Хан;
- Заинтересованост грађана за заштиту средине;
- Повољна геостратешка позиција;
- Развијена путна инфраструктура;
- Постојање Генералног урбанистичког плана;
- Квалификована и конкурентна радна снага са развијеном радном културом;
- Стални пораст броја малих и средњих предузећа;
- Развијена прерађивачка дрвна и прехрамбена индустрија;
- Производња квалитетне хране и пића
- Постојање природних ресурса;
- Велики проценат пољопривредног земљишта;
- Развијено воћарство, виноградарство и сточарство;
- Мотивисаност за решавање проблема загађености ваздуха;

- Заинтересованост општине да реши проблем буке и мултидисциплинарни приступ решавању проблема;
- Спремност општине да учествује у решавању проблема комуналног и отпада посебног тока;
- Спремност општине и ЈП ЗА КОМУНАЛНО УРЕЂЕЊЕ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН“ да учествује у решавању уређења градског зеленила и одржавању заштићених површина;
- План, инфраструктура и обученост за управљање медицинским отпадом;
- План, инфраструктура и обученост за управљање отпадом животињског порекла;
- Уведена примарна рециклажа ПЕТ амбалаже;
- Организовано сакупљање, транспорт и депоновање комуналног отпада на целој територији општине;
- Постојање свести и иницијатива у вези са питањем енергетске ефикасности;
- Постојање свести и иницијатива у вези са питањем обновљивих извора енергије;
- Медији прате еколошке акције локане самоуправе;
- Постојање Фонда за заштиту животне средине;

ПОВОЉНЕ ПРИЛИКЕ - OPPORTUNITIS

- Усвојен сет Националних закона, уредби и правилника о систему животне средине;
- Усаглашено Национално законодавство са Директивама ЕУ о заштити животне средине;
- Могућност развоја еко туризма коришћењем специфичности рељефа, флоре и фауне;
- Спремност локалне самоуправе и Јавних предузећа да решавању еколошке проблеме;
- Могућност привлачења страних инвестиција кроз скраћену процедуру;
- Доступност ЕУ фондова за финансирање реализације урађених пројеката;
- Успостављење успешне сарадња са Министарствима, Републичким заводима и другим органиМА власти;
- Успостављена успешна сарадња са факултетима, институтима, заводима за јавно здравље, пројектантним организацијама;
- Процес приватизације је при крају;
- Постојање школа и образовних установа;
- Урађен велики број пројеката који траже инвеститоре;
- Постојање стручњака из разних области животне средине;
- Велике површине пољопривредног земљишта;
- Развијено воћарство, виноградарство и повртарство;
- Природне лепоте подручја;
- Традиција и култура града, позната ван граница Србије;
- Велики број података неопходних као подлога за израду пројеката;
- Број површина под неком врстом заштите;
- Велики број паркова;
- Велика могућност коришћења обновљивих извора енергије;

ПРЕТЊЕ – THREATS

- Некоординисана сарадња са вишим нивоима власти;
- Недовољан број међународних инвеститора у области заштите животне средине;

- Непоштовање и неспровођење законске регулативе;
- Неодговарајућа казнена политика;
- Нелегална градња и недовољна покривеност урбанистичким плановима;
- Промена структуре привреде;
- Недовољно брза приватизација и неизвесна судбина неких „великих“ предузећа;
- Дисконтинуитет у спровођењу развојних политика;
- Неразвијена еколошка свест;
- Угрожен биодиверзитет: флора и фауна, ендемске врсте;
- Споро подизање стандарда и социјалног положаја становништва;
- Неодржавање каналске мреже;
- Неквалитетна вода за пиће;
- Постојање азбестних цеви у мрежи градског водовода;
- Упуштање у градску канализацију индустријских вода непознатог порекла;
- Постојање депоније канализационог муља;
- Неуређена градска депонија;
- Постојање депонија непознатог отпада у сеоским насељима;
- Промена намене пољопривредног земљишта;
- Негативан утицај на животну средину индустријских погона;
- Стручна процена о зеленим површинама није укључена у довољној мери у креирању урбанистичких планова;
- Недовољан капацитет општинске службе за сечу „дивље“ вегетације;
- Велики број индивидуалних ложишта;
- Незаинтересованост грађана да чисте димњаке – емитере;
- Недостатак информација о врсти горива за индивидуална ложишта;
- Повећање моторног и теретног саобраћаја;
- Непостојање саобраћајне обилазнице;
- Недовољно ресурса за спровођење активности које утичу на смањење буке;
- Недоследно санкционисање возила у прекршају;
- Приликом техничког прегледа возила не мери се ниво буке;
- Не постоји стандард који одређује емисиони ниво буке возила при техничком прегледу;
- Неусаглашеност са стратегијама других институција;
- Загађеност водотокова;
- Недовољна сарадња са „произвођачима“ отпада посебног тока и опасног отпада;
- Недовољан мониторинг у свим областима животне средине;
- Недостатак субвенција;
- Повећање техничких захтева и немогућност усклађивања са законодавством ЕУ;
- Немогућност заустављања дивље градње;
- Повећање обавеза у погледу емисије CO₂ и других гасова који утичу на стварање ефекта стаклене баште;

СЛАБОСТИ - WEAKNESSES

- Недовољно укључивање општине у вези са свим пројектима који треба да се реализују на територији општине Владичин Хан;
- Непостојање катастра и индикатора свих врста загађивача;
- Недовољна стручна информисаност;
- Недовољна партиципација представника месних заједница;
- Несинхронизованост пројеката;
- Недостатак планске и техничке документације;
- Недовољан број адекватних пројеката прилагођених новим законским прописима;

- Недовољна информисаност и одговорност грађана према својој локалној заједници;
- Недостатак финансијских средстава;
- Неадекватна координација институција;
- Непокривеност урбанистичким плановима;
- Недовољна свест грађана о питањима животне средине;
- Недовољно учешће јавности у процесу доношења одлука;
- Недовољан капацитет људских ресурса за механизме контроле, надзора и њихова мобилност;
- Непоштовање закона и прописа;
- Непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода;
- Неодговарајући квалитет пијаће воде;
- Непотпуност водоводне и нарочито канализационе инфраструктуре;
- Каталог загађивачи (индустрија, пољопривреда и становништво);
- Запуштене и неуређене обале и приобаље река, потока и пољопривредних парцела;
- Постојање азбестно-цементних водоводних цеви;
- Непостојање довољно података о количини и физичко-хемијским и микробиолошким карактеристикама индустријских вода и реципијенту тих вода;
- Непостојање података о количини и физичко-хемијским и микробиолошким карактеристикама вода са пољопривредних фарми и реципијенту тих вода;
- Непостојање третмана сточних вода и њиховог реципијента;
- Неадекватна заштита заштићених површина;
- Неадекватна заштита флоре и фауне, нарочито ретких и ендемским врста;
- Присуство значајног процента ерозије тла;
- Недовољан број испитивања плодности земљишта;
- Непостојање испитивања концентрације тешких метала у земљишту;
- Девастација зелених површина од стране грађана;
- Пренамена зелених површина;
- Недовољан број мерних места за фиксна мерења концентрације загађивача ваздуха;
- Недовољан број загађивача чију концентрацију треба мерити;
- Нема података о великом броју индивидуалних ложишта;
- Недовољно мерних места за мерење буке;
- Ненаменско коришћење простора за обављање привредних делатности;
- Непостојање алтернативних праваца за транзитни саобраћај (обилазница)
- Недисциплинованост и неедукованост становништва;
- Недовољно развијен примарне селекције ПЕТ амбалаже;
- Непостојање примарне селекције осталих рециклабила (стакло, папир/картон, Ал лименки)
- Недовољан степен примарне селекције свих врста рециклабила;
- Недовољан број рециклажних места у граду и непостојање у осталим насељима;
- Недовољно организован сакупљања и решавања отпада посебног тока;
- Недовољно познавање проблематике отпада;
- Непостојање катастра свих врста отпадних материја;
- Недовољно коришћење обновљивих извора енергије;
- Мала енергетска ефикасност;
- Недовољна информисаност о предностима о обновљивим изворима енергије;
- Непостојање базе података;

9. ДЕФИНИСАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ АКТИВНОСТИ И АКЦИОНИ ПЛАН

Стратешка опредељења у области заштите и унапређења квалитета основних елемената животне средине, односно заштите природе, природе и културних добара, заснивају се на следећим општим циљевима.

- обезбеђивање квалитетне животне средине, а што приоритетно подразумева обезбеђивање чистог ваздуха, обезбеђивање довољних количина квалитетне и хигијенски исправне воде за пиће, рекреацију, очуваност пољопривредног земљишта, екосистемску и биолошку разноврстност, обезбеђивање здравствено безбедне хране, уређеност насеља и др.
- рационално коришћење природних ресурса, а нарочито необновљивих и делимично обновљивих ресурса, боље искоришћавање сировина и енергије, смањење отпада, повећање степена рециклирања, безбедно депоновање комуналног, индустријског и опасног отпада, санација еколошких и просторних последица експлоатације сировина,
- заустављање даље деградације природне средине (вода, ваздух, земљиште, вегетација и др.)
- заустављање ерозионих процеса у најугроженијим подручјима,
- заштита природних предела, амбијената и пејзажа око културно-историјских споменика, очување природних предела посебне вредности и значаја, угрожених и ретких биљних и животињских врста, као и одржавање биодиверзитета и равнотеже очуваних и нарушених екосистема,

На основу анализираних стања животне средине на територији општине Владичин Хан неопходно је спроводити акције са циљем отклањања узрока који на мањи или већи начин утичу на квалитет животне средине. Циљеви који су идентификовани отварају простор за покретање великог броја најразноврснијих активности у различитим областима заштите животне средине. Поједине активности се не могу посматрати одвојено од других, јер су међусобно повезане.

Према карактеру, разликују се неколико група активности:

- **Законодавно-правне активности:**

Од тренутка израде ЛЕАП-а до данас донет је читав низ Закона које на потпуно други начин уређују анализирани области рада (Закон о заштити ваздуха, Закон о водама, Закон о управљању отпадом, Закон о амбалажи и амбалажном отпаду, Закон о јонизујућем зрачењу, Закон о нејонизујућем зрачењу, Закон о пољопривредном земљишту, Закон о заштити природе, Закон о заштити од буке, итд.). На основу њих донето је читав низ Уредби, Правилника, Стратегије, које регулишу поједине области.

Ови законски прописи су донети у складу са прилагођавањем Националног законодавства са званичним законодавством ЕУ, односно Директивама ЕУ које регулишу област животне средине у свим земљама чланицама ЕУ.

- **Реализација техничко-технолошких активности**

Према роковима реализације, разликујемо, следеће циљеве:

- Текуће, чија је реализација у току;
- Краткорочне, са предвиђеним роковима завршетка, за годину дана;
- Средњорочне, са предвиђеним роковима, до три године;
- Дугорочне, са роковима који се не могу тачно дефинисати.
- Трајне процесе, оне које треба стално и непрекидно развијати (едукативни процеси, мерења емисије и имисије загађивача, итд.).

- **Израда индикатора са Националне листе индикатора заштите животне средине**

Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/11) су дефинисани индикатори тако да представљају најбоље мерило узрока, стања, последица и ефекта програма управљања животном средином. Уколико је могуће индикатор се базира на већ постојаним подацима и информацијама. Дефинисан је и читав низ критеријума које сваки индикатор животне средине треба да испуњава, а у даљем изношењу активности навођене су конкретне области за које су дефинисани поједини индикатори. Уколико је локална самоуправа у могућности да испуни листу конкретног индикатора доказ је да у потпуности контролише ту област животне средине.

На основу приказаног актуелног стања животне средине, одређене су области деловања и активности. За сваку активност је приказан циљ, законски основ за деловање, носиоци активности, рокове и могуће изворе финансирања.

У наредном временском периоду посебно ће се потенцирати коришћење алтернативних извора енергије: ветра, сунца, биомасе и др. Посебно се истичу потенцијали за коришћење хидроенергије мањих водених токова, која ће се користити за производњу енергије у малим хидроелектранама. Основа за одабир локација је Катастар малих хидроелектрана а конкретне локације ће се утврдити кроз одговарајућу техничку документацију у складу са условима надлежних институција.

Посебно се наглашава могућност производње и коришћења електричне енергије добијене коришћењем енергије ветра. У том погледу интересантна су подручја Куковице и Чемерника. У овим зонама приоритетно се могу дозвољавати истраживања енергије ветра и њено коришћење, на основу сагласности надлежног министарства.

ПРИОРИТЕТИ, ДЕФИНИСАЊЕ ЦИЉА, НОСИОЦА, РОКОВА И ПОТЕНЦИЈАЛНИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА

Назив	<i>КОРИШЋЕЊЕ БИО МАСЕ КАО ОБНОВЉИВОГ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ</i>
Циљ:	<p>Енергија која би се годишње могла добити коришћењем биомасе у Србији процењена је на 2,68 милиона тона еквивалентне нафте. Укупна површина у општини износи 19050 ha. Са ове површине се просечно годишње посече 10357 m³ дрвне масе од чега најмање трећина остане у шуми у облику грана и лишћа потпуно неискоришћено. Коришћење отпадних биомаса предвиђа се искључиво на нивоу индивидуалних домаћинстава, пре свега у сеоским насељима. Сакупљање биомаса са ширег подручја, ради изградње већих термоизвора има енергетско, економско и еколошко оправдање.</p> <p>Потребно је направити или иновирати студије и пројекте о потенцијалима општине за производњу шумске биомасе као обновљивог извора енергије. Шуме су важан фактор еколошке економије, што подразумева производњу енергије из обновљивих извора шумске масе, биомасе, тако да коришћење шумске биомасе треба посматрати и са аспекта шумљавања. Коришћење биомасе треба посматрати заједно са израдом Стратегије шумљавања.</p> <p>Многе земље су заинтересоване за развој оваквог извора енергије. У оквиру пројекта „Декарбонизација система</p>

	даљинског грејања у Србији ⁴⁴ , направљени су пројекти, маја 2013. године. Потребно је да се општина Владичин Хан укључи у ову акцију, имајући у виду да има далеко повољније услове за садњу енергетског усева.
Носиоци израде:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове
Рокови:	Израда Студија/Елабората до краја 2020. године. Касније стални задатак – тражење инвеститора, презентација резултата
Могући извори финансирања:	Републички, Фондови ЕУ, заинтересоване стране компаније

Назив	КОРИШЋЕЊЕ ВЕТРА КАО ОБНОВЉИВОГ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ
Циљ:	<p>Ветар је један од основних параметара који се мере на метеоролошким станицама широм земље. Према испитивањима која је извршио РХМЗ, наша земља се убраја у подручја са знатним енергетским потенцијалом. Изразито ветровита подручја су у планинским областима. У Србији се издвајају делови Војводине и планинске области Јужне и Источне Србије, углавном изнад 1000-1500 м надморске висине. Од свих обновљивих извора енергија ветар се сматра као једна од најпогоднијих могућности за смањење емисије угљен-диоксида и других материја штетних по околину. Рачуна се да ветрогенератор снаге 600 kW на локацији са просечном брзином ветра, током свог радног века смањује емисију материја које загађују околину за 20000 до 36000 тона. У току је израда студије о изградњи и експлоатацији електрана на ветар, која ће лоцирати зоне најповољнијих специфичних потенцијала ветра. Према тематским картама територија општине налази се у зони осредњих просечних енергија ветра у Србији, са интензитетом (на 100 м висине) до 75÷150 kWx/m² и у јануару и у јулу.</p>
Носиоци израде:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове
Рокови:	Израда Студија/Елабората до краја 2020. године. Касније стални задатак – тражење инвеститора, презентација резултата
Могући извори финансирања:	Републички, Фондови, ЕУ, заинтересоване стране компаније

Назив	КОРИШЋЕЊЕ ЕНЕРГИЈЕ СУНЦА КАО ОБНОВЉИВОГ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ
Циљ:	<p>Према оквирним истраживањима разматрано подручје општине спада у зону са интензитетом сунчевог зрачења већим од средњег за Србију. Просечан интензитет сунчевог зрачења на територији Републике Србије се креће од 1,1 kWh/m²/дан на северу до 1,7 kWh/m²/дан на југу – током јануара, а од 5,9 до 6,6 kWh/m²/дан – током јула. На годишњем нивоу, просечна вредност енергије глобалног зрачења за територију Републике Србије износи од 1200 kWh/m²/годишње у северозападној Србији, до 1550 kWh/m²/годишње у југоисточној Србији, док у средњем делу износи око 1400 kWh/m²/годишње. Степен искоришћена зрачења зависи од карактеристика уграђеног пријемника топлоте, тако да се може усвојити просечна вредност расположиве корисне енергије у Републици Србији од 700 kWh/m² годишње. Највећи потенцијал за коришћење соларне енергије има јужна Србија где се налази и општина Владичин Хан. Сунчева енергија може се користити за добијање топлотне и електричне енергије. Посебно су интересантни видови коришћења сунчеве енергије за добијање топле воде, технолошке воде, за загревање и хлађење јавних просторија, станова, привредних објеката, сушење биљних култура и за наводњавање.</p>
Носиоци израде:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове
Рокови:	Израда Студија/Елабората до краја 2020. године. Касније стални задатак – тражење инвеститора, презентација резултата
Могући извори финансирања:	Републички, Фондови ЕУ, заинтересоване стране компаније

Назив	КОРИШЋЕЊЕ ЕНЕРГИЈЕ ВОДЕ КАО ОБНОВЉИВОГ ИЗВОРА ЕНЕРГИЈЕ - МХЕ								
Циљ:	<p>Катастаром малих хидроелектрана (МНЕ) из 1987. Године предвиђена је изградња малих хидроелектрана и на територији општине Владичин Хан. Разматране су могућности грађења МХЕ на 11 локација на подручју општине, које су дефинисане у Катастру МХЕ од броја 721 до броја 736.</p> <p><i>Технички подаци о могућим малим хидроелектранама на подручју општине Владичин Хан</i></p>								
	Општи подаци			Преграда	Хидролошки и енергетски подаци				
	Назив МХЕ (општина)	Водоток	Локација	Тип	Запремна акумулације hm ³	Максим. бруто пад m	Кота нормалног успора m.п.п.	Инстал. снага kW	Годишња производња kWh
	Богошево	Богошевина	Богошево	Тиролски захват	/	150	650	100	418.000
	Јагњило	Лепеница – Кукавичка р.	Средњи ток Кукавичке р.	Тиролски захват	/	125	660	405	1.525.000
	Цеп	Цепска р.	Јужно од Цепа	Насута брана	1,0	83	400	1.555	3.827.000
	Маковиште	Гарваница	Јужно од Трлишта	Тиролски захват	/	100	500	355	1.518.000
	Трлиште	Мутница	Западно од Трлиште	Тиролски захват	/	96	496	425	1.816.000

	Дрење	Мутница	Западно од Дупне липе	Тиролски захват	/	186	682	665	2.834.000
	Дупљане	Козничка	Западно од Моминог камена	Тиролски захват	/	95	400	115	490.000
	Летовиште	Летовишка р.	Доњи ток Летовишке р.	Тиролски захват	/	125	445	255	951.000
	Липар	Карађинска – Рдовска р.	Доњи ток Рдовске р.	Тиролски захват	/	190	510	400	1.513.000
	Јабучово	Карађинска – Рдовска р.	Средњи ток Рдовске р.	Тиролски захват	/	135	665	180	6802.000
	Мањак	Гарваница	Јужно од Мањка	Тиролски захват	/	100	600	315	1.357.000
	Јужна * Морава	Јужна Морава	Јужна Морава	/	/	/	/	25GW	/
	Извор: Катастар малих хидроелектрана, ЈП Електропривреда Србије – Дирекција за стратегију инвестиције и општина Владичин Хан . *Река Јужна Морава није обухваћена катастаром малих ХЕ. Величина инсталисане снаге дата је као апроксимативна процена и базира се на реалним проценама потенцијалних инвеститора уз напомену да изградња у предвиђеном обиму неће нарушити животну средину								
Носиоци израде:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, потенцијални инвеститори, министарство								
Рокови:	Израда Студија/Елабората до краја 2020. године. Касније стални задатак – тражење инвеститора, презентација резултата								
Могући извори финансирања:	Републички, Фондови ЕУ, заинтересоване стране компаније								

Назив	<i>ИЗРАДА ЕЛАБОРАТА О ЕНЕРГЕТСКОЈ ЕФИКАСНОСТИ ОБЈЕКТА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН</i>
Циљ:	Анализом зграда у граду и посебно у сеоским насељима може се видети да су прозори и врата стари 20 и више година, да не „дихтују“ добро, да је изолација зидова лоша, итд. Код изградње нових зграда треба инсистирати на тзв. Енергетском пасошу зграде. Бољом изолацијом објекта могло би да се уштеди до 30% употребљене енергије за грејање. Поштовањем Правилника о условима, садржају и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграде („Службени гласник РС“, број 67/11) за изградњу нових зграда тражити сертификат о енергетским својствима зграде.
Законски основ:	Правилник о условима, садржају и начину издавања сертификата о енергетским својствима зграде („Службени гласник РС“, број 67/11)
Носиоци израде:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове.
Рокови:	Израда Студија до краја 2020. године. Касније стални задатак – тражење инвеститора, презентација резултата
Могући извори финансирања:	Републички, Фондови ЕУ, заинтересоване стране компаније

Назив	ИЗРАДА ИНДИКАТОРА СА НАЦИОНАЛНЕ ЛИСТЕ ИНДИКАТОРА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
Циљ:	Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) су дефинисани индикатори тако да представљају најбоље мерило узрока, стања, последица и ефекта програма управљања животном средином. Индикатор се базира на постојећим подацима и информацијама и треба да буде разложен ради детаљнијег приказа информација. Дефинисан је и читав низ других критеријума које сваки индикатор животне средине треба да испуњава, а у даљем изношењу активности навођене су конкретне области за које су дефинисани поједини индикатори.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011)
Носиоци израде:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше разна мерења, НВО, привреда,
Рокови:	До краја 2018. године израда индикатора за које постоје подаци, за остале када се добију неопходни подаци, а најкасније до краја 2020. године. Иновирање индикатора, по потреби, сталан задатак
Могући извори финансирања:	Локани извори, Републички

Назив	ИЗРАДА ИНДИКАТОРА ЗА ВАЗДУХ И КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за ваздух и климатске промене дефинисани су следећи индикатори: <ul style="list-style-type: none"> - Учестаност прекорачења дневних ГВ за SO₂, NO₂, PM₁₀, O₃; - Годишња температура ваздуха; - Годишња количина падавина; - Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач; - Емисија закисељавајућих гасова (NO_x, NH₃ и SO₂); - Емисија прекурсора озона (NO_x, CO, CH₄ и VOC); - Емисија примарних суспендованих честица и секундарних прекурсора суспендованих честица (PM₁₀, NO_x, NH₃ и SO₂); - Емисија гасова са ефектом стаклене баште; - Пројекција емисија гасова са ефектом стаклене баште; - Емисија тешких метала; - Емисија ненамерно испуштених дуготрајних органских загађујућих материја (UROPs).
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011)
Носиоци израде:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше разна мерења, НВО, привреда,
Рокови:	До краја 2018. године израда индикатора за које постоје подаци,. План мерења направити до краја 2017. године, а са мерењем почети од 2018. године. Иновирање индикатора, по потреби, сталан задатак
Могући извори финансирања:	Републички, Фондови ЕУ,

Назив	ИЗРАДА КАТАСТРА ЕМИТОРА ЗАГАЂИВАЧА ИЗ СИСТЕМА ЗА ГРЕЈАЊЕ КОЈА КОРИСТЕ ЧВРСТА ГОРИВА – ТАЧКАСТИ ИЗВОРИ
Циљ:	На основу Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07) потребно је евидентирати све котларнице које као енергент користе чврсто гориво (дрво, биомасу, итд), направити њихове техничке карактеристике и ангажовати овлашћене установе да мере проток излазног гаса, као и концентрацију CO, NOx, SO2, чађи и одређивање димно-катранског броја. Добијене резултате мерења поредити са ГВЕ из Уредбе о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздуху („Службени гласник РС“, број 71/11) и по потреби интервенисати.
Законски основ:	Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07); Уредбе о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздуху („Службени гласник РС“, број 71/11)
Носиоци израде:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, овлашћене организације за мерење емисије гаса и концентрације загађивача, привреда
Рокови:	Сталан задатак. Добијене резултате јавно публиковати.
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	ИЗРАДА КАТАСТРА ЕМИТОРА ЗАГАЂИВАЧА ИЗ ИНДУСТРИЈСКИХ ПОГОНА
Циљ:	На основу Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07) потребно је евидентирати све индустријске погоне који емитују било коју врсту гасовите материје. Потребно је направити списак делатности тих погона, њихове техничке карактеристике и ангажовати овлашћене установе да мере концентрацију загађујућих материја. Врсте загађења и њихова концентрација зависе од технолошког процеса, као и од евентуално уграђених система за пречишћавање. У прилогу Правилника је дат списак загађујућих материја као и списак загађујућих материја које се емитују у ваздух, у зависности од делатности. Добијене резултате мерења упоредити са ГВЕ из Уредбе о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздуху („Службени гласник РС“, број 71/11) и по потреби интервенисати.
Законски основ:	Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07); Уредбе о граничним вредностима емисије загађујућих материја у ваздуху („Службени гласник РС“, број 71/11)
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, овлашћене организације за мерење емисије гаса и концентрације загађивача, привреда,
Рокови:	Сталан задатак. Добијене резултате јавно публиковати.
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	УТИЦАЈ ПОЉОПРИВРЕДНИХ АКТИВНОСТИ НА КВАЛИТЕТ ВАЗДУХА
Циљ:	На основу Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07) потребно је евидентирати све загађиваче – индивидуална пољопривредна газдинства, фарме стоке, кланице. Евидентирати даљи третман стајњака, сточних вода, итд.
Законски основ:	Закон о пољопривреди и руралном развоју („Службени гласник РС“, број 101/13), Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07),
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, служба пољопривреде, МЗ, власници фарми, земљорадничких задруга, кланице. Потребно је направити план рада.
Рокови:	Сталан задатак. Добијене резултате јавно публиковати.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални,

Назив	МЕРЕЊЕ ИМИСИЈЕ ЗАГАЂИВАЧА
Циљ:	Мерење концентрације загађивача сходно Уредби о условима мониторинга и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, број 11/10 и 75/10). За мерење треба ангажовати овлашћену организацију. По потреби проширити листу загађивача чију концентрацију треба пратити. На првом месту треба организовати праћење количине таложних материја (mg/m ² дан), као и неких специфичних загађивача поред неких производних погона у којима се врше неки специфични технолошки процеси.
Законски основ:	Уредби о условима мониторинга и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, број 11/10 и 75/10).
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, овлашћене организације за мерење имисије, Министарство пољопривреде и заштите животне средине.
Рокови:	Сталан задатак.
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	ИЗРАДА ИНДИКАТОРА ЗА ВОДЕ
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за воде дефинисани су следећи индикатори: <ul style="list-style-type: none"> - Индикатор потрошње кисеоника у рекама; - Нутријенти у површинским и подземним водама; - Индекс сапробности (SI); - Serbian Water Quality Index (SWQI); - Квалитет воде за пиће; - Процент становника прикључен на јавни водовод; - Процент становника прикључен на јавну канализацију; - Постројења за пречишћавање отпадних вода; - Загађене (непречишћене) отпадне воде; - Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела. Постоји довољно података да се прилично прецизно изради

	листа индикатора за воде из Националне листе индикатора уз услов да се направи катастар свих врста непречишћених вода (домаћинства, индустрија, пољопривреда) и емисије загађујућих материја из тачкастих извора у рецепијенте.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за воде, Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010)
Носиоци:	ЈП „Водовод“, ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика свих врста вода, НВО, привреда, Републичка дирекција за воде
Рокови:	Израда катастра свих вода (санитарних, индустријских, сточних), квалитет рецепијената, до краја 2017. године
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	<i>КОНТРОЛА КВАЛИТЕТА ВОДЕ ЗА ПИЋЕ И ПОБОЉШАЊЕ СНАБДЕВАЊА ВОДОМ ЗА ПИЋЕ ГРАДА И МЕСНИХ ЗАЈЕДНИЦА КОЈЕ НИСУ ПРИКЉУЧЕНЕ НА ВОДОВОДНИ СИСТЕМ ВЛАДИЧИН ХАН</i>
Циљ:	<p>Повећати број домаћинстава прикључених на градску водоводну мрежу и повећати контролу исправности те воде, као и цело систем водоснабдевања.</p> <p>На територији општине Владичин Хан организовано је снабдевање водом око 50% становништва имајући у виду на капацитет Фабрику воде у Полому и бунаре у Сувој Морави, Лепеници и Грамађу. Из градског водовода снабдева се неколико највећих села : Прекодолце, Житорађе, Полом , Лепеница, Стубал, Прибој Врањски, Грамађе.</p> <p>Постоји проблем количине пијаће воде и квалитет пијаће воде већ деценију уназад, па се намеће потреба активирање нових бунара или проширење капацитета фабрике воде.</p> <p>Потребно је извршити заштиту санитарне зоне изворишта пијаће воде и израдити пројекат зоне санитарне заштите за изворишта Лепеница, Грамађе и Сува Морава.</p> <p>Израдити програм губитка у оквиру дистрибутивне мреже (главни водовод).</p> <p>Доградња нове водоводне мреже.</p> <p>Реконструкција пумпних станица у Калиманцу и Пољани (критичне тачке у водоводној мрежи, из тог разлога виши делови насеља остају без воде добар део године) -програм санирања губитака у оквиру дистрибутивне мреже (на главном воду).</p> <p>Реализација активности по фазама и приоритетима за наредне три године за водоснабдевање становништва.</p> <p>Израдити програм смањења потрошње воде (едукација, рационална потрошња, реконструкција пумпних станица).</p> <p>-едукација становништва по питању рационализације потрошње воде на територији општине Владичин Хан</p> <p>Измена и допуна Одлуке о водоснабдевању становништва и индустријских предузећа.</p> <p>Израдити програм снабдевања водом за сеоска насеља.</p> <p>Набавити детектор кварова на водоводној мрежи и откривање водоводне мреже.</p>

	Уградити мераче протока воде за МЗ ,тј. Села. Израда елабората о резервама и разврставању подземних вода.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за воде, Правилник о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, број 42/98 и 44/99), Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010)
Носиоци:	ЈП „Водовод“, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика свих врста вода, Републичка дирекција за воде, Министарство пољопривреде и животне средине.
Рокови:	Контрола квалитета воде стални задатак. Проширење градске водоводне мреже у периоду 2017-2020 године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	<i>ПОВЕЋАЊЕ БРОЈА ДОМАЋИНСТАВА ПРИКЉУЧЕНИХ НА ГРАДСКУ КАНАЛИЗАЦИЈУ</i>
Циљ:	<p>Повећати број домаћинстава прикључених на градску канализациону мрежу. Тиме би се елиминисао велики број септичких јама и смањио негативан утицај на квалитет воде, на квалитет земљишта и вероватно квалитет подземних вода.</p> <p>Не постоји изграђен колектор главне канализационе мреже у улици Светосавској. С обзиром да кроз град протиче река Јужна Морава и њене притоке канализациона мрежа је подељена на неколико фрагмената, реализацијом пројекта Велика Морава из Београда решиће се проблем одвођења фекалних вода из града и из индустрије. Реализацијом регионалног пројекта изградње канализационе мреже за општине владичин Хан и Сурдулица биће омогућена изградња колектора са станицом за пречишћавање отпадних вода.</p> <p>Израда техничке документације за Станицу за третирање отпадних вода из градске канализационе мреже (постројење за третман отпадних вода потребно је лоцирати низводно на десној обали испред гребена “Томила“, капацитет постројења мора да буде око 220 m³/h, треба да има висок учинак око 4-5 mg и O₂ / лит БПК 5.)</p> <p>Регулисати канализациону и атмосферску мрежу за општину Владичин Хан.</p> <p>Извршити чишћење каналисаних корита река Јужне Мораве, Калиманке, Врле, потока Топила и Дуланског потока.</p>
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за воде, Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010) Правилник о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, број 42/98 и 44/99),
Носиоци:	ЈП „Водовод“, ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика свих врста вода, Републичка дирекција за воде, Министарство пољопривреде и животне средине.
Рокови:	Контрола квалитета воде стални задатак. Проширење градске

	канализационе мреже у периоду 2017-2020. године
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички

Назив	<i>ИЗГРАДИТИ КАНАЛИЗАЦИОНИ СИСТЕМ ЗА ДОМАЋИНСТВА У СЕОСКИМ МЕСНИМ ЗАЈЕДНИЦАМА</i>
Циљ:	<p>Изградњом канализационог система у сеоским насељима би се елиминисало постојање око септичких јама. У сеоским насељима поред септичких јама постоје и сточне воде и стајњак који су, као дифузиони загађивачи, највећи загађивачи животне средине. Долази до мешања свих врста вода, тако да је њихов квалитет крајње проблематичан.</p> <p>Канализационом мрежом нису обухваћена сва насеља урбаног дела општине и то представља дугогодишњи проблем који би требало да се реализује у наредне две године</p> <ul style="list-style-type: none"> - Потребно је изградити канализационе мреже у сеоским насељима, приоритет ће имати већа и густо насељена сеоска насеља - довршити изградњу канализационе мреже у селу Стубал - куповина WOMA комбиноване машине за црпљење и продувавање канализационе мреже - куповина мерача протока отпадних вода јер стари више није у функцији
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за воде, Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010), Правилник о хигијенској исправности воде за пиће („Службени лист СРЈ“, број 42/98 и 44/99),
Носиоци:	ЈП „Водовод“, ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика свих врста вода, Републичка дирекција за воде, Министарство пољопривреде и животне средине,
Рокови:	Контрола квалитета воде стални задатак. Проширење градске канализационе мреже у периоду 2017-2020. године
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	<i>ИЗРАДА КАТАСТРА КОРИСНИКА КОЈИ ИСПУШТАЈУ ОТПАДНУ ВОДУ У ГРАДСКУ КАНАЛИЗАЦИЈУ ИЛИ У КАНАЛ ИЛИ ПОТОК - РЕЦИПИЈЕНТ</i>
Циљ:	<p>Потребно је направити списак привредних субјеката и колику количину воде користе за које технолошке процесе, ко је непосредни реципијент тих вода и какав је квалитет и количина тих вода као и која овлашћена установа и којом динамиком врши одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика тих вода. Ово је утолико важније уколико је непосредни реципијент градска канализација. Није дозвољено да се у градску канализацију упуштају воде непознатог порекла и количине. Неопходно је да извештај о физичко-хемијској и микробиолошкој анализи у предузећу доставе стручњацима ЈП „Водовод“ који је власник градске водоводне и канализационе мреже и локалној еколошкој</p>

	инспекцији.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011), Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010),
Носиоци:	ЈП „Водовод“, ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика свих врста вода, привреда
Рокови:	Контрола квалитета воде стални задатак. Период 2017-2020. године
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	<i>РЕШАВАЊЕ СЛАБИХ ТАЧАКА У ДИСТРИБУТИВНОМ СИСТЕМУ И ЗАМЕНА ДОТРАЈАЛИХ АЗБЕСТ-ЦЕМЕНТНИХ ЦЕВИ</i>
Циљ:	Цео систем треба стално контролисати и отклањати учене слабе тачке. Потребно је у наредном периоду плански, замењивати старе азбест-цементних цеви, новим, РЕНД цевима. Проблем даљег третмана азбестних цеви решавати поштујући Правилник о поступању са отпадом који садржи азбест („Службени гласник РС“, број 75/10, од 20. октобра 2010. године).
Законски основ:	Правилник о поступању са отпадом који садржи азбест („Службени гласник РС“, број 75/10, од 20. октобра 2010. године), Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010).
Носиоци:	ЈП „Водовод“, ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше одређивање физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика свих врста вода, привреда
Рокови:	Контрола квалитета воде стални задатак. Проширење градске водоводне мреже у наредном периоду.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални.

Назив	<i>ИЗРАДА КАТАСТРА ВОДА</i>
Циљ:	Само мали број привредних предузећа врши контролу физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика отпадних вода и то нередовно. Реализација овог посла састоји се од низа административно-правних и техничко-технолошких активности и то од израде предлога о приступању изради Катастра и комуникације са надлежним Министарствима до коначне израде. У градски колектор, реку Јужну Мораву, реку Врлу или у оближње потоке се испуштају воде различитог физичко-хемијских и микробиолошких карактеристика. Испуштају се воде из индустрије и других привредних субјеката, домаћинства (фекална канализација и септичке јаме у делу града и сеоским насељима), пољопривреде, оцедне воде депонија разних врста отпада у коритима река, итд. Катастар би требао да обухватио, у најмањем, следеће: - списак предузећа, радњи и слично, са тачним адресама; - врста производње којом се баве уз опис производног процеса;

	<ul style="list-style-type: none"> - количина отпадних вода; - састав отпадних вода. <p>Мора се спречити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уношење штетних и опасних материја које доводе до прекорачења прописаних МДК; - уношење чврстих и течних материја које могу загадити воду или могу изазвати замуљење и таложење наноса; - коришћење напуштених бунара као септичких јама; - остављање материјала који могу загадити воде; - испуштање у јавну канализацију отпадних вода које садрже опасне и штетне материје изнад МДК. <p>Реализацијом свих претходних активности може се изградити катастар вода на територији општине Владичин Хан. То би био задатак стручњака из више области и укључио би стручњаке из локалне самоуправе, производних погона, итд. На основу Правилника о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07) потребно је евидентирати све индустријске погоне који емитују било коју врсту отпадних вода, као и њихов реципијент. Потребно је направити списак делатности тих погона, њихове техничке карактеристике и ангажовати овлашћене установе да мере проток и физичко-хемијске и микробиолошке карактеристике отпадних вода.</p>
Законски основ:	Правилник о методологији за израду Интегралног катастра загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07), Закон о водама (Службени гласник РС, број 30/2010),
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, ЈП „Водовод“, организације које врше разна мерења, НВО, привреда,
Рокови:	Контрола квалитета воде стални задатак. Период 2017-2020. године
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	УКЛАЊАЊЕ СВИХ „ДИВЉИХ“ ДЕПОНИЈА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ВЛАДИЧИН ХАН
Циљ:	Потребно је проверити да ли су све дивље депоније уклоњене после увођења у систем организованог сакупљања и транспорта од стране овлашћене организације "Port Werner & weber" Лесковац. У току израде Ревизије ЛЕАП-а евидентиран је велики број депонија у насељима, али и веће количине свих врста отпада у река и путева, итд. Уколико нису уклоњене, депоније, треба их уклонити. Уколико јесу, видети узрок стварања нових – услед недовољне динамике одношења отпада, недовољног броја посуда, неодговорношћу становника или нешто друго.
Законски основ:	Закон о управљању отпадом (Службени гласник РС, број 36/09 и 88/10), Закон о амбалажи и амбалажном отпаду („Службени гласник РС“, број 36/09), итд.
Носиоци:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, ЈП „Водовод“, НВО, привреда,
Рокови:	Период 2017-2020. године
Могући извори	Локални

финансирања:	
Назив	ИЗРАДА ИНДИКАТОРА ЗА ОТПАД
Циљ:	<p>На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за отпад су дефинисани следећи индикатори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Укупна количина произведеног отпада; - Производња отпада (комунални, индустријски, опасан); - Количина произведене амбалаже и амбалажног отпада; - Количине посебних токова отпада; - Количина произведеног отпада из објеката у којима се обавља здравствена заштита и фармацеутског отпада; - Предузећа овлашћена за управљање отпадом; - Депоније отпада; - Количина издвојено прикупљеног, поновно искоришћеног и одложеног отпада; - Прекогранични промет отпада.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине („Службени гласник РС“, број 37/2011), Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС“, број 36/09 и 88/10), Закон о амбалажи и амбалажном отпаду („Службени гласник РС“, број 36/09), Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, итд.
Носиоци:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, ЈП „Водовод“, организације које врше разна мерења, НВО, привреда,
Рокови:	Период 2017-2020. године
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	УСПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМА УПРАВЉАЊА ГРАЂЕВИНСКИМ ОТПАДОМ И ОТПАДОМ КОЈИ САДРЖИ АЗБЕСТ
Циљ:	<p>Неопходно је решити питање третирања отпадом у складу са Правилником о поступању са отпадом који садржи азбест („Службени гласник РС“, број 75/10, од 20. октобра 2010. године). Овај проблем ће бити врло актуелан када се буду мењале старе водоводне цеви. Отпад који садржи азбест може се наћи у грађевинском отпаду. Посебно треба решити проблем третмана грађевинског отпада који укључује отпад који настаје приликом градње објеката, реконструкције, одржавања или рушења постојећих објеката, као и отпад настао од ископаног материјала, који се не може без претходне обраде користити. Грађевински отпад је, према Каталогу отпада, разврстан у групу са индексним бројем отпада 17 00 00. Грађевински отпад у Републици Србији завршава на депонијама комуналног отпада, а користи се и као инертан материјал за прекривање отпада на депонији. Рециклажа грађевинског отпада не постоји, иако се поново може употребити око 80% грађевинског отпада.</p>
Законски основ:	Закон о управљању отпадом (Службени гласник РС, број 36/09 и 88/10), Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, Правилник о поступању са отпадом који

	садржи азбест („Службени гласник РС“, број 75/10), итд.
Носиоци:	ЈП за комунално уређење Општине Владичин Хан Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, ЈП „Водовод“, НВО, привреда,
Рокови:	Период 2017-2019. године
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	УПРАВЉАЊЕ МЕДИЦИНСКИМ И ФАРМАЦЕУТСКИМ ОТПАДОМ
Циљ:	Управљање медицинским и фармацетским отпадом се врши у потпуности према Правилнику о управљању медицинским отпадом („Службени гласник РС“, број 78/10).
Законски основ:	Закон о управљању отпадом (Службени гласник РС, број 36/09 и 88/10), Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, Правилник о управљању медицинским отпадом („Службени гласник РС“, број 78/10).
Носиоци:	Општа болница Владичин Хан, Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове
Рокови:	Сталан посао – праћење и иновирање. Израда годишњих и полугодишњих извештаја
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	УПРАВЉАЊЕ ЖИВОТИЊСКИМ ОТПАДОМ
Циљ:	Поступање са отпадом животињског порекла подразумева сакупљање, разврставање према степену ризика (категирије), складиштење и третман. Отпад животињског порекла разврстан је у групу отпада 02 00 00 према Каталогу отпада.
Законски основ:	Закон о управљању отпадом („Службени гласник РС“, број 36/09 и 88/10), Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, Правилник о начину разврставања и поступања са споредним производима животињског порекла, ветеринарско-санитарним условима за изградњу објеката за сакупљање, прераду и уништавање споредних производа животињског порекла, начину спровођења службене контроле и самоконтроле, као и условима за сточна гробља и јаме гробница („Службени гласник РС“, број 31/11).
Носиоци:	Одељење за комуналне и стамбене послове, ЈП „Водовод“, НВО, фарме за узгој стоке, кланице, Индивидуална домаћинства
Рокови:	Сталан посао – праћење и иновирање
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	УПРАВЉАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИМ ОТПАДОМ
Циљ:	Пољопривредни отпад је отпад који настаје од остатака из пољопривреде, шумарства, прехранбене и дрвне индустрије и представља значајне количине. Остаци из пољопривреде се могу разврстати у три главне групе: отпад произведен у процесу узгајања ратарских култура, отпад пореклом од воћарских култура и отпад настао као последица узгајања стоке. Отпад који настаје током сточарских активности јесте стајско ђубриво које се генерише узгајањем говеда, свиња и

	живине. Пољопривредни отпад је разврстан у групу отпада 02 00 00 и 03 00 00 према Каталогу отпада. До сада не постоји евиденција о количинама и врсти пољопривредног отпада.
Законски основ:	Закон о управљању отпадом (Службени гласник РС, број 36/09 и 88/10), Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, Интегрални катастар загађивача („Службени гласник РС“, број 94/07),
Носиоци:	Служба пољопривреде, одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, НВО, фарме за узгој стоке, кланице, индивидуална домаћинства, републичка дирекција за воде, министарство пољопривреде и животне средине.
Рокови:	Израда катастра до краја 2017. године. После тога сталан посао – праћење и иновирање
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	<i>ИЗРАДА НАЦИОНАЛНИХ ИНДИКАТОРА ЗА БУКУ</i>
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за буку дефинисани су следећи индикатори: - Укупни индикатор буке; - Индикатор ноћне буке.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011), Закон о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 39/2009), Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/2010), Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/2010).
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, овлашћене организације за мерење нивоа буке
Рокови:	Крај 2017. године, завршити 2020. године. После тога сталан посао – праћење и иновирање
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	<i>МЕРЕЊЕ БУКЕ У ГРАДУ И ИНДУСТРИЈИ</i>
Циљ:	Наставити организовано мерење и оцењивање нивоа буке од саобраћаја у животној средини на основу Закона о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 39/2009), Правилника о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/2010) и Уредбе о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/2010).
Законски основ:	Закон о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 39/2009), Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/2010), Уредба о индикаторима буке,

	граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/2010).
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, овлашћене организације за мерење нивоа буке
Рокови:	Мерење је у току и треба га наставити
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	ИЗРАДА ПЛАНОВА ЗА СМАЊЕЊЕ НИВОА БУКЕ
Циљ:	На основу добијених резултата и израде катастра буке потребно је направити план активности за отклањање или смањење извора буке. На неке се у овом тренутку може врло мало утицати без предузимања конкретних мера у другим сегментима али на неке се може врло брзо утицати, као што је ограничење времена рада угоститељских објеката. Приликом израде користити Правилник о методологији за израду акционих планова („Службени гласник РС“, број 72/10).
Законски основ:	Закон о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 39/2009), Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Службени гласник РС“, број 72/2010), Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Службени гласник РС“, број 75/2010), Правилник о методологији за израду акционих планова („Службени гласник РС“, број 72/10).
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, овлашћене организације за мерење нивоа буке
Рокови:	Израда планова у 2017. години. После израде наставити континуалну контролу спровођења планираних активности. Сталан посао.
Могући извори финансирања:	Локални

Назив	ИЗРАДА НАЦИОНАЛНИХ ИНДИКАТОРА ЗА ЗЕМЉИШТЕ
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за земљиште дефинисани су следећи индикатори: <ul style="list-style-type: none"> - Промена начина коришћења земљишта; - Ерозија земљишта; - Садржај органског угљеника у земљишту; - Управљање контаминираним локалитетима. Не постоји довољно података да се прецизно изради листа индикатора за земљиште из Националне листе индикатора јер није вршено мерење квалитета земљишта са аспекта плодности, а никад није вршено мерење концентрације тешких метала у земљи.
Законски основ:	Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011)
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, служба пољопривреде, фарме,

	регистрована пољопривредна газдинства, итд.
Рокови:	Рок за израду је 2017-2019. године. После израде потребно је стална контрола и праћење.
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	ИЗРАДА КАРТЕ ЕРОЗИЈЕ ЗЕМЉИШТА
Циљ:	<p>Ерозивни процеси представљају промене на површинском слоју земљишног рељефа које настају услед испирања и одношења најситнијих и најплоднијих честица из растресите подлоге. Степен ерозије се изражава у т/ха/година, а неопходни подаци за утврђивање ризика од деградације земљишта ерозијом су: тип земљишта, текстура земљишта, густина и водно–ваздушна својства земљишта, хидрауличка својства земљишта, топографија, укључујући градијент нагиба и дужину нагиба, покровност земљишта, начин коришћења земљишта и земљишног простора (укључујући управљање земљиштем, пољопривредне системе и шумарство), клима (укључујући дистрибуцију падавина и карактеристике ветра), хидролошки услови, итд. Најважније мере за сузбијање ерозије се убраја:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забрана непланске сече дрвећа на клизиштима; - забрана непланског одношења материјала из подножја клизишта; - спречавање дивље изградње; - забрана или непосредна контрола изградње септичких јама код постојећих објеката; - редовна контрола исправности водоводне мреже; - пошумљавање активних секундарних клизишта, итд.
Законски основ:	Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 12/10), Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, број 62/06 и 41/09), Закон о водама („Службени гласник РС”, број 30/10), Уредба о Програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма („Службени гласник РС”, број 88/10), Техничко Упутство за прикупљање података за ерозију земљишта и података о органском угљенику у земљишту за Европу кроз EIONET мрежу (Technical guidelines for the collection of soil erosion and soil organic carbon data for Europe through EIONET, 2010, European Commission, Directorate General JRC).
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше разна мерења, НВО, Агроексперт, ангажоване овлашћене лабораторије, овлашћени инситут или факултет, привреда, итд.
Рокови:	Рок за израду је тешко одредити, али посао не може да се уради пре 2020. године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	<i>УПРАВЉАЊЕ КОНТАМИНИРАНИМ ЗЕМЉИШНИМ ПОВРШИНАМА – ИЗРАДА ПЛАНА САНАЦИЈЕ И РЕМЕДИЈАЦИЈЕ</i>
Циљ:	Потребно је направити карту са локалним загађењем земљишта кроз праћење главних загађујућих материја које утичу на квалитет земљишта, површинских и подземних вода. На основу тога припремити програм санације и ремедијације. Ово се односи на места на којима се неправилно одлагао отпад и где је долазило до акцидентних ситуација као и локалитете вађења минералних сировина, итд.
Законски основ:	Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС”, број 12/10), Уредба о Програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта иметодологије за израду ремедијационих програма („Службени гласник РС”, број 88/10), Уредба о утврђивању критеријума за одређивање статуса посебно угрожене животне средине, статуса угрожене животне средине и за утврђивање приоритета за санацију и ремедијацију („Службени гласник РС”, број 22/10), Европски регистар испуштања и преноса загађујућих материја (E- PRTR) 166/2006/ЕЕС, Директива о интегралном спречавању и контроли загађивања 96/61/ЕЕС, 2008/1/ЕЕС и Европска Агенција за заштиту животне средине (ЕЕА) – Indicator CSI 015 – Progress in management of contaminated sites.
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, организације које врше разна мерења, НВО, овлашћени инситути или факултет, привреда, итд.
Рокови:	Рок за израду је тешко одредити, али посао не може да се уради пре 2020. године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	<i>ИЗРАДА ЛИСТА ИНДИКАТОРА ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ</i>
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за пољопривреду дефинисани су следећи индикатори: <ul style="list-style-type: none"> - Подручја под органском пољопривредом; - Потрошња минералних ђубрива и средстава за заштиту биља; - Наводњавање пољопривредних површина; - Пољопривредне области високе природне вредности. Не постоји довољно података да се прецизно изради листа индикатора за пољопривреду из Националне листе индикатора јер се не прате сви параметри битни за прављење листе индикатора.
Законски основ:	Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011)
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове организације које врше разна мерења, НВО, овлашћени инситути или факултет, привреда, Министарство пољопривреде и заштите животне средине, итд.
Рокови:	Рок за израду је тешко одредити.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	КОНТРОЛИСАНА УПОТРЕБА ПЕСТИЦИДА И ЂУБРИВА
Циљ:	Проблеми у заштити животне средине се јављају услед неодговарајућег коришћења различитих хемијских средстава у пољопривредној производњи при чему веће количине загађујућих материја доспевају у земљиште, површинске и подземне воде. Да би се сачувала плодност земљишта у смислу приноса и квалитета, неопходно је сваке године вршити надокнаду најзначајнијих макроелемената у минералној исхрани биљака, као што су азот, фосфор и калијум. Врло често се, приступа интензивном ђубрењу без претходно спроведених хемијских анализа земљишта што може изазвати контаминирање земљишта, биљака и воде. При томе најнеповољнији утицај испољавају веће количине азотних и фосфорних ђубрива. Основни извори вишка минералног азота у земљишту, води за пиће и храни за животиње и људе су интензивна ђубрења азотним минералним и органским ђубривима. Највећи део пестицида - хербицида, родентицида, акарицида, инсектицида и фунгицида завршава у земљишту.
Законски основ:	Закон о средствима за исхрану биља и оплемењивачима земљишта („Службени гласник РС”, број 56/10), Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, бр.62/06 и 41/09), Правилник о начину достављања података о произведеним и упромет стављеним средствима за исхрану биља („Службенигласник РС”, број 56/10), Закон о средствима за заштиту биља („Службени гласник РС”, број 41/09), Закон о здрављу биља („Службени гласник РС”, број 41/09)
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, служба пољопривреде, организације које врше разна мерења, НВО, овлашћени инситути или факултет, привреда, итд.
Рокови:	Рок за израду је тешко одредити, али посао не може да се уради пре 2019. године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	ПРОМЕНА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА
Циљ:	Потребно је направити евиденцију која ће приказати пренамене пољопривредног, шумског и природног земљишта у урбана земљишта и друге вештачке површине. Он приказује површине заузете изградњом и урбаном инфраструктуром, као и урбаним зеленим, спортским и рекреационим површинама. Ова евиденција је нарочито битна на парцелама у близини заштићених подручја, у близини станишта угрожених типова флоре и фауне, итд. Приказати површине земљишта у ња према врсти пренамене.
Законски основ:	Закон о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС”, број 62/06 и 41/09), Закон о пољопривреди и руралном развоју („Службени гласник РС”, број 41/09), Европскај Агенција за заштиту животне средине (ЕЕА) – Indicator CSI 014 – Land take и UNECE - Indicator E21 - Land uptake
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове, служба пољопривреде, организације које врше разна мерења, НВО, овлашћени инситути или факултет, привреда, министарство пољопривреде и заштите животне

	средине, итд.
Рокови:	Рок за израду је тешко одредити, али посао не може да се уради пре 2019. године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	ИЗРАДА ЛИСТА ИНДИКАТОРА ЗА НЕЈОНИЗУЈУЋЕ ЗРАЧЕЊЕ
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за нејонизујућа зрачења дефинисани су индикатори, извори нејонизујућег зрачења од посебног интереса. За јонизујуће зрачење не постоји листа индикатора.
Законски основ:	Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011)
Носиоци:	Овлашћене лабораторије овлашћени инситути или факултет, Агенција за заштиту животне средине
Рокови:	Ово је стални задатак. Добијене резултате презентовати јавности.
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	МЕРЕЊЕ НЕЈОНИЗУЈУЋЕГ ЗРАЧЕЊА – ЕЛЕКТРОМАГНЕТСКО ЗРАЧЕЊЕ
Циљ:	На основу Закона о заштити од нејонизујућих зрачења („Службени гласник РС“, број 36/09), Правилника о границама излагања нејонизујућим зрачењима („Службени гласник РС“, број 104/09) и Правилника о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Службени гласник РС“, број 104/09), потребно је сваке године организовати мерење нивоа ЕМ зрачењу и његов утицај на здравље становника. У Србији је 2009. године донет Закон о заштити од нејонизујућих зрачења којим је прописан максимално дозвољени ниво електричног поља за општу популацију: 16,5 V/m за 900MHz, 23,3V/m за 1800MHz, односно 24,4V/m за 2100MHz.
Законски основ:	Закон о заштити од нејонизујућих зрачења („Службени гласник РС“, број 36/09), Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима („Службени гласник РС“, број 104/09), Правилник о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Службени гласник РС“, број 104/09),
Носиоци:	Овлашћене лабораторије, Агенција за заштиту животне средине.
Рокови:	Реализација у току. Треба наставити са годишњим снимањима и о резултатима обавештавати јавност. Сталан задатак
Могући извори финансирања:	Републички, Локални

Назив	ЗАШТИТА ФЛОРЕ И ФАУНЕ
Циљ:	<p>Специфичан географски положај територије општине Владичин Хан утицао је на стварање специфичног биодиверзитета, односно биолошке разноврсности. Заштита ретких и угрожених врста, као и њихових станишта, основа је заустављања стопе опадања биолошке разноврсности у Србији. Правно је регулисана Законом о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010 и 91/2010-исправка), Правилником о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување („Службени гласник РС“, бр. 35/2010), Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“ бр. 5/10), Правилником о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Службени гласник РС“ бр. 99/2009), као и Уредбом о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне ("Службени гласник РС ", бр. 31/05, 45/05 - исправка, 22/07, 38/08 и 9/10). Поред примене националног законодавства, заштита и очување биодиверзитета обезбеђује се применом међународних конвенција чији је потписник и наша земља, као су Међународна асоцијација за очување природе IUCN 2004, Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција) - („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 102/07), ЕУ Директива о птицама (92/43/ЕЕС Directive 2009/147/EC on birds), ЕУ Директива о стаништима (Council Directive 92/43/ЕЕС on habitats), Европска Агенција за животну средину - CSI 007 - Threatened and protected species, Конвенција о биолошкој разноврсности („Службени лист СРЈ - Међународни уговори”, број 11/01), Конвенција о очувању миграторних врста дивљих животиња, (Бонска конвенција), („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 102/07), итд. Поред богатства флоре и фауне, важну одлику овог простора је изражен ендемизам, односно присуство карактеристичних биљних и животињских везаних за ову територију. Све већа загађеност животне средине, неконтролисана сеча шума, изградња кућа за одмор и разоноду, експлоатација минералних сировина, утицали су да све веће опадање биолошке разноврсности. Неки делови територије су стављени под неки вид заштите. НВО су покренуле је читав низ акција у циљу спречавања даље деградације животне средине.</p>
Законски основ:	<p>Закон о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/2009, 88/2010 и 91/2010-исправка), Правилник о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување („Службени гласник РС“, бр. 35/2010), Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“ бр. 5/10), Правилник о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Службени гласник РС“ бр. 99/2009), Уредба о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне ("Службени гласник РС ", бр.</p>

	31/05, 45/05 - исправка, 22/07, 38/08 и 9/10)
Носиоци:	Завод за заштиту природе Србије, еколошке НВО, Министарство пољопривреде и заштите животне средине, Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
Рокови:	Почетак одмах, реализација до 2020. године. После тога је неопходно организовати мониторинг и праћење реализације. Посао је трајног карактера. Обавештавати јавност о постигнутим резултатима. Сталан задатак.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	ИЗРАДА ЛИСТА ЗА ИНДИКАТОРА ЗА ШУМАРСТВО
Циљ:	На основу Правилника о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011) за шумарство дефинисани су следећи индикатори: <ul style="list-style-type: none"> - Површина, састојине и типови шума; - Шумске врсте; - Депозиција загађујућих материја; - Шумско земљиште и мониторинг здравственог стања шума; - Штете у шумама.
Законски основ:	Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине (Службени гласник РС, број 37/2011), Закон о шумама („Службени гласник РС“, број 30/10).
Носиоци:	ЈП „Србијашуме“, Завод за заштиту природе Србије, НВО, удружења, становништво.
Рокови:	Почетак одмах. Посао се може завршити пре краја 2019. године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	ПЛАН ЗАШТИТЕ ШУМА
Циљ:	Заштита шума је регулисана Законом о шумама („Службени гласник РС“, број 30/10). Потребно је дефинисати која површину територије треба да буде пошумљена. Одредити локацију, врсту дрвета, циљ садње, сврха (корист) садње, динамику садње, итд. Треба израдити и план заштите постојећих састојина. Потребно је спречити неконтролисану сечу. Потребно је дефинисати план оптималне шумовитости са циљем максималне продукције дрвета и осталих производа шуме, као и остварењу циљева везаних за шуму и животну средину. Приликом израде планова (стратегије) пошумљавања треба имати у виду следеће: <ul style="list-style-type: none"> - Корист за животну средину кроз повећање површина под шумама; - Спречавање ерозије и засипање речних токова; - Повећање економског потенцијала општине; - Могућност ангажовања деце школског узраста на акцијама пошумљавања, покрета горана, НВО уз организовање практичних едукативних садржаја.
Законски основ:	Закон о шумама („Службени гласник РС“, број 30/10)
Носиоци:	ЈП „Србијашуме“, Завод за заштиту природе Србије, НВО, удружења, становништво.

Рокови:	Почетак одмах. Посао је дуготрајног карактера, а динамика и резултати се не могу очекивати брзо.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	<i>ЕКОЛОШКА СВЕСТ И ВИСОК СТЕПЕН ИНФОРМИСАНОСТИ О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</i>
Циљ:	<p>Како је за многе деградације животне средине крива ниска свест људи – што се може видети на сваком кораку, произилази да би за њену обнову и унапређење било потребно систематско подизање и јачање свести о заштити средине. Неопходно је организовати едукацију грађана, како деце, тако и одраслих. Едукацију треба вршити у току образовања, у институцијама које су означене као загађивачи и у органима који спроводе закон. Посебно време са јасним плановима треба посветити јавном информисању, пропаганди и јавним кампањама на територији општине Владичин Хан.</p> <p>Полазећи од чињенице да медији имају кључну улогу у формирању јавног мњења, односно става јавности по питању заштите животне средине и природе, потребно је предузимати активности на развијању конструктивног, и активног односа са медијима. Потребно је благовремено прослеђивати информације медијима кроз наступе стручњака у ТВ и радио емисијама, сарадњом са писаним медијима презентације, информисати благовремено о будућим акцијама, о добијеним резултатима мерења са стручним коментаром, итд. Корисно је обележавати неке значајне датуме, као што су:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2. фебруар, Дан влажних подручја/World Wetlands Day - 21. март, Дан шума/World Forest Day - 22. март, Дан вода/World Day for Water - 22. април, Дан планете земље/Earth Day - 22. мај, Дан биолошке разноврсности / International Day for Biological Diversity - 24. мај, Европски дан паркова/European Day of Parks - 5. јун, Дан заштите животне средине/World Environment Day - 29. јун, Дан Дунава/Danube Day - 11. децембар Дан планина/International Mountain Day <p>Потребно је:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формирати еколошки информациони систем - образовати јавне кампање за информисање становништва о еколошким проблемима и покушај и начини њиховог решења - формирати еколошку невладину организацију на територији општине - спроводити обуке и образовање по питању одржавања зелених површина - вршити едукацију становништва по питању поступања са комуналним отпадом. - формирати еколошке секције у основним и средњим школама - увести обавезну радио емисију из области подстицања еколошке свести на локалном радују - запошљавања стручњака у предузећима која имају

	кључни проблем из области загађења животне средине.
Носиоци:	Представници информативних локалних медија.
Рокови:	Сталан посао.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални

Назив	<i>СМАЊИТИ ЗАГАЂЕЊЕ ВАЗДУХА НАСТАЛО ОД РАДА ИНДУСТРИЈЕ А КОЈИ УТИЧУ НА ЗДРАВЉЕ И КВАЛИТЕТ СТАНОВНИШТВА И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</i>
Циљ:	Смањити загађење ваздуха настало од рада индустрије а који утичу на здравље и квалитет становништва и животне средине. Предвидети постављање филтера на фабричким димњацима индустријских загађивача.
Носиоци:	Општина Владичин Хан, Инспекцијске службе, Овлашћене организације за мерење квалитета ваздуха, индустријски загађивачи.
Рокови:	2 године.
Могући извори финансирања:	ЕУ фондови, Републички, Локални, потенцијални загађивачи.

Назив	<i>ПОВЕЋАЊЕ ЈАВНЕ ЗЕЛЕНЕ ПОВРШИНЕ У ОПШТИНИ ВЛАДИЧИН ХАН</i>
Циљ:	Изградити планску документацију и техничку документацију за уређење шумског комплекса за планину Кукавицу. Урадити планску документацију за изградњу жичаре на планини Кукавица. Урадити планску документацију за изградњу пута за планину Кукавицу како би могла да се у наредном временском периоду активира развој планине Кукавице као туристичког потенцијала општине Владичин Хан. Уредити простор у околини Јовачких језера, уредити простор за туристе викендаше, купаче и риболовце.
Носиоци:	Одељење за урбанизам, имовинско правне, комуналне и грађевинске послове.
Рокови:	до краја 2018 год.
Могући извори финансирања:	Локални

У области заштите и унапређења животне средине Просторним планом за општину Владичин Хан дефинисани су посебни циљеви:

- апсолутни приоритет има заштита основних компоненти животне средине (воде, ваздух, земљиште) у њиховом изворном облику
- заштита водних ресурса уз примену њиховог интегралног управљања (коришћења, заштита вода, заштита од вода), заштита најзначајнијих изворишта водоснабдевања на подручју општине (фабрика воде „Полом“, Сува Морава, Лепеница, Грамађе) од потенцијалних фактора деградације, потпуна заштита подземних вода, нарочито у алувиону реке Јужне Мораве

- унапређење квалитета површинских водотокова у складу са захтевом класе (овај циљ се посебно односи на квалитет вода реке Јужне Мораве за коју је прописана П-б класа квалитета), нарочито од негативног утицаја у испуштања непречишћене воде, комуналних и индустријских отпадних вода у природне реципијенте
- заштита и очување квалитета ваздуха, особено у зонама интензивног саобраћаја (посебно дуж планираног коридора аутопута и у оквиру урбаног ареала Владичиног Хана), просторима на којима се врши експлоатација сировина, односно привредних погона и локација нехигијенских сметлишта
- заштита земљишта, нарочито пољопривредног земљишта виших бонитетних класа, посебно у алувиону реке Јужне Мораве, од негативних последица природе (ерозија, поплаве, бујице) и антропогених фактора (примена минералних ђубрива, пестицида и средства за заштиту биља у пољопривреди, непланско ширење грађевинских подручја насеља, изградња нових индустријских капацитета у оквиру индустријске зоне“ Сува Морава“, изградња деонице аутопута Ниш-граница БЈР Македоније на територији општине Владичин Хан,итд.) управљање отпадом на еколошким основама, а у складу са циљевима који су дефинисани Националном стратегијом управљања отпадом са програмом приближавања ЕУ (санација и рекултивација постојећих сметлишта на подручју општине, односно питање решавања одлагања отпада у сеоским насељима)
- уравнотежено коришћење простора са становишта животне средине и заштите природних вредности подручја
- обезбеђење примене принципа предострожности за све активности коју у планском периоду могу имати повећан степен еколошког ризика, применом система процене утицаја на животну средину пре доношења инвестиционих одлука о развоју саобраћајних коридора, индустријских објеката и туристичке инфраструктуре
- увођење система управљања животном средином на бази дефинисаних еколошких стандарда (ИСО 14000) у свим постојећим и будућим индустријским постројењима
- унапређење едукације локалног становништва о постојећим и будућим индустријским постројењима
- унапређење едукације локалног становништва о постојећим еколошким проблемима и њихово укључивање у акције за очување и унапређење животне средине
- обезбеђење услова за примену и спровођење законских прописа из области заштите животне средине и законске регулативе која индиректно третира еколошку проблематику.

У области заштите природе и природних добара дефинисани су следећи приоритети:

- очување биолошке разноврстности подручја, тј. специјског, екосистемског и генетског диверзитета
- очување гео-наслеђа кроз заштиту геолошких, геоморфолошких, хидролошких, педолошких и дендролошких вредних и значајних места
- очување посебно вредних природних простора, са специфичним пејзажним карактеристикама(планински делови Кукавице)
- ограничено и пажљиво коришћење локалитета са квалитетним шумским састојинама, посебно шумских састојина букве на планини Кукавици

- успостављање ИУЦН критеријума за ефикасно управљање посебним природним вредностима
- адекватна презентација и укључивање природних вредности у програме туристичког развоја општине Владичин Хан.

Унапређење спровођења законских мера у области заштите животне средине у општини Владичин Хан до краја 2017 године

Још јуна 2001 године усвојена је одлука на седници Скупштине о уплаћивању такси за надокнаду за заштиту животне средине, за одређене делатности које угрожавају животну средину, та одлука стављена је ван снаге, како би 2010. године Скупштина општине поново донела нову Одлуку о накнади за заштиту и унапређење животне средине број 06-62/15/2009-01.

- Потребно је донети одлуку на Скупштини за заштиту и унапређење животне средине која мора да заживи, јер једино на такав начин можемо приволети становништво са територије општине да води рачуна о личној култури и понашању на улицама а истовремено и у установама, предузећима и другим институцијама. Почетком 2010. године општина Владичин Хан је донела Програм коришћења средстава из буџетског Фонда за заштиту и унапређење животне средине Општине Владичин Хан, који је добио сагласност Министарства за животну средину и просторно планирање Републике Србије.
- Општина Владичин Хан има инспектора за заштиту животне средине, а самостални стручни сарадник за заштиту животне средине обавља послове који су дефинисане законом и има овлашћења да даје Сагласности на студије утицаја на животну средину, даје Интегрисане дозволе, даје Сагласности на стратешку процену утицаја на животну средину, врши Мониторинг животне средине, води Катастар извора загађења, а нема овлашћења да врши контролу истих објеката које обављају напред наведене делатности.
- Потребно је да у 2017 години Општинска управа Владичин Хан донесе одлуку на Скупштини којом се формира Служба за заштиту животне средине и природних богатстава.
- Потребно је да Општинска управа Владичин Хан донесе одлуку о формирању Техничке комисије за давање Сагласности на студије утицаја на животну средину, за давање -Сагласности на стратешку процену утицаја на животну средину, за давање Сагласности за Интегрисане дозволе.
- Формиран је Буџетски фонд за заштиту и унапређење животне средине на локалном нивоу.
- Донети програм Коришћења средстава за заштиту и унапређење животне средине општине Владичин Хан за 2018. годину, и за сваку наредну годину, на коју Министарство за животну средину и просторно планирање даје сагласност.
- Донети све акте из области заштите животне средине на нивоу локалне самоуправе а у складу са надлежностима локалне самоуправе.
- Израдити програм заштите животне средине, као део програма развоја општине Владичин Хан
- Обезбедити материјалне услове за унапређење инспекцијског надзора из домена локалне управе.
- Усвојити план интегралног управљања комуналним отпадом за општину Владичин Хан

Унапређење ефикасности комуналне службе за 60% до краја 2017 године

- На територији општине Владичин Хан градском чистоћом бави ЈП ЗА КОМУНАЛНО УРЕЂЕЊЕ ВЛАДИЧИН ХАН поред свакодневног посла и ангажовања екипа на терену наш град није чист град, што пре свега морамо водити рачуна за своје здравље и то што је општина на раскрсници путева и има јако пуно посетилаца у транзиту.
- решити проблем комуналне опреме, тј изградити програм унапређења техничке опремљености
- набавити камион хидрауличар, (купити један камион за продувавање), да би могло редовно да се чисти канализација у случају зачепљења јер су профили цеви мале и у канализацију грађани бацају крупан отпад
- набавка и постављање 50 контејнера од 1,1 m³ у сеоским срединама
- набавка уређаја за детекцију кварова и дивљих прикључака на водоводној мрежи

10. КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Стратегија одрживог развоја општине Владичин Хан 2013-2018, децембар 2012.
- Измена и допуна Плана генералне регулације за насеље Владичин Хан. Измена и допуна Плана генералне регулације на основу Одлуке о изради Измена и допуна плана генералне регулације за насеље Владичин Хан бр. 06 -49/5/2010-01. од 14.08.2010.године.
- Просторни план Општине Владичин Хан, 2010 год. План детаљне регулације индустријска зона, Владичин Хан Повод за израду овог Плана је Одлука о изради Плана детаљне регулације индустријске зоне, Владичин Хан (“Службени гласник Пчињског округа “број 25/2010), коју је донела Општина Владичин Хан на седници одржаној дана 08.09.2009. године, а чији је саставни део Програм за израду Плана детаљне регулације индустријска зона, Владичин Хан, усвојен на седници Комисије за планове Општине Владичин Хан одржане 27.08.2010. године.
- План детаљне регулације индустријске зоне на територији КО Стубал
- План детаљне регулације индустријске зоне на територији КО Прибој
- Општина Владичин ХАН План детаљне регулације туристичке зоне Кукавица, фебруар 2013
- Општина ВЛАДИЧИН ХАН План детаљне регулације Јовачких језера, април 2013
- Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину регионалног плана управљања отпадом за пчињски округ 2013-2023
- Локални еколошки акциони план за Општину Владичин Хан
- План интегралног управљања комуналним отпадом - Општина Владичин Хан
- Систематско мерење буке - Владичин Хан
- Одлука о мерама за заштиту од буке на територији општине Владичин Хан
- Стање квалитета вода на територији Републике Србије у 2011.години. (контролни мониторинг), Република Србија, Министарство животне средине и просторног планирања, Сектор за заштиту природних ресурса, Одељење за заштиту вода
- Извештаји о испитивању отпадних и површинских вода за 2016. год. Завод за јавно здравље Врање
- Извештај о мерењу буке у животној средини на локацији тунела „Манајле“ и „Предејане“, од 17.05.2016. год. Институт за безбедност, квалитет и заштиту животне средине и здравља 27. јануар Д.О.О. Ниш,
- Извештај о мерењу квалитета ваздуха амбијента на локацији тунела јужног и северног портала тунела „Манајле“ и северног портала тунела „Предејане“, од 19.04.2016. год. Институт за безбедност, квалитет и заштиту животне средине и здравља 27. јануар Д.О.О. Ниш,
- Извештај, физичко-хемијска анализа узорака вода из тунела „Предејане“-северни портал, од 18.04.2016. год. Институт за безбедност, квалитет и заштиту животне средине и здравља 27. јануар Д.О.О. Ниш,
- Извештај, физичко-хемијска анализа узорака вода из тунела „Манајле“-северни портал, од 18.04.2016. год. Институт за безбедност, квалитет и заштиту животне средине и здравља 27. јануар Д.О.О. Ниш,

- Извештај, физичко-хемијска анализа узорака вода из тунела „Манајле“-јужни портал, од 18.04.2016. год. Институт за безбедност, квалитет и заштиту животне средине и здравља 27. јануар Д.О.О. Ниш,
- Извештај о мерењу емисије на емитеру силоса за цемент, април 2017, Анахем лабораторија, Београд
Напомена: Извештаји о испитивању су дати у прилогу документа.

11. ЗАКЉУЧАК

Овај докуменат који је усвојен од стране грађана и Скупштине представља основу за даљи организовани развој локалне заједнице. Имплементацијом се унапређује стање животне средине, здравље људи и бољитак за цео регион.

За израду Локалног еколошког акционог плана - ревизија сакупљана је сва доступна документација која је могла послужити за његову израду, укључени су локални експерти из различитих области, извршена је процена стања животне средине по областима и одређени су приоритети. На основу ових приоритета утврђени су главни циљеви и том приликом дефинисани су задаци и најпогодније активности за отклањање најважнијих и најприоритетнијих проблема у животној средини.

Учешће јавности је од изузетног значаја за имплементацију и будућу едукацију и развијање свести грађана овог града. Самим тим упознавањем грађана са конкретним стањем даће већи и бољи ефекат при реализацији конкретног документа у наредном временском периоду.

Овај докуменат указује на приоритете и представља једну врсту водича за решавање проблема и покретање инвестиција за њихово решавање.

Први корак након израде ревизије ЛЕАП-а јесте упознавање локалне заједнице са стањем животне средине и упознавање локалних институција са постојећим проблемом а да онда приступе практичној примени препорука и изради техничке документације, један докуменат по један, како би касније могло да се испланира конкретно спровођење одређених акција и активности.

Следећи корак је препознавање локалних капацитета из области заштите животне средине, као и регионалних, републичких органа и приватног сектора и невладиних организација.

Да би се конкретно реализовао ЛЕАП, неопходно је учешће јавности и одговорних предузећа која адекватно и конкретно учествују на реализацији овог програма.

Спровођење овог документа практично значи доношење Годишњег оперативног програма од стране надлежног органа и усвајања на Општинском већу. Пре доношења оваквог плана треба поднети извештај о извршењу ЛЕАП-плана у текућој години.

На тај начин се утврђује право стање и анализа учињеног стања на територији локалне заједнице које је од интереса самих грађана а у исто време од интереса за цео регион и државу уопште. Конкретно овим годишњим анализама утврђује се да ли је било одговарајућег напретка у погледу заштите животне средине на овом простору, да ли је било поштовање предвиђених рокова у извршавању зацртаних проблема и приоритета, упоредна анализа са почетним ставовима и задацима.

С обзиром да конкретно ЈП Водовод, ЈП за комунално уређење Владичин Хан и Служба за инвестиције при Општинској управи Владичин Хан имају кључну улогу у имплементацији плана, заједно са локалном самоуправом треба да преузме на себе обавезу да изради Годишње оперативне планове за наредни планирани период у смислу реализације већ утврђених задатака.

За конкретно спровођење ЛЕАП плана потребно је идентификовати изворе финансирања.

Поред општине рачуна се на следеће изворе финансирања: грантови, фондови, невладине организације, кредити од стране државе, републички и локални фондови.

Обавеза је општине да се буџетом предвиди извршење одређених послова који су задати Локалним еколошким акционим планом.

За реализацију Леап-а одговорне су институције које учествују у реализацији пројекта и спровођење задатих активности. Одговорност сноси Општинска управа Владичин Хан са ЈП Водоводом и ПWW Лесковац који су задужени за извршавање конкретних задатака.